

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 922

18. PROSINCA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Monoštor

Šmaguc ponovno spaja obale kanala

6

Epidemija covid-19
**U očekivanju
početka cijepljenja**

8

Kronologija podizanja spomeni-
ka biskupu Ivanu Antunoviću (V.)
**Antunović konačno
u Subotici**

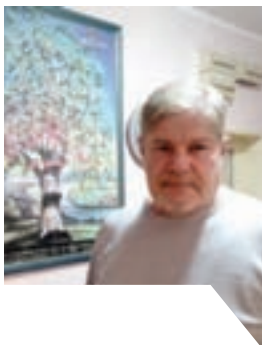
12

Gordana Čomić, ministrica
za ljudska i manjinska prava
i društveni dijalog
**Nitko nema prava
na samovolju**

15

Prijevoz učenika u cjelovitoj
nastavi na hrvatskom jeziku
**Sigurni na putu
od doma do škole**

26

Naši gospodarstvenici (XXI.)
**Sedma generacija u
ratarstvu i svinjogoj-
stvu na istom salašu**

32

Klara Dulić Ševčić, dobitnica
Povelje uspjehnosti Julija Benešića
**Čitanje širom
otvorenih očiju**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Politička trakavica

Hoće li ili ne predstavnici hrvatske manjinske zajednice u Srbiji biti dio vlasti na različitim razinama pitanje je koje je i dalje je otvoreno. I dalje je to predmet različitih nagađanja, kombiniranja, dogovora, pregovora, ustupaka. Dobru volju prvi je pokazao predsjednik Pokrajinske vlade **Igor Mirović**, koji je u pokrajinskim tajništvima našao mjesta za hrvatsku zajednicu. (Ne)očekivano njegov primjer slijedio je prvi čovjek Novog Sada **Miloš Vučević**, pa će tako u funkcioniranju gradske vlasti u glavnom gradu Vojvodine ulogu imati i članovi novosadskog odbora DSHV-a. I to je za sada to. Dokle su stigli i u kom smjeru idu dogovori i razgovori u Subotici, Somboru, Apatinu... da se samo nagađati. Kao što se da nagađati i odakle je i zašto u javnost dospjela informacija o postavljenju **Tomislava Žigmanova** na mjesto državnog tajnika u ministarstvu **Gordane Čomić**.

Sama ministrica u intervjuu za naš tjednik tu informaciji nije ni potvrdila, niti je decidno demantirala da će Hrvati, uz još neke druge manjine, dobiti »svoj« dio u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Na konkretno pitanje naše novinarke o mogućem imenovanju Žigmanova na dužnost državnog tajnika odgovor je bio: »Mi ćemo sasvim sigurno surađivati«. Neodređeno, rečeno tako da ostavlja prostora i za jedno i za drugo. Rečeno neodređeno, ali je ipak i to neodređeno više od onoga što smo dobili u kabinetu premijerke **Ane Brnabić**, jer na naša pitanja hoće li i na koji način Hrvati biti uključeni u republičku vlast odgovor nikada nismo dobili.

Otvora to jedno novo pitanje. Ili pitanja. Ukoliko se želi, jer ipak je to odraz političke volje, a ne zakonskog rješenja, Hrvate uključiti u vlast zašto to nije urađeno ni dva mjeseca nakon formiranja republičke vlade? Ukoliko se, pak, ne želi načiniti taj ustupak, zašto se to onda i ne kaže?

Što se važe, koje su opcije na stolu i što će pridonijeti da konačni ishod bude na jednoj ili na drugoj strani? To vjerojatno zna samo jedan čovjek čija se konačna riječ i čeka.

Z. V.

Sudjelovanje DSHV-a u vlasti u Novom Sadu

Mjesna organizacija Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Novi Sad održala je u ponedjeljak, 14. prosinca, sjednicu na kojoj je, nakon razmatranja aktualne političke situacije i rezultata pregovora između izaslanstva DSHV-a i gradonačelnika Novog Sada **Miloša Vučevića**, jednoglasno donešena odluka da se prihvati sudjelovanje predstavnika DSHV-a u institucijama gradskih vlasti.

Također je jednoglasno donešena odluka da se na mjesto specijalnog savjetnika gradonačelnika Novog Sada za pitanja hrvatske zajednice predloži **Ankica Jukić-Mandić**, diplomirana pravnička, master ekonomije iz Novog Sada, na mjesto pomoćnika načelnika jedne od gradskih uprava **Goran Krnčević**, odvjetnik iz Novog Sada, a za mjesta u radnim tijelima Skupštine grada Novog Sada prihvaćeni su prijedlozi da to budu **Mirko Turšić**, **Julijana Martinjak**, **Đorđe Milić**, **Damir Stanojević** i **Damir Kadić**.

Sjednici su prisustvovali i predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić** i pomoćnik pokrajinskog tajnika za poljoprivredu, vodno gospodarstvo i šumarstvo **Mladen Petreš**.

Press služba DSHV-a

Potporna inicijativi *Minority Safe Pack*

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** razgovarao je s **Dénesom Nagyom**, savjetnikom predsjednika Federalne unije europskih narodnosti (FUEN) i **Lorántom Vinczeom**, koji je i zastupnik u rumunjskom parlamentu. Online sastanak je održan 9. prosinca na inicijativu

predsjednika FUEN-a Vinczea, a njime je započeo niz konsultacija s predstavnicima hrvatskih manjina u europskim državama.

Predstavnici FUEN-a su željeli usuglasiti predstojeće aktivnosti s DSHV-om koji je član FUEN-a još od 1993. godine, a i danas je jedna od najaktivnijih manjinskih stranaka u ovoj međunarodnoj organizaciji koja okuplja političke stranke nacionalnih manjina u europskim državama.

Žigmanov je upoznao Nagya s aktualnim društvenim i političkim procesima koji se u Srbiji događaju, a koji su od značaja za hrvatsku nacionalnu manjinu. Žigmanov je istaknuo kako je DSHV jedna od manjinskih stranaka u Srbiji koja je najaktivnije

posvećena procesu europskih integracija Srbije i kako je u istome uvijek nastojala biti konstruktivnim partnerom, jer u tome procesu vidi isključivo boljitak kako hrvatske zajednice, tako i svih srbijanskih građana. Žigmanov je ukazao i na probleme s kojima se hrvatska zajednica i dalje suočava, te je naglasio kako se velika očekivanja ulažu u proces unaprjeđenja sveukupnih hrvatsko-srpskih odnosa i rješavanja otvorenih pitanja koja postoje između dviju država, navodi se u priopćenju ove stranke.

Predstavnici FUEN-a su istaknuli kako su svjesni činjenice da je DSHV od početaka svoga članstva do danas ostao najznačajnija politička snaga hrvatskoga naroda u Srbiji i da upravo od DSHV-a očekuju nastavak produktivnoga djelovanja u procesu europskih integracija Srbije, ali i širega djelovanja u kontekstu sveukupnih europskih manjinskih politika i potpore inicijativi koja se naziva *Minority Safe Pack*. Ona za cilj ima uspostavljanje općih minimalnih standarda zaštite manjinskih naroda na europskoj razini i bit će važna kako za članice EU, tako i za buduće države kandidatkinje. Predsjednik DSHV-a je rekao kako će DSHV svakako nastaviti s pružanjem potpore i konkretnih aktivnosti ovoj inicijativi te podsjetio kako je DSHV aktivno radio na prikupljanju jednoga dijela potpisa za inicijativu.

Sastanku je prisustvovao i međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća **Darko Baštovanović**, koji je kao član DSHV-a aktivni sudionik radne skupine za slavenske manjine pri FUEN-u. DSHV je nastavio svoje aktivnosti unutar FUEN-a i tijekom izvanrednoga stanja i pandemije, a do sada je sudjelovao na četiri međunarodne konferencije koje je organizirala ova institucija.

H. R.

Praznik hrvatske zajednice

U povodu praznika hrvatske zajednice u Republici Srbiji – Dana izbora prvog saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji, koji se obilježava 15. prosinca predsjednica ove krovne institucije **Jasna Vojnić** uputila je pripadnicima hrvatske zajednice čestitku.

U čestitci, naslovljenoj »Osamnaest godina u svijetu odraslih«, predsjednica kaže:

»Velika je vrijednost bezbrižnog djetinjstva, osjećaja zaštite i podrške koje društvo daje mladim naraštajima u njihovu odrastanju. A onda, sva toplina i skrb kulminira u čestitci na 18.

rođendan: 'Dobrodošao u svijet odraslih!'. Sve je neobično ove godine, a neobičan je i naš rođendan – mi ne ulazimo u svijet odraslih, mi smo se u njemu zatekli još prije 18 godina, točnije 15. prosinca 2002. kada je osnovan I. saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji. Iako nije bilo bezbrižno, razloga za slavlje danas itekako ima! Slavimo našu zajedničku pobjedu i ustrajnost. Gledamo unatrag ponosni što smo unatoč, ili možda zahvaljujući, svim izazovima opstali, očvrstali i postali jači. Umjesto uobičajene proslave, kada je već sve neobično, mi smo za vas pripremili dar – video uradak o najvećim postignućima u proteklom dvjema godinama rada IV. saziva HNV-a. Hvala vam na podršci i što ste tu uz nas!«

Čestitku i video uradak može se vidjeti na: <https://www.facebook.com/Hrvatsko-nacionalno-vijeće>

Tradicionalno, Hrvatsko nacionalno vijeće, na ovaj praznik dodjeljuje i priznanja, koja će ove godine laureatima biti uručena naknadno. **Aleksandar Skenderović** dobitnik je priznanja *Ban Josip Jelačić* za istaknuti društveni rad, Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* iz Subotice dobiva priznanje *Dr. Josip Andrić* za doprinos u području kulture, a Družba Kćeri milosrđa i vrtić *Marija Petković – Sunčica* priznanje *Pajo Kujundžić* za doprinos u području obrazovanja.

Zbog pandemije koronavirusa ove godine izostalo je svečano i javno obilježavanje ovog praznika hrvatske zajednice.

O obrazovanju u uvjetima pandemije

Pokrajinski pučki pravobranitelj je prošlog petka organizirao online konferenciju na temu »Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina u uvjetima pandemije«. Skup je organiziran kako bi se ukazalo na pozitivne primjere, ali i nedostatke do sada primjenjivanih alternativnih oblika nastave.

Skupu su, uz ombudsmana prof. dr. **Zorana Pavlovića** i zamjenika ombudsmana za zaštitu prava nacionalnih manjina **Jánosa Orosza**, prisustvovali i predstavnici Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, nacionalnih vijeća nacionalnih manjina na čijim se jezicima izvodi nastava u vojvođanskim osnovnim i srednjim školama, ravnatelj, nastavnici razredne i predmetne nastave, školski psiholog, kao i predstavnici srpske manjine u Mađarskoj i Hrvatskoj.

Zoran Pavlović je ukazao na potrebu zaštite integriteta nastavnika, kao i zaštite prava na privatnost djece prilikom korištenja elektroničkih uređaja tijekom nastave na daljinu. Pomoćnica pokrajinskog tajnika za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine **Biljana Kašerić** je upoznala sudionike skupa s nadležnostima pokrajinskog tajništva u području obrazovanja, navodeći da je suradnja s nadležnim ministarstvom i nacionalnim vijećima veoma uspješna.

Predstavnici nacionalnih vijeća su iznijeli podatke o broju snimljenih sati, o načinu organiziranja online-nastave. Izrazili su

zadovoljstvo suradnjom s Ministarstvom prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja i ukazali na potrebu organiziranja obuka i seminara za nastavno osoblje i u budućnosti.

Predstavnici škola su upoznali sudionike sa svojim neposrednim iskustvima u vezi s funkcioniranjem nastave, provjere znanja, ocjenjivanja u novonastalim okolnostima. Sudionici su se usuglasili u pogledu zaključaka da je za pohvalu promptno reagiranje Ministarstva prosvjete odmah nakon proglašenja epidemije, čime su izbjegnute negativne posljedice zatvaranja škola i izostanka redovne nastave. Uvođenje online nastave na srpskom jeziku je veoma brzo upotunjeno i predavanjima na jezicima nacionalnih manjina, koja su emitirana preko televizijskih kanala dostupnih na cijelom teritoriju Pokrajine. Adekvatnom reakcijom je i učenicima pripadnicima nacionalnih manjina omogućena nastava, stjecanje znanja i svladavanje nastavnog gradiva na jeziku njihovog školovanja. Nove mjere uvedene početkom tekuće školske godine nametnule su nastavnicima i nova zaduženja. Sudionici skupa su na kraju konstatirali da je stalna međusobna komunikacija svih aktera u obrazovnom procesu u ovom trenutku od izuzetnog značaja.

U radu konferencije je sudjelovala članica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužena za obrazovanje **Margareta Uršal**.

Ured pokrajinskog zaštitnika građana

U očekivanju početka cijepljenja

*Prve količine bar dva cjepiva, a nadam se i tri, imat ćemo prije kraja godine, što će pokazati da je Srbija među zemljama koje su uspjele osigurati cjepiva s različitih destinacija, kazao je Vučić u Indiji * Prvi tjedan 2021. godine je okvirni rok kada će prvi stanovnici zemalja EU biti cijepljeni, po strategiji koju svaka država EU individualno usvaja * Do kraja ovoga tjedna u Hrvatskoj bi trebao biti usvojen plan cijepljenja protiv covida * EU će koordinirati doniranje cjepiva od strane država članica, posebno radi zaštite zdravstvenih radnika na zapadnom Balkanu, rekla je Von der Leyen*

Ovogodišnju glavnu temu koliko je ljudi testirano, zaraženo, bolesno, umrlo od covida-19 koncem godine polako potiskuje tema cijepljenja – kada, koja; koliko će cjepiva biti dostupno, kada će početi i kojim će se cjepivom uspjeti zaustaviti epidemija. U susret blagdanima pak uvode se strožije mjere i karantena u velikom broju europskih zemalja, dok je masovno cijepljenje već počelo u Velikoj Britaniji, Sjedinjenim Američkim Državama, Rusiji... U Srbiji se nove mjere očekuju danas.

U državama članicama Europske unije početak cijepljenja se očekuje nakon 21. prosinca kada Europska agencija za lijekove vjerojatno odobrava cjepivo *Pfizera* i *BioNTecha*. Sve zemlje članice EU će dobiti doze u proporciji s brojem stanovništva i pod istim uvjetima i istoj cijeni, navodi *Radio Slobodna Europa*. Prvi tjedan 2021. godine je okvirni rok kada će prvi stanovnici zemalja EU biti cijepljeni, po strategiji koju svaka država EU individualno usvaja, uz smjernice Europske komisije. Prema njima, prioritetne grupe koje će prve dobiti cjepivo obuhvaćaju radnike domova za stare, zdravstvene radnike, a potom će se cijepiti po starosnim grupama, počevši od starijih osoba.

Najavljeno je da će EU pomoći i u cijepljenju u državama zapadnog Balkana preko COVAXA i individualnih zemalja članica koje će imati višak cjepiva.

Zapadni Balkan: Pomoć iz EU

EU će se pobrinuti da i zemlje zapadnog Balkana imaju pristup cjepivima protiv covida-19, po mogućnosti skoro istovremeno kada se budu pojavile na europskom tržištu, rekli su ekspertski izvori iz sjedišta EU Radiju *Slobodna Europa* (RSE). Navodi se kako je Europska komisija već osigurala dovoljan broj doza cjepiva ne samo za građane EU već i za takozvane treće zemlje, kojima je obuhvaćena i regija. Prema preliminarim podacima, Bruxelles je naručio oko dvije milijarde doza, a cijela EU broji oko

450 milijuna stanovnika, s time što se računa po dvije doze za svaku osobu.

Naime, kako su dužnosnici EK objasnili novinarima, cijepljenje i imunizacija zapadnog Balkana je važna i za države EU zbog uskih veza koje postoje među zemljama. Eksperti podvlače da se EU ne može smatrati sigurnim teritorijem od koronavirusa ako se cijepljenje skoro istodobno ne obavi i u regiji.

Slanje cjepiva u regiju će se prema planu obaviti preko dva kanala: prvi je COVAX, koji omogućava da zemlje s visokim prihodima osiguraju da cjepivo bude dostupno i za zemlje s niskim i srednjim prihodima, kao i putem individualnih zemalja članica koje će eventualno imati višak cjepiva. Eksperti EU su objasnili da će slanje cjepiva iz zemalja članica EU biti koordinirano tako da zemlje regije proporcionalno primaju cjepivo.

Portparolka EK **Ana Pisonero** je pozvala zemlje regije da već sada razviju svoje strategije cijepljenja, u skladu sa smjernicama koje je Komisija dala zemljama članicama EU i u tom smislu EU je spremna ponuditi svoju pomoć. Pisonero je za RSE rekla da će inicijativa COVAX biti ključna za dostupnost cjepiva u regiji.

»Paralelno, i kako bi osigurala da cijepljenje može započeti što ranije, EU također istražuje kako da cjepivo stavi na raspolaganje zapadnom Balkanu putem donacije ili posredstvom ekvivalentnog sustava. Ovo bi osiguralo podršku relativno brzom cijepljenju prioritetnih grupa«, rekla je Pisonero.

Također je i predsjednica Europske komisije **Ursula von der Leyen** 11. prosinca, na kraju samita EU, potvrdila da briselske institucije imaju u vidu potrebe na zapadnom Balkanu.

»EU će koordinirati doniranje cjepiva od strane država članica, posebno radi zaštite zdravstvenih radnika na zapadnom Balkanu i u našem susjedstvu«, rekla je Von der Leyen.

Međutim, do sada nije jasno hoće li cjepiva biti poslana u regiju u isto vrijeme kada se budu pojavile u EU, a od zemalja u regiji se očekuje da pripreme logistiku za primanje i očuvanje tih cjepiva, navodi RSE.

Srbija: Dva, možda tri

Srbija je također potpisala sporazum o pridruživanju COVAX Facility inicijativi koja se zalaže za lakši pristup cjepivu za koronavirus, a sredinom studenog je predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** rekao:

»Do sada smo preko COVAX sustava osigurali za kraj ove i cijelu sljedeću godinu milijun i 800 tisuća doza cjepiva protiv koronavirusa.«

On je najavio da će to biti najvjerojatnije cjepiva proizvođača **Pfizer** i **BioNtech**.

»Ali pregovaramo i s kineskim i ruskim partnerima«, dodao je, »sa svima koji bi cjepivo mogli nabaviti, jer su nam potrebne mnogo veće količine.«

Vučić je tada rekao kako se radi na tome da se do kraja siječnja osiguraju cjepiva za pripadnike zdravstva, policije i vojske. Nakon toga cjepiva će biti osigurana za najugroženije grupe – građane s teškim bolestima i najstarije. On je objasnio da kupovinu cjepiva moraju odobriti domaće zdravstvene vlasti.

Vučić je tada rekao da je Srbija s kineskim *Sinefarmom* 28. lipnja potpisala ugovor o povjerljivosti podataka (NDA ugovor), da je s Rusijom 18. rujna potpisan NDA ugovor, kao i da je 18. rujna potpisan ugovor s predstavnicima globalnog programa COVAX i s EU.

Naveo je da je dinamika isporuke iz COVAX sustava 10.000 doza u prosincu, 340.000 doza u prvom kvartalu, 500.000 u drugom, 500.000 u trećem i 450.000.

U utorak je predsjednik Vučić najavio da će prve količine, »bar dvije«, a možda i tri, cjepiva stići u zemlju »prije kraja godine« i ponovio da početak cijepljenja ovisi od zdravstvenih vlasti, te dodao kako vjeruje da će ono početi »u prosincu, a najkasnije u siječnju«.

»Prve količine bar dva cjepiva, a nadam se i tri, imat ćemo prije kraja godine, što će pokazati da je Srbija među zemljama koje su uspjele osigurati cjepiva s različitih destinacija«, kazao je Vučić u Indiji, gdje je prisustvovao polaganju temeljnog kamena za tvornicu japanske kompanije *Toyo Taisers*.

Precizirao je da je Srbija naručila 340.000 doza cjepiva kompanije *Pfizer*, da je u tijeku ispitivanje ruskog cjepiva, a da se čeka i registracija kineskog cjepiva.

»Gledamo da ponudimo sve vrste cjepiva pa nek ljudi biraju, a ja mislim da je svako cjepivo dobro«, rekao je predsjednik Srbije.

Hrvatska: Ankete i planovi za cijepljenje

Do kraja ovoga tjedna u Hrvatskoj bi trebao biti usvojen plan cijepljenja protiv covida. U tijeku su ankete u zdravstvenom i sektoru socijalne skrbi, čiji će djelatnici biti među prvima koji će primiti cjepivo, prenio je HTV. Prvi rezultati ankete o zainteresiranosti za primanje cjepiva pokazali su da ga gotovo 74% korisnika ustanova socijalne skrbi želi primiti, dok je za cijepljenje zainteresirano samo oko 40% radnika. Prioritet su kronični bolesnici, osobe oboljele od karcinoma, kardiovasku-

larni, osobe s dišnim i drugim bolestima i osobe starije od 65 godina, a nakon toga dolaze na red svi ostali građani, rekao je ravnatelj Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo **Krunoslav Capak**. Tko su ti ostali, trebali bi utvrditi liječnici obiteljske medicine. Cijepljenje nije preporučljivo za one koji su u prošlosti imali jakе alergijske reakcije kao ni za trudnice i dojilje.

Priredila: J. D.

Kronologija podizanja spomenika biskupu Ivanu Antunoviću (V.)

Antunović konačno u Subotici

U Hrvatskoj riječi prethodna četiri tjedna pisali smo detaljno o podizanju spomenika biskupu **Ivanu Antunoviću**. Krenuli smo od same inicijative koju je, da podsjetimo, 2013. godine podnijelo gradskoj vlasti u Subotici Hrvatsko nacionalno vijeće. Naveli smo sve korake koji su činjeni nakon toga, a posebno od 2015. godine uz navođenje službenih dokumenata i odluka. Među njima je i Odluka o formiranju Odbora za podizanje spomenika biskupu Ivanu Antunoviću u koji su bili uključeni predstavnici KD-a *Ivan Antunović*, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskog nacionalnog vijeća, čime se pokazuje kako su ove tri institucije od samog početka bile uključene u aktivnosti oko podizanja spomenika biskupu Ivanu Antunoviću. No ipak, ploča s natpisom *Prigodom 200. obljetnice rođenja Ivana Antunovića spomenik podižu Hrvatsko nacionalno vijeće, KD Ivan Antunović i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata* nije bila poželjna i prekrivena je prije samog otkrivanja spomenika.

Je li od tog kompromisa važnije što je konačno biskup Antunović dobio dostojan spomenik u Subotici? Odgovor u autorском tekstu daje vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak**, predsjednik KD-a *Ivan Antunović*.

Dobrobit nemjerljivo veća u odnosu na kompromis

Podizanje spomenika biskupu Ivanu Antunoviću, preporoditelj bunjevačkih Hrvata, poglavito i jedino djelo je velike umjetničke vrijednosti, što smatram važnim odmah na početku raščistiti, kao temeljnu stvar. Teme koje bi trebale prevladavati

su poruka spomenika, vizualna cjelovitost, kako se spomenik uklopio u prostor i sl. Bilo kakva politizacija ove inicijative držim kako je skretanje pozornosti s bitnoga – Subotica je dobila spomenik biskupu Ivanu Antunoviću.

Konferencija Bunjevačkog nacionalnog savjeta za tisak, koja je bila tri dana prije otkrivanja spomenika gdje je dovedena u pitanje cijela inicijativa, kao i rasprava u Skupštini grada Subotice gdje je u nekoliko navrata bio prozivan **Tomislav Žigmanov**, jesu čista politizacija. Ponavljam, spomenik je zajednička inicijativa Hrvatskog nacionalnog vijeća, Katoličkog društva *Ivan Antunović* i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. U medijima se pisalo u više navrata dok je spomenik nastajao, cijela zainteresirana javnost mogla je pratiti postupak izrade spomenika. Osobno sam najviše koordinirao nastajanje spomenika i baš zbog toga sam upoznat sa svim koracima koji su napravljeni. Sve navedeno daje mi za potpuno pravo ustvrditi kako problematiziranje u javnosti cijele inicijative sadrži puno nedorečenosti, te nepoznavanja procesa nastajanja spomenika. Usput treba reći kako Grad Subotica nema do kraja uređen postupak podizanja spomenika i spomen obilježja, pa je potrebno samostalno otkrivati korak po korak. Vjerujem da je ovaj postupak mogao biti daleko brže i jednostavnije realiziran.

Ponovit ću, procedura je ispoštovana u cijelosti, i upravo zbog toga nije bilo moguće u posljednji tren spriječiti podizanje spomenika. U slučaju da su postojali bitni nedostaci u procesu podizanja spomenika, nedvojbeno da bi se ukazivalo na to i problematiziralo. Ovako se tražio bilo kakav detalj ili razlog za

otkazivanje svečanosti otkrivanja spomenika. Kroz proteklih nekoliko godina pratio sam i druge inicijative podizanja spomenika ili spomen obilježja, pa s punim pravom i temeljem iskustva sve ovo mogu slobodno zaključiti. Vraćajući se na početnu postavku da je podizanje spomenika biskupu Antunoviću bilo politički motivirano, tada postupak nastajanja ne bi trajao sedam godina, nego puno brže, i vjerojatno bi financijska vrijednost bila nekoliko puta veća.

Razlog natpisa na postamentu spomenika koji je postao sporan je vrlo jednostavan i logičan: tri institucije su zajedno radile i surađivale tijekom čitavog procesa podizanja spomenika. Postojao je zajednički Odbor koji se 16 puta sastao. Zar to nije dovoljno kako bi se reklo da je riječ o zajedničkoj inicijativi?! Nemam poteškoću istaknuti da je to zajednička inicijativa, jer da nismo išli zajedno, sve tri institucije, rasplet bi mogao bio puno teži, a i cijela inicijativa ne bi imala ovakvu težinu. Osim toga, sredstva za podizanje spomenika najvećim dijelom su osigurana donacijama Crkve u Hrvata i pojedinih razina državnih tijela Republike Hrvatske.

Nakon konferencije Bunjevačkog nacionalnog savjeta za tisak ostao sam zatečen pojedinim izjavama. Unutar Odbora nastojali smo ne ulaziti u produbljivanje cijele situacije, svjesni da to vodi u politizaciju i manipulaciju. Trebalo je intenzivno raditi punih sedam, odnosno pet godina koliko se radi na stvarnoj realizaciji izrade spomenika. Svatko tko je malo u svijetu ovakvog načina volonterskog rada razumjet će što to znači i koliko je zahtjevno. Jednako tako i ja razumijem da nije moguće svakome odvojiti toliko vremena, ali onda očekujem da se poštuje činjenica, a ne nakon više od pet-šest godina šutnje problematizira stvar na kojoj se vrlo zahtjevno radilo.

Čini mi se da ovo pitanje i cijela rasprava ide u krivom smjeru, skreće pozornost s bitnoga, a to je kako od natpisa ne vidimo spomenik. Spomenik biskupu Antunoviću je središnja stvar, a natpis daleko manje važan.

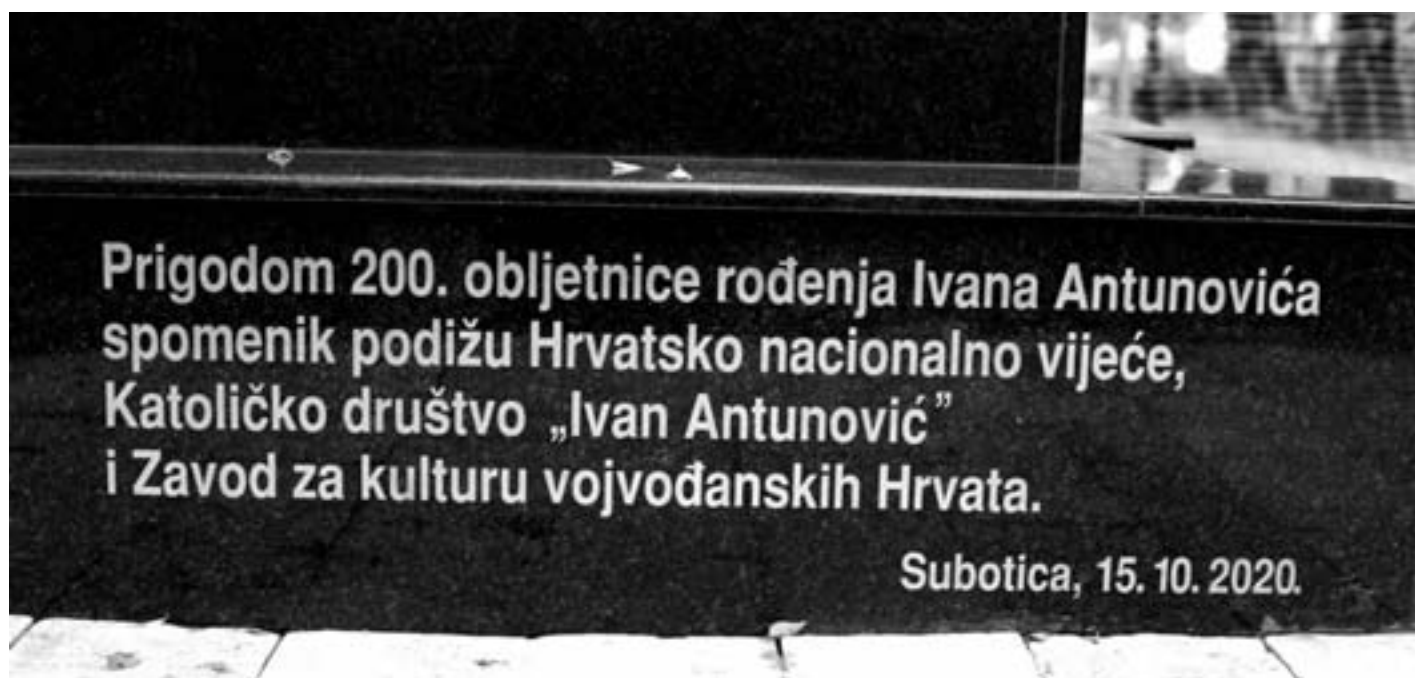
Upravo zahvaljujući cijeloj situaciji oko natpisa na postamentu spomenika, došlo se sasvim slučajno do saznanja kako

se povijest ponavlja. Inicijativa za podizanje spomenika biskupu Antunoviću, koja je već postojala koncem XIX. stoljeća, te ista inicijativa iz 30-ih godina XX. stoljeća, pokazale su da i danas, 130 godina, odnosno 90 godina kasnije sve funkcionira po istom obrascu. Ključna poteškoća je staviti natpis s hrvatskim predznakom, odnosno realizirati inicijativu koja nosi naziv »hrvatski«. Skupštinska odluka na koju se nastojalo ukazati kako nije ispoštovana, nastala je na temelju obrazloženja koje je dostavljeno Gradu Subotici, iz kojeg je izbačen svaki hrvatski predznak.

Nažalost, pokazalo se da niti danas tako nešto ne može proći bez problematiziranja. No, ovaj puta smo izgleda otišli korak dalje, te dočekali realizaciju, a to je bilo moguće, ponavljam i naglašavam, jer se išlo u dobroj vjeri, poštujući sve što struka i proces nastajanja spomenika nalažu, bez ikakvih političkih pobuda.

Ploča s natpisom nije uklonjena nego je samo prekrivena drugom pločom istog granitnog kamena, što se može vidjeti s lijeve strane spomenika, a postoje i fotografije koje to dokumentiraju. Istina se ne može prikriti čak ni prekrivanjem ploče, povijesni zapis ostaje. Subotica je poslije 130 godina konačno dobila spomenik biskupu Antunoviću i vjerujem da je to u ovom trenutku najvažnije. Očigledno je uvijek potrebno raditi kompromise. No, želim istaknuti kako je taj čin imao primarno za cilj pokazati spremnost na dogovor i suradnju koji uvijek postoji, postojao je i postojat će. Dogovor je postignut na susretu s gradonačelnikom **Stevanom Bakićem** 24 sata prije otkrivanja spomenika. Možda u meni sazrijeva Subotica koja nestaje, ali ću je uvijek u sebi nositi, dio toga je i stav kako se dogovorom i korektnim odnosima puno toga može učiniti. Svako spomen obilježje ili bilo koje umjetničko djelo ima svoj zapis, kojom prigodom se podiže i tko ga podiže. Stoga je dobrobit nemjerljivo veća u odnosu na kompromis i ploču koja će jednog dana, ne znam, možda biti otkrivena.

Priredila: Z. V.

HRVATSKA

RIJEČ

još bliža vama!

godišnja pretplata
na tiskano izdanje

2000

dinara

popust

traje do kraja godine

Sudjelovanje manjina u procesu donošenja odluka (II.)

Nepoželjnost o kojoj se ne govori

Srbijanski sustav nije jednako naklonjen svim nacionalnim manjinama

Kako smo naglasili u prethodnome tekstu, pitanje sudjelovanja pripadnika nacionalnih manjina u procesu donošenja odluka jest jedno od najkompleksnijih pitanja zaštite manjinskih identiteta, čije je tumačenje podložno različitim sinonimima. Pitanje sudjelovanja u procesu donošenja odluka u srbijanskome kontekstu postalo je jedan od zahtjeva koji se isključivo može čuti od predstavnika manjinskih zajednica, dok kod državnih institucija on predstavlja gotovo jednu nepoznanicu koja ne samo da se ne izgovara, već je ona u dominantnome narativu apsolutnoga šampionata srbijanskoga sustava (možemo reći pokušaja sustava!) zaštite manjina zapravo jedna nepoželjnost o kojoj se gotovo uopće ne govori. Uključivanje predstavnika hrvatske nacionalne manjine u državnu administraciju otvorilo je i nove potrebe sagledavanja ovoga kompleksnoga pitanja.

U srbijanskome kontekstu manjinskih politika od demokratskih promjena 2000. godine politike multikulturalnosti, odnosno upravljanja etnokulturološkim različitostima provode se bez adekvatnijih strateških pristupa. To najprije podrazumijeva selektivnu primjenu samo parcijalnih dijelova manjinskih politika, u odnosu na one koje su prihvaćene u Europi ili pak nekim drugim državama srbijanskoga okruženja. To je pridonijelo uspostavljanju sustava koji nije jednako naklonjen svim nacionalnim manjinama. Takoreći, više prava ostvaruju brojnije kulturno i teritorijalno homogenije nacionalne zajednice pa čak u posljednjih nekoliko godina i partijski koalicijski poželjnije, dok manje brojnijim manjinama kojima je zaštita po logici stvari potrebna, većina prava na zaštitu identiteta grupe je nedostupna. Za nove nacionalne zajednice, kakva je i hrvatska, dodatnu usloženost, odnosno zapreku, u ostvarivanju svojih prava predstavlja i takozvani koncept depolitizacije, koji je za-

pravo jedan krajnje stupidni pokušaj dijela pojedinih djelatnika civilnoga sektora i državnih institucija da delegitimiziraju legitimne predstavnike nacionalnih manjina. Problem se nalazi u činjenici da sama država nastoji društvene procese kontrolirati i kroz koncept zastupljenosti članova političkih stranaka u javnim tijelima, što, iako pokušava ne primijeniti i na nacionalna vijeća, nužno ne mora biti i važećom činjenicom za sva nacionalna vijeća. Odgovornost za ovakvo stanje ne nalazi se na pripadnicima i predstavnicima manjinskih stranaka, jer one se samo nalaze i djeluju unutar sustava koji je partokratski, te se kroz ograničavanje manjinskih stranaka zapravo stvara jedno okružje koje je

krajnje diskriminatorno, jer se nacionalnim manjinama ne ostavlja mogućnost za jednakim sudjelovanjem u političkome životu koji ih se izravno dotiče.

Ovakva nastojanja potpuno su suprotna i europskim konceptima zaštite nacionalnih manjina, jer sudjelovanje manjina u procesima donošenja odluka ne predstavlja samo osnovno ljudsko pravo već također i posebno pravo manjinskih skupina. To znači kako pripadnici nacionalnih manjina u politici nisu samo građani države već i građani sa

specifičnim potrebama koje proizlaze iz pripadnosti manjini, jer u demografskome kontekstu predstavljaju skupine koje ne mogu dosegnuti prava koja pripadaju većinskoj populaciji. Tako je na primjer Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Europe u kojoj se stvorila obveza prema kojoj će strane ugovornice osigurati uvjete potrebne za efikasno sudjelovanje osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu, kao i javnim poslovima, posebno onim koji se tiču njih samih.

Darko Baštovanović, politolog

Gordana Čomić, ministrica za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Nitko nema prava na samovolju

*Jednom kad su propisi donijeti nema više razgovora o političkoj volji, samo o odgovornosti za njihovu primjenu, jer je samovolja a ne politička volja da propis za koji ste nadležni odlučite da ne primjenjujete * Samo se promjenom ponašanja javne vlasti stvarno gradi vladavina prava. Samovolja, izgovori, objašnjavanja bez argumenata i jesu izvor negativnih ocjena iz Izvještaja EU * Procedura je kultura, a ako se rade strategije i programi, to ne može bez sudjelovanja nacionalnih manjina*

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Ministrica za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Gordana Čomić** je na sjednici skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost spolova, održanoj prije mjesec dana, predstavila Plan ovog Ministarstva s radnim naslovom »Otklanjanje loših ocjena iz izvještaja Europske komisije, izgradnja vladavine prava i dokazivim promjenama povećanje sadašnje ocjene od 2,2 (najniže ocijenjeno do sada) kroz Narodnu skupštinu, dijalog između vlade i skupštine i ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava kao i poboljšanje položaja svih manjinskih grupa«. Zanimljivo, u medijima se nije puno govorilo o ovome planu, njegovim dobrim i lošim stranama; govorilo se uglavnom o samom izboru Gordane Čomić za ministricu, s obzirom na njenu dosadašnju političku karijeru tijekom koje je bila tvrd politički protivnik vladajućoj stranci i njenim koalicijskim partnerima. Govorilo se u medijima i o trećem segmentu Ministarstva – društvenom dijalogu s akcentom na

dijalog između političkih stranaka, vlasti i oporbe, a najmanje se govorilo o segmentu manjinskih prava i položaja manjinskih grupa za što je također ovo ministarstvo nadležno.

RE **Rekli ste da je plan Ministarstva da ocjenu od 2,2 poveća za 20% do 2,64 najmanje. Kako to namjeravate uraditi? Koja su glavna polja djelovanja i tko Vam je glavna podrška za ostvarenje tog cilja?**

Polje djelovanja je vladavina prava, a promjena ponašanja ljudi na javnim poslovima je alat da do izgradnje vladavine prava zaista i dođe. Prednost procesa pristupanja Srbije Europskoj uniji je upravo u tome da vam političke kriterije i stanje vladavine prava mjere neutralnim provjerljivim instrumentima, zajedno s preporukama da negativne stvari iz institucija i društva uspješno otklonite. To ne može jedno ministarstvo niti jedna institucija, ali Narodna skupština i Vlada mogu zajedno s civilnim društvom, medijima i nezavisnim institucijama. Dija-

logom do otklanjanja svega što i Izvještaj EK i ljudi u Srbiji vide kao negativno.

HR Uveli ste jednu novu sintagmu u javni diskurs – dobrobit sumnje. Pojasnite nam što to znači?

Dobrobit sumnje je vaša vlastita dobra volja da u dobroj vjeri stupite u dijalog s nekim koga vi ne podnosite i tko vas ne podnosi iz milijun razloga; netko s kim ne želite biti u istoj sobi, a kamoli da razgovarate. I bez te dobrobiti sumnje, da ipak ima neko zrno spajanja kojim se možete čuti i razumjeti razgovarajući o temi, i nema društvenog dijaloga. Ostajete vi pri tome svi sa svojim uvjerenjima, ali nudite i dobijate dobrobit sumnje da je ipak i usprkos tome moguće dijalogom rješavati probleme, ne ogovarajući ni ljude ni probleme, razumijevajući da se vaši međusobni stavovi neće promijeniti, ali će zahvaljujući dobrobiti sumnje bar neki problemi biti riješeni, jedan po jedan. Tako rade uspješna društva, tako možemo i mi.

HR U području ljudskih i manjinskih prava jedna od najčešće korištenih rečenica je upravo ona koju Vi ističete da treba promijeniti, a to je da je u primjeni zakona potrebna politička volja. Kako ćete to promijeniti?

Politička volja je potrebna da se neki propis, zakon, neka odluka donese. Morate je graditi dijalogom tamo gdje ste na javnim poslovima, u civilnom društvu, u institucijama, gdje god. Potrebno je mnogo političke volje za neke propise koji su još uvijek novi za naše društvo, kao što su antidiskriminacijski ili ljudskopravaški propisi, jer njima ne uklanjate predrasude iz glava ljudi već zabranjujete ponašanje zasnovano na tim predrasudama. Izgrađenom političkom voljom pretočenom u propise kažete »mi se samoobavezujemo na jednako postupanje prema nejednakima, na kulturu ljudskih prava«. Jednom kad su propisi donijeti nema više razgovora o političkoj volji, samo o odgovornosti za njihovu primjenu, jer je samovolja a ne politička volja da propis za koji ste nadležni odlučite da ne primjenjujete. Nitko nema prava na samovolju.

HR Procedura osnivanja Hrvatskog školskog centra u Subotici traje već dvije godine, a razlog što se ne osniva je, smatra se, »nedostatak političke volje«. Zašto je potrebna politička volja da se jednoj manjini osigura ono što imaju i druge manjine? Nije li pravedno i zakonito da sve manjine u Srbiji imaju isti tretman i financiranje i potporu države bez obzira jesu li »omiljene« u ovom trenutku ili ne?

Jeste jedino pravedno da su svi jednaki pred zakonom i da se propisi imaju odnositi jednako na sve, a upravo je vaš primjer dokaz za to da se samo promjenom ponašanja javne vlasti stvarno gradi vladavina prava. Samovolja, izgovori, objašnjavanja bez argumenata i jesu izvor negativnih ocjena iz Izvještaja EU, pa je i Vaš primjer tema za društveni dijalog, za utvrđivanje i preuzimanje odgovornosti svih koji su iz proračuna plaćeni da se propisi primjenjuju.

HR Jesu li isplaćena sredstva za rad nacionalnomanjinskih vijeća za ovu godinu i hoće li biti povećanja za sljedeću godinu?

Jesu, po dogovoru s Ministarstvom financija i slijedi još jedna uplata u prosincu zbog kašnjenja za listopad. Novac za rad nacionalnih vijeća mora biti osiguran, to nije trošak, to je investicija kojom dokazujemo da radimo ono što govorimo, kako bi nacionalna vijeća mogla funkcionirati. Sve drugo je urušavanje elementarnog povjerenja koje u našem društvu treba graditi, jer ga je i inače premalo, a ne dodatno kruniti.

HR Rekli ste kako su srž društvenog dijaloga i tri velike teme u okviru dijaloga analiza primjene zakona o plan-skom sistemu, koji zahtijeva ex-ante i ex-post analizu zakona koji se usvajaju u Srbiji (kako odredbe zakona mijenjaju život i prostor) i kako je donijet zakon proizveo efekte na život ljudi u Srbiji. Je li ovakvo shvaćanje dijaloga prihvaćeno i od drugih aktera vlasti i društva u cjelini? Naime, čini se da u Srbiji ima nedovoljno rasprava o javnim politikama i konkretnim temama i da se sve svodi na dnevno-politička prepucavanja.

Društveni dijalog treba i dokazati koliko su neproduktivna sva ta »dnevno-politička prepucavanja«, a koliko je dobro da razgovaramo, svi zainteresirani o ex-ante analizi svakog zakonskog prijedloga, kako taj zakon mijenja živote ljudi, koliko košta njegova primjena, što su manjkavosti, je li usklađen s drugim propisima, je li zaboravljeno nešto... Sve je to neophodno, jer zakoni kreiraju živote ljudi. Politika se bavi dvjema temama – ili mijenja prostor (putovi, zgrade, mostovi, ... rudnici, ... sve oko nas) ili mijenja društvene odnose, stvarajući društvo pravde za svakog u tom društvu, a ljudska prava moraju biti vidljiva i u jednom i u drugom dijelu politike. Ako praviš rudnik, moramo znati štetu po životni okoliš, ako mijenjaš prava ženama, osobama s invaliditetom, nacionalnim manjinama, moramo znati da se dostignuta prava ne smiju smanjivati. Treba nam stalnog društvenog dijaloga o javnim politikama kako bi ljudi smanjili neizvjesnost koju žive.

HR Smatrate kako novac i razvijenu ekonomiju ne možemo preko noći stvoriti, ali dijalog možemo započeti i možemo promijeniti ponašanje. S druge strane, politolozi, sociolozi, psiholozi smatraju kako je najteže mijenjati stavove i s njima povezano ponašanje. Drugim riječima, je li Vaš, često istican stav, kako želite utjecati na promjenu ponašanja, osobito onih na javnim funkcijama, samo apel, ili smatrate da se određenim mehanizmima (kojim?), to može i provesti?

Ako možemo zbog pandemije i nasilno zaraznog virusa svi promijeniti ponašanje kako bismo čuvali sebe i štitili druge, zašto ne možemo mijenjati ponašanje i dobrovoljno, za društvenu dobrobit? Nije valjda virus pametniji od ljudske vrste, pa on može, a ljudi ne mogu? Ljudi su većinom razumna bića i spremni su promijeniti svoje ponašanje i ponašati se onako kako piše da su obavezni ponašati se.

HR Tri teme dijaloga koje će inicirati Ministarstvo će biti, kako ste najavili, ljudska prava u političkim kriterijima i vladavini prava, održivi razvoj i politička kultura. Smatrate kako u društvu nedostaje kultura dijaloga i kultura kompromisa. Je li Vaš izbor da prihvatite mjesto ministrice u ovoj Vladi Vaša osobna poruka kako se mijenja kultura dijaloga i kompromisa?

Nama kritično nedostaje i kultura dijaloga i svijest o kulturi kompromisa, nedostaje nam da europski duh, ovdje i sada, unesemo u svoje ponašanje, da se ponašamo kao zrelo društvo, ne poričući i mjereći realnost i gradeći neprekidni dijalog o svemu što je konfliktno, kontroverzno ili nejasno u našem društvu. To je proces koji razlikuje uspješna i neuspješna društva. Nema dobrog razloga da ne postanemo uspješni.

HR Prema planu Ministarstva mijenjat će se ili donositi Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o istospolnom

partnerstvu, Zakon o zabrani diskriminacije te sve nedostajuće strategije koje se tiču civilnog društva, prava nacionalnih manjina, prava romske manjine i rodne ravnopravnosti. Koji zakoni i strategije se planiraju mijenjati ili donositi u području zaštite prava nacionalnih manjina?

Svi oni propisi za koje nacionalna vijeća nacionalnih manjina iskažu interes, kroz dijalog predlože zašto se nešto ne primjenjuje ili se loše primjenjuje, što treba definirati bolje, to je svrha i cilj dijaloga – čuti i razumjeti one na koje se zakon neposredno odnosi, provjeriti njihove ocjene, s njima izgraditi kulturom kompromisa što su održiva rješenja. Samo tako nastaju stvarno dobri zakoni, uz sudjelovanje svih.

Reagirana predstavnika nacionalno-manjinskih savjeta na prvi sastanak s Vama bila su vrlo pozitivna, ocijenili su da Ministarstvo namjerava graditi partnerski odnos. Kako će se to konkretno provoditi, budući da su do sada česte primjedbe bile da se predstavnici manjina ili isključuju iz donošenja važnih odluka i propisa ili se samo formalno, protokolarno uključuju bez stvarnog uvažavanja njihovih prijedloga?

Uključivanjem u svaku fazu odlučivanja i budućim izborom državnog tajnika koji će biti zadužen za primjenu prava nacionalnih manjina na lokalnoj razini, jer se tu odvija život i rješavaju svi konkretni problemi. I samoobavezivanjem i Ministarstva i Vlade na neprestani dijalog s nacionalnim manjinama, uvažavajući sve njihove različitosti, ali uz svijest o obavezi jednakog postupanja prema svima.

Rekli ste kako ćete posebnu pažnju posvetiti reprezentativnosti i sudjelovanju manjina, kako u poslovima državne uprave tako i u drugim sektorima. Kako će se to konkretno provoditi?

To će biti jedan od glavnih zadataka budućeg državnog tajnika za primjenu prava nacionalnih manjina na lokalnoj razini, jer reprezentativnost nije samo broj, ona je dokaz da ste ozbiljno posvećeni izgradnji pravde u društvu, a pravedno je da zapisano u propisima bude pretvoreno u realnost.

U medijima je najavljeno da će Tomislav Žigmanov biti državni tajnik u vašem Ministarstvu. Je li to istina ili je samo novinarska patka?

Mi ćemo sasvim sigurno surađivati, jer duboko cijenim njegovu posvećenost i europskoj budućnosti Srbije i suradnji u regiji i dosljednu borbu za prava nacionalnih manjina. Tek ga trebam pozvati.

Hoće li se uspostaviti i voditi evidencija o sudjelovanju manjina u javnoj upravi budući da je to do sada nedostajalo te se nisu mogli ni imati konkretni podaci o tome, pa se sve svodilo na kritike manjina da ih nema u javnoj upravi i s druge strane stavova da ih ima i više nego dovoljno?

To je upravo dio plana Ministarstva.

Ima li Srbija strategiju, programe i definirane javne politike za poboljšanje položaja nacionalnih manjina, odnosno postizanje pune ravnopravnosti i ostvarivanje njihovih prava?

I to što ima uvest ćemo u društveni dijalog i sve što treba poboljšati, mijenjati, unaprijediti... bit će rađeno kroz proceduru društvenog dijaloga. Procedura je kultura, a ako se rade strategije i programi, to ne može bez sudjelovanja nacionalnih manjina,

Gordana Čomić je 2018. godine bila kandidatkinja za predsjednicu Demokratske stranke, ali je izabran **Zoran Lutovac**. U svibnju 2020. godine je izbačena iz DS-a, čija je članica bila od 1992. godine zbog izlaska na izbore na listi organizacije »Srbija 21« koja je bila dio šire koalicije – Ujedinjene demokratske Srbije, a koja nije uspjela preskočiti izborni prag od 3 posto. U sklopu ove koalicije na izbore je izišao i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini.

civilnog društva, zajedno s onima na javnim poslovima koji nose odgovornost za kulturu kompromisa.

Javni diskurs o pravima nacionalnih manjina gradi se oko teze da je »Srbija šampion u zaštiti manjina, i da ima najviše standarde«. S druge strane, kada se usporede javne politike, financiranje nacionalno-manjinskih institucija i vidljivost u medijima te uključenost manjina u donošenje odluka, recimo sa susjednim zemljama, vidi se da je to daleko od istine. Tko ima koristi od takvih rečenica koje ne odgovaraju realnosti i treba li mijenjati ovaj diskurs kako bi bio bliži realnosti?

Naravno da treba mijenjati i jasno i javno i društvenim dijalogom govoriti koji i kakvi propisi postoje i koliko su dobri, ali još javnije i jasnije raditi ex-post analizu propisa koji su na snazi – kakvi su efekti tih propisa, što im nedostaje, koji su primjenjivi, a koji ne, kako stižu do onih čija prava definiraju. To je također obveza Zakona o planskom sustavu i treba samo čitati njegove odredbe, pa raditi kako piše. Tako se raskorak između rečenog, što ne mora biti netočno, ali osvjetljava samo napisano, smanjuje u odnosu na ono što je u realnosti izmjereno kroz analizu efekata.

S druge strane, govor mržnje prema pripadnicima pojedinih manjina ne samo da je prisutan na društvenim mrežama već i na naslovnicaма vrlo čitanih dnevnih novina i udarnim terminima pojedinih televizija s nacionalnom frekvencijom. Može li se to mijenjati i kako?

Govor mržnje se bira, a ne mora. Govor mržnje nije sloboda govora, samo je tranzicija mržnje, netrpeljivost koja se verbalizira jer se ne razgovara s onim koga birate kao objekt svoje mržnje. Ako je medijski, postoje institucije iz proračuna plaćene da ga sankcioniraju. Ako se izgovara s pozicije moći, predstavlja i ugrožavanje onog na kog se odnosi, zakonima zabranjeno, a ako je s pozicija nemoći, tada je imitiranje moći, populistička kampanja niskih strasti koja svima donosi samo štete.

Planira li se izmjena Akcijskog plana za manjine?

Da, o tome nam također slijedi društveni dijalog, ne biva izmjena bez sudjelovanja onih na koje se izmjene odnose.

Kažete da moć mora biti za nešto a ne nad nekim i da Srbija želi promjenu takve moći. Na čemu temeljite takav stav? Drugim riječima: smatrate li da u ovom trenutku postoji takva namjera u svim strukturama vlasti?

Vrijeme je da svatko tko izgovori »Srbija želi u EU« razumije da je taj put istovremeno i put promjene moći, od »moći nad nekim« u »moć za nešto«, jer je ova potonja, moć koja gradi vladavinu prava, slobodu medija, brine o slobodama i pravima svih ljudi. To je Europa već uradila, ja ne vidim ako su drugi uspjeli promijeniti prirodu moći, zašto to ne bismo mogli i mi. Jer je to dobro za sve.

Prijevoz učenika u cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku

Sigurni na putu od doma do škole

Veliku zahvalnost dugujemo gradovima i općinama iz Vukovarsko-srijemske županije iz Hrvatske koji su u svojim proračunima našli sredstva za Hrvate u Vojvodini i našu djecu

Prijevoz učenika od kuće do škole i suprotno mnogim je roditeljima jedina opcija da mogu svoju djecu upisati u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. O prijevozu se puno govorilo i pisalo, ali na početku svake školske godine se sve počinje iznova, jer se uključuju nova djeca, s novih odredišta.

Donedavno je Hrvatsko nacionalno vijeće kompletan prijevoz dijelilo s Mađarskim nacionalnim vijećem na teritoriju Grada Subotice, no to i nije bilo najbolje rješenje, jer su djeca na pojedinim linijama bila prinuđena presjedati. Događalo se i da kasne na nastavu, jer na teritoriju Grada nije ujednačeno vrijeme početka nastave u svim osnovnim školama.

Prednosti samostalnog prijevoza

»Hrvatsko nacionalno vijeće sustavno prati sve izazove koji postoje u obrazovanju na hrvatskome i većinu uspijeva na pozitivni način i riješiti. Tako je i u slučaju besplatnog prijevoza za učenike nižih razreda koji stanuju udaljeno od škola koje pohađaju. Njih nije mali broj i bilo je zahtjevno sve posložiti i organizirati, a željeli smo da roditelji ne moraju imati nikakvog dodatnog troška«, kaže predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

Tako je od prije dvije godine na liniji 1, koja pokriva postaje Klisa – Šandor – Prozivka – OŠ *Ivan Milutinović* – OŠ *Matko Vuković* i nazad, samostalni prijevoz. Na ovoj liniji putuje 19 učenika, a po riječima prijevoznika **Josipa Kujundžića** putanja od centra Subotice do Klise iznosi oko 14-15 km, a na putu do škole, dakle od Klise do Subotice, kada ih kupi na nekoliko lokacija, ima oko 18-19 km. U povratku je kilometraža obrnuta, što ukupno predstavlja dnevno dva puta po 32-33 kilometra.

»Živimo na salašu, na Čantavirskom putu i organizirani prijevoz nam izuzetno puno znači. **Josipa** je treći razred, **Nikola** je drugi, a **Marija** ide u vrtić *Marija Petković-Biser*. Kada bismo ih morali sami nositi, morali bismo ostaviti sav posao i cijeli dan biti u autu, a da ne kažem da nam je to i velika financijska pomoć. Ono što je nama još kao roditeljima bitno jest da su djeca sigurna na putu do škole i nazad. Izuzetno smo zadovoljni i zahvalni svima koji su pridonijeli da ovakav način prijevoza zaživi. Iskreno se nadamo da će to tako ostati i u budućnosti«, kaže **Mirjana Ivanković Radak**.

Linija 2, koja je od ove jeseni samostalna, obuhvaća prijevoz djece na relaciji Crveno selo – Mali Bajmok – OŠ *Matko Vuković*,

a njom svakodnevno do škole dolazi 11 učenika, koji naprave krug u jednom pravcu od 16 kilometara.

»Imamo troje djece, **David** je u četvrtom razredu, **Matea** je drugi razred, a **Danilo** ide u vrtić. S obzirom na to da smo i suprug i ja u radnom odnosu i da radimo u smjenama, prijevoz djece do škole i nazad nam izuzetno puno znači. Do naše kuće ne ide nikakva gradska linija autobusa, a dijete do škole mora proći kroz industrijsku zonu i *Buvljak* u Malom Bajmoku, koji su sve samo ne siguran put do škole«, kaže **Marina Cvijanov**.

Jedina linija, koja je za sada dvojna s Mađarskim nacionalnim vijećem, jeste linija 3, Radanovac – Kertvaroš – OŠ 10. oktobar – OŠ *Matko Vuković*.

»Organizirani prijevoz nam je izuzetno velika pomoć. Stanujemo u Kertvarošu i zapravo ni ne znam kako bi sve izgledalo da nema prijevoza«, kaže **Dražen Petrekanić** i dodaje: »Supruga i ja radimo i jednostavno bi bilo nemoguće dijete voziti u školu i iz škole tijekom radnog vremena. **Martin** je sada četvrti razred OŠ *Matko Vuković* i da nema prijevoza bili bismo prinuđeni upisati ga u neku bližu školu na srpskom jeziku. Mislim da je u današnje vrijeme svakom roditelju najvažnije da je njegovo dijete sigurno na putu do škole i nazad. Također znamo da točno na vrijeme stiže u školu, ali i doma iz škole. Brojne su prednosti ovoga prijevoza i nadam se da će tako ostati i ubuduće.«

Financijska pomoć iz Vukovarsko-srijemske županije

Svega ovoga ne bi bilo da nije osigurano dovoljno finansijskih sredstava, jer sav spomenuti prijevoz za djecu je besplatan, no ne i za nalogodavca, a u ovome slučaju to je Hrvatsko nacionalno vijeće, koje u svom proračunu nema sredstva za ovu namjenu.

»Zadaća politike, a onda i političara, je osigurati preduvjete kako bi se određeni cilj ostvario. Svjesni smo da broj učenika koji se obrazuju na hrvatskom, zbog disperziranosti Hrvata na teritoriju Grada Subotice, uvelike ovisi i o dostupnosti obrazovanja na materinskom jeziku, što se uspješno rješava osiguranjem njihova prijevoza. Naravno, to nije besplatno, te smo u dogovoru s načelnikom Općine Stari Jankovci **Draganom Sudarevićem** za pomoć zamolili i druge gradonačelnike i načelnike općina iz Vukovarsko-srijemske županije, koji su pozitivno odgovorili. I ovom inicijativom koja je uspješno realizirana posvjedočili smo

da je DSHV tu radi podrške Hrvatima i njihovim konkretnim potrebama», kaže predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.

Tako je za organizirani prijevoz učenika i sufinanciranje autobusnih karata osigurano 1.038.540,38 dinara, a novac je došao iz matične domovine.

»Iz dugogodišnjega prijateljstva s Tomislavom Žigmanovim saznao sam i prepoznao probleme s kojima se susreću Hrvati u Vojvodini. Najmanje što sam mogao je s kolegama načelnicima općina financijski pomoći realizaciju projekta prijevoza djece koja su u nastavi na hrvatskom jeziku. Ističem da su se svi rado odazvali i obećali sudjelovati u sličnim inicijativama. Ulaganje u djecu je ulaganje u bolje sutra i budućnost koja je pred nama. Upravo su to bili porivi kojima se treba voditi i nikada ne posustati, jer je to najbolja dugoročna investicija. Drago mi je da su sve kolege načelnici prepoznali zajednicu, Hrvate u Vojvodini, pružili ruku prijateljstva i suradnje uz poruku da niste sami i zaboravljeni od matice«, kaže načelnik Općine Stari Jankovci Dragan Sudarević.

Kada su se osigurala sredstva, bilo je potrebno i organizirati sam prijevoz.

»Tražili smo najpovoljniju ponudu, ali i odgovorne autoprijevoznike kako bi naši mališani bili u sigurnim rukama. Prošle godine smo imali samo jednu liniju samostalno, a druge dvije u suradnji s Mađarskim nacionalnim vijećem. Sada zahvaljujući dobivenim sredstvima imamo dvije zasebne linije i mogućnost prijevoza djece od kućnog praga do škole«, kaže **Nataša Stipančević** zadužena za obrazovanje u HNV-u.

Prijevoz bi značio svima, ali...

Uz spomenute zasebne linije, koje koristi ukupno 33 učenika, nastavljen je i sufinanciranje gradskih i prigradskih autobusnih karata za učenike koji su osnovnu školu završili na hrvatskom jeziku i nastavljaju školovanje na hrvatskom jeziku. Tako subvencionirane mjesečne karte koristi još 30 učenika, njih devet na gradskim linijama i 21 učenik u prigradskim linijama.

»Veliku zahvalnost dugujemo gradovima i općinama iz Vukovarsko-srijemske županije iz Hrvatske koji su u svojim proračunima našli sredstva za Hrvate u Vojvodini i našu djecu, te donirali navedeni iznos«, kaže predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Margareta Uršal**, koja pojašnjava kako je riječ o osam općina: Gunja, Vođinci, Lovas, Andrijaševci, Stari Jankovci, Bogdanovci, Ivankovo, Bošnjaci, te dva grada – Vinkovci i Vukovar.

»Cilj nam je jednoga dana obuhvatiti svu djecu osnovnoškolske dobi organiziranim prijevozom, jer su vremena neizvjesna i nesigurna pa bi prijevoz vjerujemo značio svakoj obitelji. Ali, za to je potrebno iznaći dodatna sredstva«, kaže Uršal i dodaje da je ove godine potporu prijevozu učenika osiguralo i HPD *Bela Gabrić* putem natječaja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Ono što su istaknuli svi sugovornici jest da je i ovo jedan vid promocije nastave na hrvatskom jeziku, te možda i pravi put da učenika u cjelovitoj nastavi bude još više.

Ž.V.

Cijeli svijet je pozornica

Moram priznati, još nisam ni išao u osnovnu školu, već sam imao bliski dodir s kazališnom umjetnošću. Naime, moja pokojna mama radila je nekoliko koreografija mađarskih narodnih igara za tzv. pučke komedije s pjevanjem i muzikom. Dok su trajale probe, mene je smjestila u jedan ugao probne sale, jer nije bilo nikoga da me čuva. Tada me je taj kazališni svijet prvi put začarao. Kasnije sam s roditeljima redovito odlazio u teatar, a kad sam postao gimnazijalac, mogli smo kupiti karte u pretplati, po povlaštenim cenama za sve predstave kazališne sezone, i tada sam već samostalno odlazio na predstave. Za vrijeme studija bio sam član Kluba ljubitelja *Ateljea 212*, koji je u to doba važio za najbolju, najnapredniju kazališnu trupu u Beogradu, zahvaljujući prije svega **Miri Trajlović**. Kasnije sam jedanput dobio ugovor da projiciram scenografiju u našem subotičkom kazalištu za jednu suvremenu društvenu satiru. Već smo bili u procesu probe kulisa, kada je redatelj iznenada preminuo. Naravno, od predstave se odustalo i nisam se »proslavio« kao scenograf. Ovo sam ispričao, jer do današnjeg dana kazališna umjetnost bilo koje vrste je sastavni dio mog života. Današnjem suvremenom kazalištu prethodnice su bile razni rituali koji su nastali zajedno s postankom ljudske zajednice. Dok je čovjek živio od sakupljanja plodova i lova, prvi rituali su bili vezani s uspješnim lovom. Naime, prije kolektivnog lova održan je ritual kojim se želio pridobiti »duh životinja«; poslije uspješnog lova, održan je ritual kojim se traži oprost od ubijenih mamuta ili druge životinje. Kasnije, kada su ljudi prešli na sjedelački-zemljodjelni život, u tim kulturama održavane su svetkovine kojima je npr. tražena kiša u slučaju suše. Ovakvi rituali su se održali do današnjih dana: to su dodole. Drugi drevni ritual koji se održao do današnjih dana je svetkovina dolaska proljeća i odlaska zime. To su: poklade, fašnik, karnevali, buše (u Mohaču) itd. Taj, u biti poganski, praznik bio je jači od Crkve, pa je uvršten i u službene crkvene svečanosti.

Starogrčka drama

Pvobitno značenje starogrčke riječi drama bilo je djelanje, radnja. Osnova drame bili su epovi ili mitovi. Ako govorimo o drami, to su uglavnom govorna djela. Poznajemo dvije vrste: tragediju i komediju. Bitni glumci u grčkoj drami bili su zbor i vođa zbora, koji su vodili neku vrstu dijaloga; kasnije su se pojavili bogovi i smrtnici. U Ateni je izgrađena i prva građevina za potrebe izvođenja dramskih komada. Ona se nalazila na jednoj padini koja je iskorištena za smještaj gledatelja, koji su sjedili na polukružnim klupama. U centru sjedišta nalazila se kružna orkestra, pa predbina, proscenion, a iza nje skene, koju je graničio jedan zid, zapravo fasada jedne palače, jer skoro sve drame se događaju na trgu ispred palača. Jedno od najbolje sačuvanih grčkih kazališta nalazi se u Epidauru, koji ima fantastičnu akustiku: ako na sceni pocijepate jedan papirić, to se jasno čuje i u posljednjim gornjim redovima. Kao studenti uvjerali smo se u taj fenomen. Očito su ti graditelji nešto znali, što je nama do

današnjih dana neznano. Kazališta starog Rima su bila identična grčkim, zvali su se amfiteatri, u kojima su izvođene i gladijatorske borbe. U predstavama su izostavili zbor, ali nastao je jedan posebni sloj gledatelja koji su bili plaćeni da aplaudiraju. Od jačine pljeska i vike ovisila je i plaća glumaca, koji nisu pripadali cijenjenim građanima Rima. Naravno, i u ostalim kulturama staroga vijeka izvođeni su razni rituali, predstave s govorom i pjevanjem, naročito u drevnom Egiptu i Mezopotamiji.

Commedia dell'arte

Propast helenističke kulture i proglašenje kršćanstva za službenu religiju Rimskog carstva pridonijela je tome da klasična drama nestane sa scene; stvorio se novi dramski stil koji se bavio životom i stradanjem svetaca i samog Isusa Krista. Povjesničari kulture u ovu kategoriju upisuju i **Danteovu Božansku ko-**

Antičko kazalište u Epidauru

mediju. U doba renesanse djelomično na bazi antičkih drama u Italiji je nastala *commedia dell'arte*, jedan novi pravac scenske umjetnosti. Njen naziv možemo prevesti kao pučka komedija. Specifičnost ove komedije bila je ta da su je izvodili putujući glumci na pijačnim trgovima. Imao je stalne uloge: Arlekina, Kolumbinu, Pantalonea itd. Naravno, i dežurnog Zla. Specifičnost ovih igrokaza bila je kombinacija nekakvog tradicionalnog teksta i uloge kombinirano s improviziranjem.

Gledajući TV prijenos zasjedanja naše Skupštine stekao sam dojam da su u zgradi najvišeg zakonodavnog tijela kombinacija antičkog kazališta i *commedia dell'arte* doživjeli svojevrsnu renesansu, naročito dok je u njoj bilo i zastupnika oporbe. Primjera radi, u igri su zborovođe (zovu se glasnogovornici pojedinih partija) i naravno tu je i zbor istomišljenika, čiji je zadatak da plješću, lupaju nogama i glasnim »pfuj« povcima izraze svoje negodovanje s raspravom člana oporbe. Prisutni su bili, a sada se samo spominju i dežurni glumci otjelotvoritelji zla. No, da ne duljim dalje (nedostaje mi novinskog prostora) – očito je istina, parafrazirajući Shakespearea: cijeli svijet je pozornica i mi smo samo glumci na njenim daskama.

Hvala, sve po spisku!

Drugo lice **SUBOTICE**

U tjednu kada mnogi naši sugrađani koji žive i rade u inozemstvu razmišljaju o tome postoji li nekakva rupa u najavljenoj mjeri obavezne desetodnevne izolacije prilikom povratka u domovinu (doći dan ranije, riskirati s njenim nepoštovanjem ili ju izbjeći na neki drugi način?) jedna je vijest, ma koliko logična i očekivana bila, došla poput terapije za održavanje zdravog razuma: lokalna samouprava odlučila je tri milijuna dinara koji su bili predviđeni za proslavu Nove godine na Trgu slobode preusmjeriti na liječenje djece i omladine, razvoj mladih talenata i stipendiranje određenog broja studenata.

Ova informacija objelodanila je, dakle, jednu neupitnu činjenicu: novogodišnje proslave u centru grada ove godine neće biti, ali i otvorila prostor za mnoštvo različitih tumačenja.

Umjerenijem dijelu sugrađana, onom koji razloge za donošenje ovakve odluke vidi u objektivnoj situaciji u kojoj se cijeli svijet nalazi, privremeno ukidanje javnog proslavljanja Nove godine ne samo da neće teško pasti nego će ga i pozdraviti kao jedino ispravno rješenje kako preventivno djelovati u potencijalno opasnim situacijama. Sjetit će se takva grupacija sugrađana i ranijih proslava na kojima su se milijunski iznosi iz lokalnog proračuna slijevali u džepove niskokotiranih »estradnih umjetnika«, koji su sat-sat i pol svojega repertoara obilato nadoknadili za nastup kod ionako davno nestalih *Bačvanke*, *Džavera* i ugostiteljskih objekata sličnog tipa. To su, za one umjerenije i racionalnije sugrađane, godinama unazad bili bespovratno bačeni javni novci na račun(e) osoba koje to ni po kom kriteriju ne zaslužuju: niti su (bili) zabavni, a još manje umjetnici. »Na sreću, bar ih ove godine neće biti i zbog toga korono – hvala Ti«, reći će sigurno ovih dana neki sugrađanin ovoga tipa.

Onaj drugi dio sugrađana, nećemo reći neumjerenih nego, recimo, vedrijih, sklonijih proslavama ili pak punih adrenalina, u istoj će odluci (pro)naći mnoštvo toga što mu se ne dopada: novi restriktivni namet u vidu ukidanja prava slobode kretanja, uništavanje »doživljaja« za jedinstveni događaj kakav je »najluđa noć«, paniku »matoraca« koji su podlegli globalnoj psihozi koja je posljedica zavjere iz moćnih »centara moći« i slično. »Kredabili debitenski, ufonjali ste se od tamo nekog virusa kom i inače sve po spisku«, mantrat će zacijelo ovih dana neki sugrađanin ovoga tipa.

Iza, pak, ovakvih ili sličnih komentara (eno ih na lopate na lokalnim portalima) krije se, istina iznudeana, sama suština vijesti o neodržavanju javne novogodišnje proslave u središtu grada: preusmjeravanje novca u humanitarne svrhe. Ovakva odluka gotovo će sigurno u najvećoj mjeri približiti stajališta prethodno opisane dvije suprotstavljene kategorije (su)građana. Zapravo, nije teško zamisliti niti na koju adresu empatije u najvećem broju idu. Mali **Oliver Pál Gajódi**, za čije je liječenje potrebno preko

dva milijuna eura (!), ime je uz koje se vezuju molitve ne samo Bajmačana i Subotičana nego i cijele države, a dokaz za to je i oko polovina do sada prikupljene svote od potrebnih sredstava. Dokaz je to i, ako ne nemoći a ono u svakom slučaju nesposobnosti države da odredi prioritete u raspodjeli sredstava, a na čijem bi prvom mjestu morao stajati – Život. Pa još dječji! U tom smislu, ma koliki iznos sredstava bio upućen na račun njegova liječenja – a mogao bi, recimo, biti i cjelokupni – lokalna samouprava pokazat će da je napravila pozitivni otklon od zakržljalog sustava i bolesne prakse države da se prioritete u financiranju stavljaju na modernizaciju vojne opreme i obnovu vjerskih objekata u kojima će se kasnije moliti za dječje duše. Pitanje od čega se prave lijekovi poput *zolgensme* pa da toliko staju i koliko na tome zarađuje »farmaceutska mafija« koliko god da je logično i zdravorazumsko ipak je učinkovito koliko i gađanje praćkom

bombardera: em mu ništa ne možeš, em uništavaš vlastite živce. Uostalom, tko se god o toj temi želi informirati poput nositelja ordena *Karađorđeve zvijezde* (dr. **Branimira Nestorovića**), eno mu interneta, pa neka vjeruje u istinu po vlastitom izboru.

Odluka lokalne samouprave je, dakle, donešena. Koliko god, međutim, ona bila hvale vrijedna za konačnu odličnu ocjenu ostalo je još nekoliko koraka, od kojih su ključni način(i) raspodjele sredstava i njihova transparentnost. Tri milijuna dinara – razvučenih na kategorije liječenja djece i omladine, razvoj mladih talenata i stipendiranje određenog broja studenata – i ne djeluju tako mnogo, pa će za njihov pravilan utrošak trebati znanja i razumijevanja i više nego da je riječ o gradskom, pokrajinskom ili republičkom natječaju za određeno područje. Jedini dokaz da su sredstva upotrijebljena na najbolji način bit će njihovo javno objavljivanje: ime po ime, iznos po iznos i obrazloženje »zašto kome i koliko«. Čak ni takav način, naravno, neće poslužiti kao amortizacija naknadnim negativnim komentarima (uostalom, to je uvijek slučaj kada je riječ o raspodjeli novca), ali je njegova javnost svakako najbolji put za stjecanje povjerenja u odnosu građana prema nositeljima vlasti.

Z. R.

Radovi na kući monoštorske udruge

Pomoć Središnjeg državnog ureda

Kulturno-umjetničko društvo Hrvata *Bodrog* dobilo je prije deset mjeseci na korištenje kuću nekadašnjeg Samostana časnih sestara. Nedugo nako preuzimanja kuće, u kojoj nitko nije boravio od 1992. godine, članovi udruge počeli su radove na obnovi i uređenju same kuće, ali i prostranog dvorišta. Uz vlastiti rad i tamo gdje je potrebno angažiranje majstora sređeno je dvorište i urađen dio radova na kući. Sredstva za to udruga je osigurala putem natječaja.

»Prvo što smo uradili bilo je raščišćavanje prostranog dvorišta koje je dugo 100, a široko 50 metara. Dobili smo tako jedan lijep, velik prostor koji će u nastavku radova na uređenju dobiti i novi izgled. Dio ulaznog dijela dvorišta je flasterisan, ožbukana je fasada, ofarbana stolarija, zamijenjena vrata. Što se tiče unutarnjeg dijela izvađen je stari, dotrajaao patos i betoniran dio prostorija, ukupno oko 100 četvornih metara i pripremljen za nastavak radova«, kaže predsjednik KUD-a Hrvata *Bodrog* **Željko Šeremešić**.

U monoštorskoj hrvatskoj udruzi navode da su radovi na obnovi kuće financirani iz sredstava koje je *Bodrog* dobio na natječaju Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH.

Monoštorska udruga prijavila se i na II. Javni poziv Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH i nadaju se da će proći i na tom natječaju, a sredstva su tražili za nastavak radova na uređenju prostorija u kojima je planiran izložbeni prostor.

Dio materijala za opremanje tog prostora već je stigao, a sredstva su osigurana na natječaju koje je Središnji državni ured za Hrvate izvan RH raspisao preko Veleposlanstva RH.

Osim radova na uređenju kuće, ove su godine, usprkos pandemiji, realizirali i svoje redovite programe i tako namjenski iskoristili sredstva dobivena na natječajima.

Grad Sombor osigurao je sredstva za projekt očuvanja, njegovanja i promocije tradicijske baštine KUD-a Hrvata *Bodrog*, a u okviru tog programa financiran je rad stručnog rukovodioca udruge i kupnja reprezentativnog dijela tradicijskog ruha, a u udruzi su se odlučili za izradu opaklije.

»Grad Sombor financirao je i *Marijanski pučki festival*. Ove godine dobili smo i sredstva na natječaju Pokrajinskog tajništva za upravu, propise i nacionalne zajednice, a na taj način osigurali smo sredstva za sudjelovanje *Kraljica Bodroga* na zagrebačkoj *Smotri folkloru*, ali zbog pandemije taj put nije realiziran, pa smo sredstva vratili. Pokrajinsko tajništvo za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama financiralo je manifestaciju *Divanim šokački*. HNV je osigurao sredstva za redovite aktivnosti i sredstva za nabavu materijala za opremanje prostora u kome će biti muzejska zbirka. Na kraju bih još dodala i sredstva Veleposlanstva koje je financiralo projekt njegovanja, čuvanja i popularizacije tradicijske baštine u Monoštoru«, zaključuje potpredsjednica *Bodroga* **Anita Marijanović-Đipanov**.

Z. V.

Prilagodljiv sam potrebi svakoga posla

Životna priča **Aleksandra Cvijina** je u cijelom njenom tijeku neraskidivo vezana uz Suboticu, na što je, kako sam priznaje, vrlo ponosan. Školovao se isprva u OŠ *Đuro Salaj*, potom je završio srednjoškolsku naobrazbu u Ekonomskoj školi i konačno upisao Ekonomski fakultet i stekao zvanje završene više stručne spreme. I sve to, naravno, u rodnom gradu u kome živi i radi u Gradskom muzeju.

»Subotica je bila uvijek moja jedina opcija i nikada se zbog toga nisam pokajao«, kaže Aleksandar Cvijin, među svojom generacijom mnogo poznatiji pod neobičnim nadimkom **Kinez**.

Nogometno djetinjstvo

Još od malih nogu je Aleksandar zavolio nogomet i poput mnogih vršnjaka počeo trenirati u NK *Bačka*, najstarijem klubu na prostorima nekadašnje države u kojoj je rođen sredinom šezdesetih godina prošloga vijeka.

»Moj prvi trener, poznati subotički nogometni pedagog **Lađislav Varga**, je na jednom od prvih treninga komentirao moje prezime Cvijin i odmah ispalio: Evo ga još jedan Kinez! I nadimak je ostao zauvijek. Naime, moj djed je imao mnogo djece i netko je komentirao kako ih ima kao Kineza. Otac i ja smo, tako, naslijedili nadimak«, nasmijao se Aleksandar, pojašnjavajući razloge dodatnog imena koje njegovu obitelj prati cijeloga života.

»Nogomet sam zbilja volio, marljivo trenirao i sa solidnim uspjehom igrao tijekom cijele svoje rane mladosti, sve do odlaska na odsluženje vojnoga roka. Po povratku nije odmah bilo mjesta u prvoj momčadi *Bačke*, nuđene su mi opcije odlaska u druge sredine na 'kaljenje', ali budući da sam već bio upisao Ekonomski fakultet, jednostavno sam odustao. Ali sam iz ljubavi prema ovom lijepom sportu rekreativno nastavio igrati, pa i danas znam zaigrati skupa s prijateljima«, kaže sugovornik.

Radni vijek

Po stjecanju diplome više ekonomske struke Aleksandar Cvijin je potražio prvi posao i dobio ga u poznatoj subotičkoj tvornici *Zorka*.

»Bilo je to sada već pomalo davne 1987. godine, u vremenima kada nije toliko bilo teško dobiti zaposlenje. Posao čak nije toliko bio niti vezan za ekonomiju, jer sam počeo raditi u tvorničkom računskom centru na samim počecima elektroničkog vođenja knjigovodstva i administrativnih poslova. Do tada je mnoštvo knjigovođa 'ručnim putem' vodilo knjige, a sada je nas desetak djelatnika sve to radilo mnogo brže i efikasnije. I tako sam sljedećih petnaest godina, gotovo do samoga kraja egzistiranja HI *Zorke*, proveo na raznim poslovima računskog centra i sam se, postupno, prilagođavajući i usavršavajući skupa s razvojem računalne tehnologije. A počeli smo raditi s golemim računalima i diskovima, da bismo na koncu stigli do suvremenih PC-ja.«

Obitelj

»Moj obitelj mi je uvijek bila na prvom mjestu. Su-pruga radi u školi, a naša djeca su već punoljetna i polagano kreću svojim putem. Nikada nisam stremio prema nekom velikom materijalnom bogatstvu već sam nastojao svoj život mnogo više koncipirati u duhovnom smjeru.«

No, izlaskom iz društvenog poduzeća *Zorka* ušao je u svijet privatnog poduzetništva i s prijateljem osnovao tvrtku.

»Moj drugar geometar i ja smo odlučili otvoriti ured za pružanje geodetskih usluga, bilo je vrijeme legalizacije i posla je doista bilo u izobilju. Opet je sve polazilo od računara, ali bilo je i terenskog posla, mjerenja, snimanja i ostalih aktivnosti koje je ovaj posao iziskivao. Trajalo je to nekih pet godina, ali onda su se postupno počele otvarati i druge slične tvrtke, povećala se konkurencija i smanjio opseg poslova. Pa sam krenuo dalje...«

Po prirodi snalažljiv, a po potrebi posla prilagodljiv, naš su-govornik je svoj radni vijek nastavio u nekim posve drugačijim smjerovima. Trebalo je raditi i zarađivati za obitelj, pa je prihva-tio mjesto trgovca u prodavaonici keramičkih pločica, potom je slijedila poslovna epizoda komercijalista trgovine namještaja u Bajmaku, da bi naposljetku i godinu dana radio na mjestu knji-govođe, kao zamjena porodilje, u Politehničkoj školi u Subotici.

»Raditi se mora, a ja sam po prirodi vrlo prilagodljiv. I ništa mi nije teško«, sleže ramenima Aleksandar i stiže do posljednjeg poglavlja svoje dosadašnje poslovne priče.

Muzej

Radno mjesto u Gradskom muzeju u Subotici je dobio prije četiri godine, kako sam kaže spletom okolnosti i činjenice kako se u pravo vrijeme našao na pravom mjestu.

»Jedna kolegica je otišla, otvorilo se slobodno radno mjesto na koje sam se prijavio i evo me već četiri godine u muzeju. Imamo malo muških zaposlenika, pa moja radna pozicija obje-dinjuje nekoliko različitih aktivnosti. U biti, moje radno vrijeme je vezano za djelatno vrijeme muzeja od 10 do 18 sati, pa i subo-tom, te pokriva sve moguće dijelove u organiziranju muzejskih djelatnosti. Primjerice, dežuram na prijavnom desku, organizira se neka tematska večer i treba urediti prostor, postavlja se izlož-bena postavka, komunicira s posjetiteljima, vode se turisti u Gradsku kuću i još mnogo različitih aktivnosti.«

Dobro poznavanje mađarskog i engleskog jezika velika je Aleksandrova prednost, osobito u čestoj komunikaciji sa stra-nim posjetiteljima.

»Prije pandemije covid-19 imali smo mnogo stranaca, pa se događalo da ponekad tijekom radnoga vremena više govorim strani jezik nego naš. Puno je stranaca navraćalo, razgledalo po-stavke, tražilo informacije o gradu, a ja sam se trudio svakome pomoći i pružiti tražene informacije. Konačno, Gradski muzej ima odličnu suradnju s osnovnim školama, pa su prije korone i brojne dječje grupe svakodnevno dolazile u obilazak. Nažalost, sada je sve iz preventivnih razloga suspendirano i nadam se kako će, kada sve prođe, ponovno biti živo u ovoj važnoj subo-tičkoj kulturnoj instituciji.«

D. P.

Puno stranih posjetitelja

»U kraćim turističkim dolascima Suboticu je proteklih nekoliko godina posjetilo mnogo stranih posjetitelja iz gotovo cijeloga svijeta. Nezaobilazna stanica u razgledanju njenih ljepota je svakako i Gradski muzej, a naša uloga je da im pružimo što više korisnih informacija«, kaže Aleksandar Cvijin.

Otvorene prijave za sudjelovanje u »Projektom tjednu« Poslovnog inkubatora

Poslovni inkubator Subotica organizirat će manifestaciju »Projektom tjednu« početkom sljedeće godine, kako bi uče-nicima subotičkih škola pružio mogućnost da svoje kreativne ideje pretvore u stvarnost i za to budu nagrađeni.

U pitanju je manifestacija koja afirmira i promovira kreativ-nost i inventivnost učenika u najširem smislu, a prošlogodišnje natjecanje je za rezultat dalo više od 50 projekata i okupilo više od 70 učenika subotičkih osnovnih i srednjih škola i fakulteta.

Oni koji žele sudjelovati u manifestaciji naredne godine, potrebno je da sami ili u timu pokažu ovladanost teorijskim i praktičnim znanjem, objašnjavaju iz Poslovnog inkubatora, i to tako što će osmisliti što je to što bi moglo pridonijeti boljitku u

funkcioniranju bilo koje kompanije, ustanove, škole ili kućnog domaćinstva.

»Realizirajte svoje ideje u djelo. Kreirajte maketu, aplikaciju, konkretan predmet s mehanizacijom, unaprijedite stari uređaj, stvorite 3D prikaz ili realizirajte na neki sasvim drugi način«, po-ručuju iz Poslovnog inkubatora.

Formulare za prijavu zainteresirani sudionici trebaju poslati na mail adresu projektnanedelja2021@gmail.com najkasnije do 31. siječnja, dok je rok za završetak projekta 31. ožujka 2021. go-dine. Iz Poslovnog inkubatora ističu da tada projekt mora biti pripremljen u materijalnom obliku, kao i u vidu prezentacije u PDF formatu.

Monoštor: završena izgradnja mosta

Šmaguc ponovno spaja obale kanala

Drveni most, koji je dug 62 metra, nakon 12 godina ponovno je spojio obale kanala Dunav – Tisa – Dunav

Most Šmaguc, na kanalu Dunav – Tisa – Dunav, kod Monoštora konačno je završen. Konačno, jer je od najava rekonstrukcije mosta i obećanja raznih političara prošlo više od jednog desetljeća. Čak i kada je lipnja ove godine gradilište otvoreno i kada se činilo da novi most samo što nije, opet su se ispriječili neočekivani problemi, što je završetak izgradnje mosta odgodilo za nekoliko mjeseci, pa je umjesto u rujnu završen u prosincu.

Odsječen dio šume i vikend naselja

Most Šmaguc na kanalu Dunav – Tisa – Dunav značajan je, jer vodi ka nekoliko vikend naselja i šumskom području na kome drva eksploatiraju najviše *Vojvodinašume*, ali i za mještane koji zakupljuju dijelove tog područja za sječu. S druge strane obale je i dio poljoprivrednog zemljišta, a taj most spaja i dva područja koja katastarski pripadaju dvjema državama – Srbiji i Hrvatskoj. Kada je 2008. godine ulazak na most preprečen balvanima i zabranjen prelazak vozilima preko mosta, dio Specijalnog rezervata Gornje Podunavlje praktički je ostao odsječen od sela. Jedini koji su mogli prolaziti bili su pješaci, biciklisti i motociklisti. No, nije ni to dugo trajalo, jer su oštećenja na mostu bivala sve opasnija, pa je nekoliko godina kasnije most zatvoren za sve vrste prometa.

Prijelazno rješenje trebala je biti kompa, koju je postavilo poduzeće *Vojvodinašume*, koje je i bilo (i ostalo) vlasnik mosta i kojem je taj most i bio najpotrebniji. No, kompom na drugu obalu nisu mogli traktori i teža vozila, a alternativa je bio zaobi-

lazni put, duži dvadesetak kilometara. To prijelazno rješenje potrajalo je godinama, a kako su se nizala neispunjena obećanja političara i zapreke koje su odgađale početak obnove mosta tako je raslo nezadovoljstvo Monoštoraca, pa je most od jednog lokalnog komunalnog problema postao političko pitanje koje je stiglo i do predsjednika **Vučića**.

Političko pitanje

Prvo je monoštorski most bio tema razgovora prilikom susreta predsjednice Hrvatske **Kolinde Grabar-Kitarović** i premijera Aleksandra Vučića 2016. godine. Kako nikakvih pomaka nije bilo, to pitanje ponovno je otvoreno dvije godine kasnije prilikom razgovora Vučića i tada zastupnika DSHV-a u republičkom parlamentu **Tomislava Žigmanova**. Sam Vučić nekoliko puta je, kao dio onoga što je Srbija ispunila od zahtjeva »svojih« Hrvata navodio i most u Monošturu. O značaju mosta i potrebi njegove obnove govorilo se i u somborskoj skupštini, a rješavanje tog problema pokušala je vladajućoj većini nametnuti oporbena zastupnica DSHV-a **Snežana Periškić**. Ključ je ipak bio u rukama vlasnika mosta – *Vojvodinašuma*, koje su konačno osigurale sredstva i krenule u javnu nabavu kako bi se odabrao izvođač radova. Ali ni izbor izvođača radova nije bio garancija da će izgradnja mosta ići »glatko«, jer su se na samom početku pojavili nedostaci u projektu, što je opet na nekoliko mjeseci zaustavilo radove. Konačno, most je ovih dana i završen, pa će kompa koja je bila jedina veza s drugom obalom kanala postati samo dio monoštorske povijesti.

22 18. prosinca 2020.

2010.

2015.

Karakteristike

Most je izgrađen sukladno zahtjevima Zavoda za zaštitu prirode. Sastoji se iz tri dijela, dva nepokretna i jednog pokretnog od 13 metara koji će služiti za otvaranje u slučaju prolaska brodova. Konstrukcija ima 62 betonska šipa koji su ubušeni u samo dno kanala Dunav – Tisa – Dunav. Gornja konstrukcija je drvena, od hrastove građe, kako bi zadržao prvobitni izgled mosta koji je izgrađen 1986. godine. Radovi, koje su financirale *Vojvodinašume* koštali su 32,5 milijuna dinara.

»U razgoviru s predsjednikom Vučićem istaknuli smo dvadesetak za nas prioriternih stvari i većina je do sada riješena. Uspjeli smo i ovdje u Monoštoru. To je čini mi se i uspješan model našeg političkog djelovanja – u komunikaciji s lokalnim predstavnicima hrvatske zajednice iznositi institucijama vlasti naše zahtjeve«, kaže predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov, koji je ovih dana obišao monoštorski most.

Selo odahnulo

»Obišao sam prije nekoliko dana most, ali se automobilom još ne može preko njega, jer, kako kažu, fale nekakve spojnice. Dobro je da smo konačno dobili most na koji se čekalo godinama. Bio je to problem, jer su traktori i kamioni koji su vukli drva iz

šume, a mnogi Monoštorci rade drva u šumi, morali ići zaobilaznim putem, preko Bezdana što je 20 kilometara duže ili preko Kupusine što je put duži za 30 kilometara«, kaže **Petar Pašić**.

Na pitanja kako komentira završetak mosta **Đura Rang**, pecaroš, odgovara: »Konačno smo dočekali«. On kaže da je most značajan za svakog Monoštorca.

»Ne samo za nas pecaroše. Na drugoj strani su vikend naselja u kojima je oko 150 vikendica, a vlasnici su ne samo iz Monoštora već i iz Sombora i drugih mjesta. Monoštorci su tradicionalno vezani za šumu i u vrijeme izvoza drva u šumi je dnevno i po 500 ljudi iz sela, a na drugu obalu do sada smo mogli samo kompom«, kaže Rang.

Z.V.

2019.

2020.

18. prosinca 2020.

23

Lijepa gesta bivšeg stanovnika Srijemske Mitrovice

S ljubavlju voljenom gradu

»Moj rodni grad mi je ostao u sjećanju po tri stvari koje ga krase i koje mogu biti veliki turistički brend: povijest starog rimskog grada Sirmija i njegovi imperatori; vožnja biciklom po gradu, bez problema, da se svugdje stigne; Sava i njena obala i šetnica s najljepšom riječnom plažom na tlu bivše države«, kaže Zlatko Kršul

Nedavno je u Turističku organizaciju Grada Srijemska Mitrovica stigao dar za sve štovatelje i ljubitelje antičkog Sirmijuma od rođenog Mitrovčanina **Zlatka Kršula**, današnjeg stanovnika Križevaca u Hrvatskoj. Naime, prije godinu dana je Kršul, inače diplomirani inženjer, riješio napraviti deset replika kovanica, novca imperatora rođenih u Sirmiju (što je, inače, njegov hobi) i pokloniti ih gradu u kom je rođen i gdje je proveo jedan značajan dio svog života.

Rodni grad kao inspiracija

Zlatko Kršul je rođen 1944. godine u Srijemskoj Mitrovici. Cijeli svoj život u Mitrovici proveo je u Zanatlijskoj ulici, gdje je njegov otac bio poznati mitrovački krojač. U Mitrovici je završio osnovnu školu i gimnaziju, a Strojarski fakultet u Novom Sadu. U Mitrovici je živio do svoje 33. godine, kada ju je, trbuhom za kruhom, napustio. Daljnji životni put ga je vodio u razne gradove bivše naše zemlje: Daruvar, Vinkovce, Ljubljanu, Križevce, kao i u Libiju. Profesionalno se specijalizirao kao krizni menadžer u upravljanju poslovnim i proizvodnim sustavima. Profesionalni život je završio kao stečajni upravitelj tvrtke *Čelik* u Križevcima i kao profesor stručnih predmeta u tamošnjoj srednjoj Tehničkoj školi. No, kako kaže, ljubav prema rodnom gradu je ostala.

»Ljubav prema povijesti moga rodnog grada usadila mi je moja nastavnica povijesti još u osnovnoj školi **Drenka Miko-
vić**, čije ime neću nikada zaboraviti. Posebno sam još zavolio povijest grada, budući da sam u vrtu naše kuće (područje pod imenom Balatin) često iskopavao rimske novčiće. Posebno sam volio što u Mitrovici možeš voziti bicikl i svugdje stići, što mi je usadilo ljubav prema vožnji biciklom koja i danas traje. Kroz tu ljubav sam besplatno servisirao bicikle, a često ih i sastavljao i poklanjao. Do sada sam u životu poklonio približno 50-60 bicikala onima kojima je to bilo potrebno. Moj rodni grad mi je ostao u sjećanju po tri stvari koje ga krase i koje mogu biti veliki turistički brend: povijest starog rimskog grada Sirmija i njegovi imperatori; vožnja biciklom po gradu, bez problema, da se svugdje stigne; Sava i njena obala i šetnica s najljepšom riječnom plažom na tlu bivše države«, kaže Zlatko, dodajući da se izradom reljefa u bakarnom limu bavi od 1968. godine.

»Imam preko 200 svojih radova širom svijeta. Imao sam četiri samostalne izložbe i više grupnih izložbi. Za tehniku rada izrade reljefa u bakarnom limu me je inspirirala upravo povijest Sirmija. Svi moji radovi su stilizirani inspiracijom rimskim reljefima tako da sam zadržao svoj izraz u nekakvoj vrsti realizma plastičnosti rimskih majstora«, navodi Zlatko Kršul.

Kako dalje navodi u telefonskom razgovoru za naš tjednik, i danas ima prijatelje u Srijemskoj Mitrovici s kojima je u dobrim odnosima od gimnazijskih dana i koje rado posjećuje.

Doprinos razvoju turizma

Uz svaku repliku, brižljivo obilježenu, postavljenu na bordo plišu i uramljenu, stoji i zapis s kratkom biografijom svakog od deset imperatora. Darovane replike izložene su u prostorijama

Turističke organizacije Grada Srijemska Mitrovica na adresi Svetog Dimitrija 10 i dostupne su svima koji je posjete.

»Negdje početkom siječnja sam dobila poruku na društvenim mrežama od gospodina Kršula. Obratio mi se, i kroz našu prepisku me upoznao sa svojim hobiem: izradom reljefa u bakarnom limu i onim što je napravio vezano za Sirmij. Naravno da me je zainteresirao. Nakon toga je krenula prepiska, upoznavanje s

njegovom biografijom te s načinom kako izražava ljubav prema rodnom gradu. Taj prvi kontakt je zapravo bio usmjeren k ovakvom ishodu: da ono što on radi s ljubavlju, što je posvećeno gradu u kome je rođen, nađe i njegovo ostvarenje, a to je da isporuči gradu replike novčića rimskih imperatora i na taj način ne samo da uljepša grad u kome je rođen i iz koga nosi najljepše uspomene, nego da pomogne i ostalima da ga zavole na isti način. Kroz prepisku, koja je trajala do listopada, saznala sam mnogo lijepih informacija, a to je da je on živio do 1977. godine u Zanatlijskoj ulici u Srijemskoj Mitrovici, da mu je otac bio krojač i da su imali krojačku radnju; da se školovao u Novom Sadu, da je završio Strojarski fakultet i da ga je, kao i većinu Mitrovčana koji su se negdje odselili trbuhom za kruhom, put odveo u Hrvatsku«, istaknula je **Svetlana Sabo** iz Turističke organizacije Gra-

da Srijemska Mitrovica, izražavajući veliko zadovoljstvo što joj se obratio s punim povjerenjem da doprinese i razvoju turizma Srijemske Mitrovice.

»Ova replika bi mogla biti suvenir u nekom manjem formatu, ali zanimljivo je da je on dao da se izlije jedan od novčića od čokolade s likom Probusa, što je također fantastična ideja. Poslala sam mu linkove, video materijal koji je vezan za festival *Grad Sirmij, grad legendi*. Bio je oduševljen. Također sam mu poslala i informacije o našim suvenirima koje rade naši amateri Mitrovčani i ono što je interesantno jest da smo o priči o životu došli na to da je jako važno da djeca zavole naš grad i da su osobe koje im prenesu tu ljubav trajno utisnule ili možda baš obilježile njihov daljnji put«, istaknula je Sabo.

Jedan grad čine srdačni ljudi

Filantropiju je Sabo izdvojila kao divnu potrebu čovjeka da pomogne drugim ljudima i zajednici.

»Na našu sreću postoje ljudi koji su otišli u neke druge gradove, ne samo u Srbiji nego i van zemlje, i koji upravo zbog neke lijepe uspomene, zbog ljubavi prema rodnom gradu, zbog ljudi koji su ostali u njemu živjeti imaju potrebu ostaviti legat ili zaostavštinu, nešto što su oni stvorili ili one kompetencije ili znanja koja imaju. Moram reći da, osim Zlatka, postoje mnogi Mitrovčani koji žive u nekim drugim zemljama.

Samo ću spomenuti **Jovicu Šojića**, koji je živio u Ženevi. On je ostavio murale u našoj knjižnici *Glorigije Vozarević*. Tu su i naši umjetnici **Dušan Pavić**, koji je uradio ilustracije za Carski Sirmij grad legendi. Zatim, **Milijana Nikolić**, naša umjetnica; **Vladislava Monić**, naša slikarka, koja je veći dio svog znanja upotrijebila za izradu scenografija našeg festivala i mnogi drugi koje možda neću sada spomenuti, ali su svakako ljudi s kojima sam osobno surađivala. Imala sam običaj kada pričam o našem gradu i kada spomenem svu kulturnu baštinu, prirodne ljepote, na kraju reći kako jedan grad ne čine ulice, trgovci, fasade, nego ljudi: srdačni, topli, iskreni, nasmijani domaćini, a zatim i oni koji žive daleko i koji ga i dalje oplemenjuju i čine ga posebnim, drugačijim i nezaboravnim«, zaključila je Sabo.

S. D.

Zlatko Kršul je uz doktora **Petra Miloševića** sudjelovao i u iskopavanju Carske palače 1961. godine. Fotografiju s ovih povijesnih iskopavanja zaposlenici iz Turističke organizacije Grada Srijemska Mitrovica pronašli su na internetu. Na njoj je i Zlatko Kršul iz Križevaca (drugi s lijeva), koji je, pored ostalih, dao svoj doprinos današnjim lokalitetima u gradu na Savi.

Sedma generacija u ratarstvu i svinjogojstvu na istom salašu

Salaš **Ivana Dulića (Kumovog)**, udaljen oko kilometar od centra Đurđina, ne samo da je jedan od najstarijih salaša subotičkog atara, već je i jedan od rijetkih koji je od 1776. godine, kada je izgrađen, ostao u vlasništvu sedme generacije porodice Dulić koja i danas živi i privređuje na njemu. I ne samo da je opstao i ostao »živ« već se vremenom širio, razvijao, a njegovi se vlasnici nastavili baviti istom djelatnošću – ratarstvom i svinjogojstvom. A ovo je priča o njegovim domaćinima sadašnje generacije, odnosno o njihovoj proizvodnji kojom se bave i nakon gotovo dva i pol stoljeća.

Naslijeđe od didovine

Ivan Dulić s ponosom i često spominje da je sedma generacija koja živi na ovom salašu, što je, po njegovom, a vjerujem i po mišljenju mnogih, izuzetna rijetkost. Tu je, kako dodaje, i osma generacija – njegove dvije kćeri: sedmogodišnje blizakinje **Ana** i **Nina**, učenice prvog razreda na hrvatskom jeziku u OŠ **Vladimir Nazor**, koje će, uz bačinu vjeru i nadu, nastaviti ovu tradiciju.

Naš sugovornik ističe kako su se svi koji su živjeli na ovom salašu bavili proizvodnjom žitarica i svinjskog mesa.

»Moj otac je imo 50 krmača, a njegov otac, moj dida, kojeg nikako još da stignem, držo i je godinama po 150. Bilo mi je ni-

kako prirodno da se nastavim baviti ovim poslom i bilo mi žao to napuštit. Naslidio sam izgrađenu infrastrukturu, a tu su i te pridnosti u poljoprivredi što možeš raditi kako sâm zamisliš i sebi postaviš, da urediš svoj radni dan. Nisam sebe vidio u nikoj firmi di ću imati određeno radno vrijeme, pa, iako u ovom poslu to često bude i više od osam sati posla dnevno, ipak mi znači ta sloboda da sa svojim vremenom raspolažem kako oču. U odnosu na to kako je radio moj otac, ja sam, naravno, zbog potrebe za praćenjem inovacija, modernizirao cili proces proizvodnje. Način obrade zemlje se promijenio. Npr., kod mene na farmi stane sto krmača o kojima je dosta dva čovika da se stara, dok je kadgod to bilo puno više ljudi. Al, ti ljudi više nema, teško nam je naći odgovarajuću radnu snagu koja je obučena za poslove u poljoprivredi i zato moramo u toj proizvodnji učestovati i mi sami«, pojašnjava nam Ivan Dulić.

Ivan se ovim poslom počeo baviti 1987. godine kada se vratio iz vojske i kada je, kako nam dalje priča, dobio 12 krmača, 10 jutara zemlje i jedan traktor. No, to je, ističe on, bio tek sam početak:

»Već '90. otac mi je dao jedan dio zemljišta, arende. Ko mlad čovik, s niki 29 godina, radio sam 80 katastarski jutara zemlje. Farmu sam završio 2006. kad sam iz Francuske uveo priplodni materijal (svinje nazimice) i onda je faktički počela ozbiljnija

proizvodnja što se tiče samog stočarstva, a i površina zemlje se postepeno povećavala i trenutno se radi oko 140 hektara.«

Na njegovoj zemlji sada rađa uljana repica, pšenica, ječam i kukuruz, riječju, dio žitarica koje su mu potrebne za farmu. Osim njih, Ivan Dulić kupuje sojinu sačmu i premiks, a drugi dio (uljana repica) je tržišni višak, za koji je, kao ističe, uvijek vodio računa da, radeći s ljudima iz okruženja, zarada ostane u lokalnu.

Silose kapaciteta 72 vagona (720 tona) je kupio 2012. godine. Za 100 krmača u proizvodnji ta je količina, kako kaže, sasvim dovoljna za njihovu ishranu. Od mehanizacije ima tri traktora, a što se tiče radne snage, uz njega, jednog radnika.

Na pitanje koja je prednost istodobnog bavljenja ratarstvom i svinjogojstvom, Ivan Dulić odgovara:

»To je poso za 365 dana. Novostvorena vridnost od žitarica stvara meso. Ratarstvo mogu odraditi za pet miseci, a šta ćemo s ostali sedam? Triba živit, a te dve grane se nadopunjavaju me-

đusobno. Npr., ako dođe do pada cene žitarica, obično dolazi do njegovog rasta kod svinja il obratno. Na ovaj način imam niku sigurnost u proizvodnji, pa tako i u egzistenciji.«

A zašto baš svinje?

»Zato što je najbrži obrt. Kad je razmnožavanje u pitanju, mislim da je posli pacova, svinja najprogresivnija životinja. Od jedne krmače za godnu dana imaš i do 30 prasica, od koji možeš imat 15-16 krmača. Znači – krmača, pa posli pet miseci prase, a za pet miseci imaš tovljenika od 100-105 kila, kojeg onda prodajem klanicama.«

Pitali smo Ivana Dulića i kako izgleda jedan njegov radni dan.

»U zimsko doba, kad nije sezona u ratarstvu, tu sam u farmi. Znači, sve ono što tokom godine vidimo da triba napraviti, remontovati, sredit, to se diže na najviši nivo, jel kad dođe sezona i počme proizvodnja, onda to počme padati, jel ne stižeš sve pratiti. Sad imam 53 krmače i dižemo i opet na 100, što je tri sata posla. Pravi se koncentrat u mišaoni, krmače se rane dvared na dan, a jedared tovljenici i prasici.«

Osim 53 krmače, obitelj Ivana Dulića trenutno ima 159 prasadi i 175 tovljenika, s tim da su, kako kaže, dio krmača nazimice koje dosad nisu imale prasad, ali će ih u travnju-svibnju biti puno.

»U samoj sezoni dolazi mi brat pomoć u žetvi i skidaju se ječam, repica i žito, automatski se radi ljuštenje strnike, gruberovanje, a onda je opet stočarstvo prioritet«, pojašnjava nam Dulić.

A tu su još i lješnjak, ovce i fazani

Uz sve obveze koje se tiču ratarstva i svinjogojstva, naš sugovornik – domaćin i vlasnik višestoljetnog đurđinskog salaša, pronašao je i motivaciju za sadnjom lješnjaka.

»Motivacija za sadnju lješnjaka bila je ta što me srđi što u većini slučajeva žene na selu nemaju nikake prihode, zavise od muža. A pošto sam ja dobar muž, želio sam da moja žena ima svoj prihod i zato sam 2001. zasadio lješnjake na jednom hektaru. Od nji godišnje, s te površine, mož ostati 500-600 iljada dinara čistog novca, što izađe otprilike jedna prosečna misečna zarada«, priča nam Ivan Dulić, dodajući kako ga planira vaditi, jer ga je nedavno zahvatila monilija.

Naime, kako nam pojašnjava, njegov lješnjak je ekološki, nikad nije šprican i, kako se čini, bolest je pobijedila.

»Verovatno se to dogodilo zbog gustine sadnje, jer razmak je 5x5, a tribo sam ić na 6x6 kako bi grane dobile što više sunca. Ovakvo je stalno u ladu, počeli su rasti mahovina i lišaj, pa se pojavila bolest. A razlog za njegovo vađenje je i nedostatak radne snage. On se kupio ručno, jel nije isplativo ulagati u mehanizaciju za jedan hektar lješnjaka. Nema više hobi proizvodnje, jel češ se ozbiljno baviti so tim (na 10-15 hektara) pa da se samo njoj posvetiš, a na ovako maloj površini se ne isplati.«

Što se ovaca tiče, kad je Ivanova supruga **Mirjana** tražila od njega da joj kupi travokosačicu, umjesto nje, na salaš joj je donio deset ovaca.

»Moram kazati da uživamo u blagodeti ti 'kosačica'. Imamo i već oko dvadeset godina i trenutno je oko dvadeset«, kroz smijeh nam kaže Ivan, dodajući kako su vlasnici i tri pauna i tri paunice koji, osim što im služe za ukras, uz kerove, javljaju kad netko dolazi.

Tko će ostati u ovom poslu?

Kao glavni problem i kao glavno pitanje kada je bavljenje poljoprivredom u Srbiji u pitanju, Ivan Dulić postavlja tko će ostati u ovom poslu?

»Brojali smo koliko i ima koji su '50.-'60. godišti i nji ima najviše, što nije dobro. Od 2000.-2010. i ima najmanje. To je znak da će se s ovim poslom baviti mali broj ljudi. A ja smatram da je poljoprivredno zemljište u Vojvodini i u čitavoj Srbiji jedan velik kolač od kojeg puno ljudi triba živiti. Za razliku od Nimačke, di novac ostaje u selima, di vode računa o zemljoradnicima tako što raspisuju tendere, konkurse za mehanizaciju, kod nas je tako da ti država uzme sav novac pa po svom nahođenju ti daje jel ti ne daje. Zato će naša sela ostati prazna, jel nema više šta vezati tog mladog čovika za selo. Da sam ministar poljoprivrede, vodio bi računa o mladim ljudima, da i podignem što prija, a ne da čekaju da dođe kapital od njevi roditelja. Dao bi im zemlje, al nažalost, u ovom našem sistemu oni će se sami morati boriti, a to je vrlo, vrlo teško. Bez osnovnog kapitala, što je velika količina novca – za izgradnju farme, infrastrukture, kuće, potrebno je bar milion evra, ne možeš biti zemljoradnik. Ja ću ovo raditi dok mogu, a posli ćemo viditi. Imam dve ćeri, s tim da je žensko dite danas bogatstvo. Žena može biti dobar menadžer. Ne triba više da znaš voziti traktor, orati, važno je samo da znaš rukovoditi, rasporediti poslo, stvoriti dobar tim koji će stvarati prihod. Imam dosta prijatelja čije ćeri jako dobro vode imanje, tako da se nadam da će i kod nas biti taj slučaj«, kaže nam na kraju razgovora Ivan Dulić.

I. Petrekanić Sić

Smijenjena Nela Tonković

ŠABAC – Skupština grada Šapca je prošloga tjedna smijenila **Milenu Minju Bogavac** s mjesta ravnateljice Šabačkog pozorišta i **Nelu Tonković** s mjesta ravnateljice Narodnog muzeja u Šapcu. One su smijenjene po hitnom postupku, iako nijednoj od njih nije istekao mandat te iako su, kako tvrde, dobro vodile ove ustanove kulture. Obje ravnateljice izabrane su na natječaju, a njihova pozicija postala je upitna kada je vlast u Šapcu preuzela Srpska napredna stranka.

Nela Tonković tvrdi kako se ovakvim razrješenjem ne poštuje zakon, ali i institucija javnog natječaja.

Smjene Bogavac i Tonković osudili su Srpski PEN centar i Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije. PEN centar je ocijenio kako ove smjene predstavljaju »opasan politički intervencionizam u kulturi koji ugrožava profesionalni nivo kulturnih institucija i njihove ostvarene umjetničke rezultate«. NKSS je ocijenio kako su u pitanju nedopustivi nezakoniti postupci te zatražio od resornog ministarstva da se suprotstavi kršenju zakona.

Prije imenovanja na dužnost u šabačkom muzeju, povjesničarka umjetnosti Nela Tonković bila je ravnateljica Suvremene galerije Subotica, gdje se sada vraća na radno mjesto kustosice.

Kreacije Nade Sudarević na Reviji rekonstruiranih nošnji

ZAGREB – Izrađivačica narodnih nošnji **Nada Sudarević** iz Subotice sudjelovat će se s dvije svoje kreacije na Reviji rekonstruiranih narodnih nošnji *Obnavljamo baštinu* u Hrvatskoj koja se ove godine održava virtualno u video formatu. Sudarević će se predstaviti s video snimkama ženskih bunjevačkih nošnji koje su publici prikazane na modnoj reviji u sklopu programa prošlogodišnje subotičke *Dužijance*. Nošnje su nosile **Jelena Lipozenčić** i **Katarina Vojnić Tunić**.

Reviju *Obnavljamo baštinu* organiziraju Posudionica i radionica narodnih nošnji iz Zagreba i KUD *Lovor* iz Trnjana, a prijavilo se 12 sudionika s 19 novorađenih nošnji.

Prijenos revije je sutra (subota, 19. prosinca) u 19 sati na Facebook stranici Posudionice i radionice narodnih nošnji, Kulturnog centra *Travno* i KUD-a *Lovor* iz Trnjana.

Radove će ocjenjivati stručni žiri, u sastavu etnologinja **Vesne Zorić** i **Katarine Bušić** iz Etnografskog muzeja u Zagrebu te **Slavice Moslavac** iz Muzeja Moslavine iz Kutine.

Ove godine je deseto, jubilarno izdanje Revije, a manifestacija za cilj ima revitalizaciju i poticanje tradicijskog tekstilnog rukotvorstva.

Godišnjak Hrvata u Mađarskoj

BUDIMPEŠTA – U nakladi Neprofitnog poduzeća za kulturnu, informativnu i izdavačku djelatnost *Croatia* tiskan je Hrvatski kalendar 2021. Na 200 stranica u boji godišnjak Hrvata u Mađarskoj donosi veliki broj zanimljivih napisa, oslikavajući riječju i fotografijom godinu koja je polako iza nas. Naslovnica je u znaku 30. obljetnice samostalnog tjednika Hrvata u Mađarskoj, *Hrvatskoga glasnika*, čiji je prvi broj izašao 2. svibnja 1991. godi-

ne. Kalendar je uredila **Branka Pavić-Blažetin**, uz pomoć uredničkog odbora u sastavu **Stipan Balatinac**, **Bernadeta Blažetin**, **Kristina Goher**, **Timea Horvat** i **Bea Letenyi Kovács**.

Urednica Kalendara Pavić-Blažetin bilježi kako svojim kalendarima zovemo svoj rod, kazujemo kako smo svoji na svome.

»Hrvati, na stoljetnim ognjištima, bili su i ostali svoji na svome. U tome nam je pomogla obitelj, materinski jezik, vjera, ali ne u posljednjem redu knjiga koju su pisali naši preci i koju pišemo i mi danas. Jer pisana riječ, knjiga, nacionalno je dobro, naša hrvatska prepoznatljivost. Ona jača hrvatski identitet, budi ga u zaspalima, učvršćuje znanje i ponos na materinski jezik. Bez knjige ostat će tek neki spomenik čudnog oblika u našem kraju, i nitko neće znati da smo bili tu. Promijenit će se krajobraz, arhitektura, a ostatke ostataka nošnje predaka nosit će ljudi čudnoga imena koji ne znaju čitati knjigu na hrvatskom jeziku.«

Po cijeni od 1.200 forinti, može se naručiti narudžbom kod Neprofitnog poduzeća *Croatia* na e-mail: croatia@croatia.hu.

Online predstave kazališta Planet Art

ZAGREB – Kazalište *Planet Art* iz Zagreba pokrenulo je novi projekt – gledanje predstava online, putem streaminga za što će se koristiti četiri kamere. Na repertoaru se nalaze tri popularne komedije: *Velika zvjerka*, *Tko je ovdje lud?* i *Ritina škola* koje se naizmjenično emitiraju svake nedjelje u 20 sati. Cijena pojedinačne predstave iznosi 39 kuna. Detaljnije o načinima plaćanja, predstavama i ostalim informacijama možete saznati na: <https://live.planet-art.hr/>.

Pismo čitatelja

Štovano uredništvo *Hrvatske riječi*,
javljam se u povodu teksta *Spomenik kulturi bačkih Hrvata* koji je objavljen u vašem tjedniku (broj 918), a u povodu 100. godišnjice rođenja pokojnog, dopisnog člana HAZU-a dr. **Ante Sekulića**. U antrfileu toga teksta dr. sc. **Petar Vuković** s Filozofskog fakulteta u Zagrebu iznosi sumnju da bi Sekulićev *Rječnik govora bačkih Hrvata* mogao biti plagijat. Ja tvrdim da se to odnosi i na slučaj *Rečnika bačkih Bunjevaca*, odnosno *Imenoslova bačkih Bunjevaca*, kojeg sam ja izdao skupa s **Markom Peićem** 1990. godine. Usporednom analizom Sekulićevog *Rječnika govora bačkih Hrvata* i našega rječnika, mogu dokazati kako je dvije trećine građe doslovno prepisano, uključujući i kontekste – značenja pojedinih riječi, a što se posebno odnosi i na spomenuti *Imenoslov bačkih Bunjevaca*, odnosno Sekulićevu knjigu *Osobna imena, prezimena i nadimci bačkih Hrvata*, koju je također prepisao u znatnoj mjeri. Zahvaljujem dr. sc. Petru Vukoviću što je imao hrabrosti da ukaže na kompilatorski i plagijatorski rad pokojnog dr. Ante Sekulića, što mi je vrlo neugodno budući da isti nije više u životu.

Grgo Bačlija, odvjetnik u mirovini

Javna isprika

Ispričavam se **Ljubici Kolarić-Dumić** zbog povrede njenog autorskog djela u zbirci pjesama *Nosim sebe sa sobom u sebi*.

Mila Markov Španović

Priređuje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

75

Hrvatski radnički savez u Šidu, pokretanje *Klasja naših ravni*

12. prosinca 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da Izvršni odbor organizacije Hrvatske seljačke stranke jugoistočne Slavonije (Srijema) priređuje 17. prosinca u Rumi sjednicu na koju će doći ministar **Bariša Smoljan** i održati govor. Na sjednici će prisustvovati i prvaci svih organizacija HSS-a iz Baranje, Srijema i Bačke. Govorit će se o organiziranju Hrvata u ovim krajevima i ostalim gospodarskim, prosvjetnim i političkim aktivnostima.

13. prosinca 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je nedavno u tvornici suhomesnate robe u Šidu na poticaj radnika **Jurja Balaška** osnovana podružnica Hrvatskog radničkog saveza radi zaštite radnika Hrvata, koji se nisu htjeli upisati u URS (Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije). U novoosnovanu podružnicu HRS-a učlanilo se odmah 29 članova. Izabran je upravni odbor: **Juraj Balaško** (predsjednik), **Adam Laki** (potpredsjednik), **Mato Brgles** (tajnik).

14. prosinca 1919. – *Neven* javlja da su izaslanici Srpske čitaonice i Pučke kase jednoglasno odlučili da se osnuje zajednička čitaonica pod naslovom *Narodna čitaonica*.

15. prosinca 1908. – *Neven* javlja da je **Stipan Vojnić Tunić**, bunjevački rodoljub i rođak čuvenog bunjevačkog rodoljubivog svećenika **Paje Kujundžića**, promoviran za doktora prava na sveučilištu u Klužu (Rumunjska).

15. prosinca 1911. – *Neven* javlja da je **Ivan Vojnić Tunić**, bunjevački rodoljub, položio strukovni profesorski ispit za fiziku i matematiku, te ga je Gradska skupština jednoglasno 30. studenoga izabrala za pomoćnog profesora u subotičkoj gimnaziji.

15. prosinca 1939. – *Subotičke novine* javljaju da je na blagdan Bezgrješnog začeća održan svečani zbor HSS-a u Selenči, na kojemu su prisustvovali senator **Josip Vuković Đido** iz Subotice i **Ivan Knežević**, odvjetnik iz Odžaka. Na zboru je prisustvovalo oko 500 Slovaka, »koji su bili vrlo oduševljeni pojavom Đide Vukovića, što se vidi iz toga jer su ga svečano sa mnogo konjanika dočekali.« *Subotičke novine* završavaju vijest s poklikom: »Živili Slovaci«.

16. prosinca 1938. – *Subotičke novine* javljaju da je Pučka kasa prikupila potreban novac za tiskanje časopisa *Klasje naših ravni*. Javljaju kako se očekuje da će ovaj kulturni časopis izaći za Oce ili pred Božić.

16. prosinca 1938. – *Subotičke novine* javljaju da je u Somboru boravio pred prosinačke izbore ravnatelj *Napretkove* zadruge iz Zagreba **Zvonimir Draganović**. Obišao je *Napretkove* zadruge i istaknute somborske Hrvate.

16. prosinca 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da se na sjednici kotarske organizacije HSS-a raspravljalo o organiziranju Građanske zaštite »da se spriječe ispadi nekih neodgovornih elemenata«.

16. prosinca 1940. – *Hrvatski dnevnik* donosi reportažu o gostovanju Hrvatskog pjevačkog društva *Zvonimir* iz Zagreba u Zemunu 7. prosinca.

17. prosinca 1937. – *Subotičke novine* javljaju da je na dan ukopa hrvatskog metropolita **Antuna Bauera** u Zagrebu u Subotici održana zadušnica. Služio ju je **Blaško Rajić** uz asistenciju zbora sv. Cecilije. Zborom je dirigirao **Matej Mankač**, a pratio ga je subotički konzultor preč. **Ante Vojnić Tunić**.

18. prosinca 1920. – *Subotičke novine* objašnjavaju uzroke promjena raspoloženja kod Bunjevaca prema vlastima između 1918. i 1920. godine: »Po uredima, izbacuju se Bunjevci, stari, korisni, marljivi činovnici, namištaju se nebunjevci, većinom nesposobni žutokljunci, bez ikakve kvalifikacije i volje za rad i – mnogi – bez savjesti; tako da su uredi skroz korumpirani. Policija nam je: brez nje Bože pomози, a s njome Bože nas sačuvaj!«

15 godina nakladničke djelatnosti NIU *Hrvatska riječ*

Jubilej za trasiranje pravca

Petnaest godina nakladničke djelatnosti ne čini se ovelikim odsječkom vremena, ali dostatnim za evaluaciju prevaljenog puta te trasiranja pravca kojim je nastaviti u budućnosti

Priču o skromnom jubileju – 15 godina nakladničke djelatnosti Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ* nastavljamo i u ovome broju tjednika. Tiskanjem prve knjige 2005. godine i daljnjom nakladničkom produkcijom upotpunjena je spoznajna slika o književnosti ovdašnjih Hrvata.

Nakladnička djelatnost jedna je od najznačajnijih sastavnica očuvanja i razvoja nacionalnog identiteta u području kulture manjinskih zajednica. A što nam govori ovaj dio književne produkcije ovdašnjih Hrvata?

Prije svega, to je jedna od potvrda da hrvatska manjinska kultura i književnost postoje u Srbiji, manjinska kultura i književnost koja se naravno nalazi i u sklopu naše jedinstvene, matične, nacionalne hrvatske kulture, ali i kao opstojan segment u cjelini kulture i književnosti domicilne države. Ovdašnja književna produkcija nas Hrvata jest još jedan od legitimnih dokaza i tragova našeg postojanja. To su činjenice.

Jezik i književnost glavne su odlike naroda, »mala« književnost je ona književnost, koja nastaje djelovanjem jedne manjine u okviru »velikog« jezika druge kulture. E sad, »male« književnosti u ovome podneblju nisu male po broju djela, kao ni književnost koju stvaraju ovdašnji Hrvati. Nakladnička djelatnost NIU *Hrvatska riječ* zalaže se za potrebu očuvanja materinjeg jezika, kulture i samobitnosti u ovim rubnim područjima u odnosu na maticu, u Srbiji, gdje živi autohtona hrvatska manjina.

Bez sanjarenja

»U starih Hebreja yobel je bio ovnujski rog kojim su se proglašavali svečani trenuci u narodu. Od toga nam je ostala ubaštinjena riječ jubilej. No, više od svečanog trenutka, Hebrejima je jubilej označavao trenutak kada valja zastati, načiniti potreban odmak kako bi se neka povijesna datost pre-vrednovala, učinila životnom, rječitom za buduće naraštaje. Petnaest godina nakladničke djelatnosti NIU *Hrvatska riječ* ne čini se ovelikim odsječkom vremena, ali dostatnim za evaluaciju prevaljenog puta te trasira-

Dragan Muharem

Ruža Silađev

Željko Šeremešić

nja pravca kojim je nastaviti i u budućnosti. Kao član Nakladničkog vijeća u protekle dvije godine imao sam prigodu približe se upoznati sa svim scilama i haribdama ovakve djelatnosti u kojoj, pak, ne nedostaje darovitosti pisaca i raznovrsnosti književnog žanra nego mori skučenost mogućnosti, ponajprije financijske, da se ta darovitost uknjiži», kaže **Dragan Muharem**.

»Neizbježno je naći se tako u ulozi presuditelja između više kvalitetnih rukopisa te s nemalim osjećajem nelagode sastavljati listu prioriteta, s obzirom na rečene uvjetovanosti. Raduje i ohrabruje što čak i ta produkcijska skučenost usmjeruje članove Vijeća da daju prednost mlađim i neetabliranim piscima našeg podneblja jednako kao i onim okušanim i rado čitanim. Stoga ne mislim da nam valja sanjariti o nekim boljim vremenima i šansama jer vidimo, s druge strane, do čeg dovodi knjiška hiperprodukcija. Proteklih 15 godina ukoričavana je književna misao sačinjena od imena i životâ, ideja i žara, darovitosti i nadahnuća, svježine koja će i nadalje krijepiti srce i um. Više nego dovoljan razlog, zapuhati, u jubilejski rog i nadolazećim vreme-

nima, novim i starim perima, te svakom čitatelju predati u zalag dragocjenost koja će i dalje rasti i nebrojene oplemenjivati», kaže Dragan Muharem.

Prvijeneci šokačke proze

Ruža Silađev, jedna od objavljivanih autorica u nakladi NIU *Hrvatske riječ*, kaže kako je tiskanje knjiga oduvijek bilo svjedočanstvo postojanja, duhovnosti i općenito, kulture naroda.

»Trenutno se možda manje čita, ali pravi knjigoljupci će uvijek naći vrijeme za čitanje. Osjetiti knjigu pod prstima je sasvim ugodniji doživljaj, rekla bih uživanje, od virtualnog čitanja. NIU *Hrvatska riječ* je zaista u proteklih 15 godina objavila naslove s različitim temama, najviše iz života Hrvata u Vojvodini. U prvih sedam godina nakladničke djelatnosti su tiskane i moje dvije knjige, prvijeneci šokačke proze. Moj prijedlog je da se više obrati pažnja na mlade autore, a i da se promovira i više tiska štiva za djecu», kaže Silađev.

Željko Šeremešić, također objavljivan autor u nakladi NIU *Hrvatska riječ*, naglašava kako je ova nakladnička djelatnost iznimno važna za Hrvate u Srbiji.

»Može se reći da je naša zajednica bila do formiranja naših sadašnjih institucija i same NIU *Hrvatska riječ* u velikoj mjeri neobaviještena o životu zajednice i to vezano za sve sfere života ovdje u Srbiji, pa tako i u svezi književnosti. *Hrvatska riječ* na profesionalan način sukladno mogućnostima informira zajednicu i ostale građane u Srbiji o dešavanjima, problemima, nadanjima... a objavljuju se i književna djela. Sve to doprinosi da se pokaže našoj zajednici, a i široj javnosti, koliki je značaj Hrvata u životu ovog prostora, kako aktualno tako i kroz povijest», kaže Šeremešić.

Podsjetimo, nakladnička djelatnost NIU *Hrvatska riječ* pokrenuta je 2005. godine, a do sada je objavljeno blizu 80 naslova. Pregled naše naklade možete pogledati na internetskoj stranici www.hrvatskarijec.rs u rubrici Knjige.

Z. S.

Javni poziv za objavu knjiga u 2021. godini

Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* upućuje javni poziv za objavljivanje knjiga autora iz Srbije koji pišu na standardnom hrvatskom jeziku ili na nekom od dijalektalnih govora Hrvata. Natječaj se raspisuje za književna djela (proza, poezija, drama), ali i djela publicistike i znanstvene literature. O uvrštavanju rukopisa u nakladnički plan naše kuće za 2021. godinu odlučivat će Nakladničko vijeće. Rok za slanje rukopisa je 31. prosinca 2020. godine.

Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom formatu (MS Word) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs.

Recenzije, predgovori i pogovori se ne zahtijevaju. NIU *Hrvatska riječ* snosi troškove tiskanja odabranih rukopisa, a s autorima sklapa ugovor o međusobnim pravima i obvezama.

Klara Dulić Ševčić, dobitnica *Povelje uspješnosti Julija Benešića*

Čitanje širom otvorenih očiju

Interesira me mjesto vojvođansko-hrvatskih autora i književnosti u okviru matične hrvatske književnosti, ali i u odnosima sa srpskom ili mađarskom književnošću s kojima je u dodiru

Klara Dulić Ševčić iz Subotice jedna je od dobitnica ovogodišnje *Povelje uspješnosti Julija Benešića* koja se dodjeljuje mladim književnim kritičarima »za niz književnih kritika objavljenih u časopisima i zbornicima«. Povelja se dodjeljuje u okviru manifestacije *Đakovački susreti hrvatskih književnih kritičara*, a Dulić Ševčić je nagrađena kao kritičarka koja djeluje izvan granica Hrvatske.

Po vokaciji profesorica književnosti, Dulić Ševčić svoje književne prikaze i kritike, kao i druge tekstove koji se tiču književnosti, objavljuje u časopisima i drugim publikacijama vojvođanskih Hrvata. Suradnica je književnih časopisa *Nova riječ* i *Klasje naših ravni* te tjednika *Hrvatska riječ*. Autorica je pogovora za više knjiga vojvođansko-hrvatskih autora, a radove je objavljivala i u zborniku s Međunarodnog kroatističkog znanstvenog skupa u Pečuhu te Godišnjaku za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»*Povelju uspješnosti Julija Benešića* doživljam kao potvrdu da je ono što sam do sada radila i pisala bilo dobro te kao poticaj za još zauzetiji budući rad na području književnosti. Lijepo je vidjeti rezultate svojega rada, a osobito kad i drugi to vide i prepoznaju«, kaže naša sugovornica na početku razgovora.

Povelju ste dobili za niz književnih kritika. Danas se često možemo susresti s tvrdnjama kako je književna kritika u krizi, da na književnoj sceni vlada hiperprodukcija, a da uspješnost nekoga djela određuju zakonitosti tržišta. Kako Vi gledate na takve tvrdnje?

Uz svjestan rizik izgovaranja nečega što je opće mjesto, fraza, ipak bih rekla kako smo svjedoci krize kulture koja ne proistječe iz nebrige ili nerada kulturnih djelatnika nego različitih načina zanemarivanja kulture. Ipak, uz ovaj ne tako afirmativni uvod, u svojoj okolini te u Srbiji i u Hrvatskoj primjećujem brojne inicijative koje me oduševljavaju. Kultura pronalazi svoj put, a vrijeme koje živimo pokazalo je koliko nam je ona potrebna. Hiperprodukcija nije nešto što nas treba iznenađivati u dobu informacija, kada se komunikacija odvija brže nego ikada do sada. Ukoliko usporedimo vremena u kojima knjiga nije bilo dovoljno i bile su teško dostupne, onda je ipak bolje imati široku ponudu. Svatko može izabrati za sebe, a važno je razvijati kritičko mišljenje kroz obrazovni sustav te tako odgajati zrele čitatelje koji će birati kvalitetnije štivo. Zakon tržišta odražava se na sva područja društva i jest otežavajuća okolnost za probijanje, stavljanje u prvi plan onoga što je vrijedno. Kada je o struci riječ, opet ću kazati kako se mnogo piše. Istina, možda je nešto manje književnih časopi-

sa, osobito onih u kojima dominira kritika, ali i kritika je prihvatila novi medij – internet, te u posljednjih nekoliko godina djeluju portali gdje se može čitati doista kvalitetna i stručna književna kritika. Mjesto književnih časopisa i dalje je vrlo važno mjesto posredovanja i nadam se da će tako i ostati.

Vaše primarno područje interesa je suvremena književnost vojvođanskih Hrvata, a pisanje o njoj Vam je i donijelo priznanje u Đakovu. Ta književnost je, kako to često možemo čuti, nedovoljno kritički iščitana, pa Vam posla zasigurno neće manjkati...

Što više čitaš, otvara se pred tobom sve više neobrađenih tema ili onih koje želiš promotriti iz drugačije perspektive. Uvijek me iznova zaokuplja naša književnost druge polovice XX. stoljeća, njezine teme, likovi. Komparativni pristup mi je najbliži, budući da sam završila studije komparativne književnosti s teorijom književnosti na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, odakle nosim književno-kritičku »aparaturu« s kojom raspolazem. U tom smislu interesira me mjesto naših vojvođansko-hrvatskih autora i književnosti u okviru matične hrvatske književnosti, ali i u odnosima sa srpskom ili mađarskom književnošću s kojima je u stalnom kontaktu. Brojni su autori koji zavrjeđuju pozornost, a do sada sam pisala o **Petku Vojniću Purčaru**, **Josipu Andriću**, **Jakovu Kopiloviću**, **Aleksi Kokiću**, **Miroslavu Mađeru**, te o našim suvremenima **Milovanu Mikoviću**, **Tomislavu Žigmanovu**, **Julijani Adamović** i drugima. Osobito zadovoljstvo

predstavlja mi kada se priprema nova knjiga koja me zaintrigira i sudjelovanje u njezinoj pripremi za konačnu objavu, ali jednako tako i nove knjige autora koje sam ranije čitala. Kad se novo djelo nađe preda mnom to je susret koji se događa samo tada i slično upoznavanju s osobom. Svaki sljedeći susret ovisi od onog prvog dojma, a može se izroditi iz toga divno prijateljstvo. Nije isto čitati knjigu samo radi uživanja ili joj pristupiti s idejom da nešto o njoj kažeš i drugima. Ipak, osobito kod dobre knjige, svejedno želim svima ispričati kako sam ju ja čitala, pa onda bolje da to napišem. Osobni dojam nije, naravno, jedino mjerilo, daleko od toga, ali on je prvi impuls koji dobijemo od djela. Kasnije dolazi kritičko čitanje koje se temelji na ranijim teorijskim spoznajama, kao i na smještanju djela u određeni okvir. Prednost uvijek dajem komparativnom pristupu i sagledavanju književnosti u odnosu na društvena zbivanja. Književna kritika može biti sklizak teren za rad, jer uključuje vrjednovanje, ali dosljednim čitanjem književnih djela, širom otvorenih očiju, kao i stručne književno-teorijske i književno-kritičke literature vjerujem da se u tomu može izgrađivati i napredovati.

Kako ocjenjujete stanje na književnoj sceni vojvođanskih Hrvata – od knjiga i autora do časopisa i manifestacija?

Kada se osvrnemo na stoljeće iza nas, vidimo doista bogatu književnost i autore koji mogu stati uz rame mnogo većim književnostima. I danas vidim svoje suvremenike koji objavljuju kvalitetnu književnost, a čitam i iščekujem jedan novi naraštaj

dobrih pisaca; oni su već tu, objavljuju u književnim časopisima i sigurna sam da nas čeka još mnogo dobrog posla. S obzirom na to da je riječ o jednoj razmjerno maloj zajednici, mislim da možemo biti zadovoljni brojem manifestacija, a vrijeme će pokazati treba li i ovdje nešto promijeniti, u smislu veće zastupljenosti u onim medijima koji su bliži mlađoj generaciji, u profiliranju tematski uže postavljenih književnih događaja i sl. Ono čega nema na internetu, nije se ni dogodilo.

Radite kao profesorica srpskog jezika i književnosti u školi. Koliko djeca danas čitaju, kako kod njih kotira knjiga u odnosu na druge medije, poput televizije i pametnih telefona?

Kad usporedim razdoblje svojega djetinjstva i tko je i koliko čitao s današnjom osnovnoškolskom djecom, iz svoje perspektive ne vidim veliku promjenu. Ima i danas djece koja čitaju, ali je njihova pozornost izvježbana brzim sadržajima na internetu kratka i zahtjevnija i to je glavni problem s kojim se knjiga natječe. Kroz različite programe se također potiče čitanje od rane dobi, iako mislim kako nikad ne može biti previše takvih programa i radionica, samo vremena nedostaje, jer su školski programi neumoljivi, moramo ih slijediti, što ne ostavlja dovoljno prostora za posvećivanje dodatnim književnim sadržajima. Zainteresiranih za to uvijek ima. I ove generacije itekako znaju uživati u čitanju, te razgovarati o pročitanim. To daje nadu.

D. B. P.

HLU Croart, Subotica

Katalog kao suma godine

Hrvatska likovna udruga *Croart* iz Subotice redovito krajem godine priređuje skupnu izložbu svojih članova i članica. No, kako zbog epidemiološke situacije neće biti postavljena, o skupnoj izložbi članova udruge svjedočit će, ako ništa drugo, barem katalog koji je otisnut u tiraži od 100 primjeraka. Kako u *Croartu* napominju, katalog je svojevrsni trag o radu udruge u ovoj neobičnoj godini. S po jednim radom u katalogu je predstavljeno 22 članova i članica te udruge, a djela govore o raznolikosti stilova, likovnih tehnika i poetika ove skupine stvaralaca okupljene pod imenom *Croart*. U pitanju su mahom amaterski, a ima i nekoliko akademskih likovnih stvaralaca.

»Kolektivno slikarsko predstavljanje uvijek je zanimljiv pristup koji naglašava raznolikost načina i ophođenja te odnosa ka likovnom oblikovanju koje nije određeno kulturološkim i društveno-socijalnim razlikama već slikarskim individualnostima. I ova godišnja izložba predstavlja kontinuitet rada ove likovne udruge i u teškim okolnostima življenja u doba pandemije te predstavlja najavu desete obljetnice rada njenih članova i članica«, zapisao je u katalogu povjesničar umjetnosti **Branimir Kopilović**.

Zbog pandemije koronavirusa, ove godine udruga *Croart* nije priredila svoje najveće manifestacije – umjetničke kolonije

Stipan Šabić i *Panon*, ali ipak nisu izostala brojna jednodnevna likovna okupljanja članova.

»Poštujući sve epidemiološke mjere, održali smo jedanaest tzv. jednodnevnih likovnih kolonija gdje su nam domaćini bile udruge ili private osobe. Tako smo gostovali u Lemešu, Vajskoj, Novom Žedniku, Paliću, Martonošu, Velebitu, Bikovu, Stanišiću, Žedniku i Bezdanu. Također, sredinom godine priredili smo i samostalnu izložbu naše članice, poznate slikarice naive **Cilike Dulić Kasiba**, u povodu 60 godina njezinog umjetničkog rada i 88 godina života. Dodao bih i to da naših 13 članova upravo sudjeluje na izložbi *Panonska priča* u Kulturnoj palači u Baji. Izložba je postavljena do kraja ožujka«, kaže predsjednik udruge *Croart* **Josip Horvat**.

D. B. P.

Sveta misa za nekadašnjeg đurđinskog župnika Marijana Đukića

Župnik za primjer

Na Spomendan svih vjernih mrtvih, 2. studenoga ove godine, u 67. godini života i 42. godini svećeništva, preminuo je svećenik Požeške biskupije vlč. **Marijan Đukić**, župnik župe Rođenja Blažene Djevice Marije u Kutjevu. Vlč. Đukić bio je upravitelj župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu od 1984. do 1992. godine, kada je zbog ratnih zbivanja prešao u Hrvatsku. Budući da će ostati upamćen po mnogo važnih i neprocjenjivih djela koje je učinio za spomenutu župu i vjernike, kako na duhovnom tako i na materijalnom planu, u đurđinskoj crkvi sv. Josipa Radnika u srijedu, 9. prosinca, održana je sveta misa u povodu šest tjedana od njegove smrti.

O vlč. Đukiću i njegovoj važnosti za Đurđin

U svojoj je propovijedi na svetoj misi sadašnji župnik župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu **Dražen Dulić** vjernicima prenio crkveni životopis i važnost vlč. Marijana Đukića po pitanju vjerskog i duhovnog života stanovnika ovog subotičkog naselja, kao i kada je riječ o obnovi crkve i izgradnji župnog doma.

»Marijan Đukić rođen je u Domaljevcu, u Bosanskoj Posavini. Godine 1969. upisao se u Sjemenište i Gimnaziju *Paulinum* u Subotici. Biskup **Matija Zvekanović** ga je primio među svećeničke kandidate Subotičke biskupije te ga uputio u Bogoslovno smjениšte u Đakovo gdje je na Visokoj teološkoj školi završio studij. Za svećenika ga je zareadio subotički biskup Zvekanović 1979. u župnoj crkvi sv. Marka Evanđelista u Žedniku. Godinu dana vršio je službu župnog vikara u župi sv. Terezije Avilske u Subotici, a potom istu službu u župi sv. Petra i Pavla u Monoštoru, da bi 1984. bio imenovan upraviteljem župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu, odakle je zbog ratnih zbivanja 1992. prešao u Hrvatsku. Marijan Đukić dolazi u Đurđin i zamjenjuje vlč. **Marka Vukova**. Imenovan je upraviteljem župe 27. studenog 1984. Godine 1985. izabire se novo Pastoralno vijeće i pod vodstvom župnika Marijana kreće se s obnovom crkve iznutra – obnavlja se instalacija, lusteri, očišćen je i prelakiran drveni strop, urađena pozlata metalnih dijelova, ofarbane su orgulje, renovinara je sakristija. Odlučuje se da se treba podići križ na mjestu rođenja oca **Gerarda Tome Stantića**. Godine 1986. na sjednici Pastoralnog vijeća odlučuje se da će se graditi novi Pastoralni centar, kada se počinje i s prikupljanjem sredstava i dozvola za gradnju, što je vlč. Marijan većim dijelom preuzeo na sebe. Godine 1988. sakuplja se materijal za početak gradnje kuće, 29. ožujka se postavlja temeljni kamen, a do 1989. kuća se gradi i stavlja pod krov. Prema zapisima, do 1992. dovršava se gradnja kuće, tj. župnog pastoralnog centra uz crkvu. Od 1984. do 1992. godine Marijan Đukić se pastoralno brine za duhovnu, a može se reći i za nacionalnu skrb vjernika Đurđina. Rado ih je obilazio, okupljao mlade, a mnogi će reći da je oživio župu. Godine 1992. zbog ratnih prilika prelazi u Hrvatsku. Nakon službi

u župama u Končanici, Dežanovcima, Uljaniku, Davoru i Orubici, od 2010. je župnik u Kutjevu. Zahvatila ga je opaka bolest, te se s njome hrvao tijekom tri duge godine. Po njegovoj želji, zemni ostaci sahranjeni su u rodnom mjestu Domaljevcu.«

U pismu koje je napisao neposredno prije smrti, među ostalim stoji:

»Gdje god sam bio, nastojao sam dati sve od sebe. Na pastoralnom planu sam pokušavao navješćivati Riječ Božju i od povjerenog stada učiniti zajednicu vjernika koja će svoj život živjeti u Crkvi.«

Sjećanja župljana

Sjećanja o svom nekadašnjem župniku Marijanu Đukiću i o njegovom značaju za đurđinsku župu s nama je nakon mise podijelila nekolicina vjernika, rođenih Đurđinčana.

Ivan Stipić Braco: »Župnik Marijan Đukić je bio više od svećenika, bio je vrlo radan, vridan, nije za sebe skupljao ništa već je radio baš za nas, za puk, za našu župu. Vide se njegova dila, sve što je uradio, al to je tako malo naspram ono drugog što je uradio, duhovnog. U vezi čega god se spomene Marijan, meni i mojima oko mene je sve naj. Kod njega nikad nije bilo da štogod ne mož, već je uvijek gledao kako to riješiti. On je bio moj vinčani kum 1991. godine. Veće prije svatova je moj brat s kamionom donio sve sude u sandukima za puške. Taj šatoroš je digod nabavio te sanduke. Kad smo to doveće skidali s kamiona, kogod je vidio i poslao je Marijan imo veliku nevolju da se Hrvati u Đurđinu oko Marijana okupljaju i naoružavaju. Nisu vidili tanjire već su vidili da su to sanduki za puške. Pa su neki kazali da ima velik podrum ispod đurđinske crkve, što nije bilo istina, i dilom je i zbog tog moro napuštiti Đurđin. Stalno su mu dolazili i pozivi za rezervu zato što je bio trn u oku, zato što je zdravo puno uradio za nas, što se ne mož izmiriti ni sa čim. Župa jeste lipa i velika, al su njegova dila zdravo veća.«

Prema riječima Stipića, župnik Đukić je imao veliku ulogu i kada je u pitanju političko organiziranje ovdašnjih Hrvata.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Prihvaćanje Božje volje

»On je početkom '90. godine otvorio dvoranu di se okupljala subotička inteligencija i tu se pod plaštom oca Gerarda Tome Stantića rodila ideja o osnutku hrvatske političke stranke. Nije se još onda znalo njeno ime, al se dolazilo i razmišljalo puno o tom. Kad se već znalo da će se osnovat Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, župnik Đukić je skupio nas župljane i dogovorio s nama ko će bit u tom. I tako je nas 12 Đurđinčana ošlo na osnivačku skupštinu DSHV-a. Al prija nje, po njegovom nagovoru, tog jutra smo oči svi na prvu misu da bi to bilo blagoslovljeno«, prisjeća se Ivan Stipić.

Jacinta Dulić (majka sadašnjeg đurđinskog župnika Dražena Dulića): »Moja sićanja na njeg su prili-pa. On je bio župnik moje mladosti i jako smo volili doć u župu. Puno je radio na okupljanju mladi i jako puno duhovnog nam je dao. I posli, u svakoj župi u kojoj je bio, uvijek smo išli kod njeg i bili smo dobrodošli, i uvijek smo ostili ko da je on naš župnik i dalje. Njegove propovidi su uvijek bile dobre, pristupačne narodu, što virnicima puno znači.«

Franjo Dulić: »U to doba, kad je velečasni Đukić bio tu, ja sam bio mlad momak. Okupljali smo se na vironauk. Sva moguća lipa sićanja su vezana za njeg. Prija velečasnog Marijana Đukića svećenik nam je bio Marko Vukov koji je počo okupljat i mlade i stare oko crkve, a to je još više uznapridio velečasni Marijan Đukić. Kad je bila gradnja župnog stana, on je znao prič starijim ljudima koji su imali novaca, pozajmit za konto gradnje crkve, što je uvijek bilo vraćeno. Bolje rećeno, znao je animirat i mlade i stare i sve to krajnje dobro odradit i ispoštovat. A taki je malo.«

I što nakon ovakvih sjećanja Đurđinčana o svom nekadašnjem župniku reći, odnosno zapisati? Ostaje nam samo poželjeti svim ovdašnjim pa i ostalim župama i župljanima da imaju ovakvog, poput Marijana Đukića, župnika za primjer.

I. Petrekanić Sić

Nakon Ivanovih opomena i poziva na obraćenje, evanđelje nam donosi radosnu vijest naviještenu Mariji. U njenom liku dan nam je uzor i opomena, poziv na obraćenje koji je drugačije formuliran, poziv na preoblikovanje našega slavlja Božića, koje ne sakriva nego otkriva bit ovog radosnog kršćanskog blagdana.

Bog želi da pripravimo dušu

Treba također obratiti pozornost i na lik kralja Davida o kojem govori prvo čitanje četvrte nedjelje došašća (usp. 2 Sam 7.1-5.8b-12,14a.16). Davidova volja nije u skladu s Božjom i Bog ga zaustavlja u njegovu naumu, dok Marija prihvaća Božju volju i postaje dio Božjega plana spasenja, a da nikada to nije mogla ni pretpostaviti. Eto nam prostora za promišljanje o svojem načinu života i pripravi za Božić kroz preostalih nekoliko dana.

David, kojega je Bog od pastira pretvorio u moćnoga kralja, želi Bogu podići hram. Međutim, Bog odbija ovu zamisao, jer u njoj prepoznaje opasnost, pa mu poručuje: »Zar ti da mi gradiš kuću da u njoj prebivam?«, podsjećajući ga da ga je on učinio kraljem i obećao mu trajnu vjernost, ali uz uvjet da i on ostane vjeran Bogu. Ako tako bude, Bog mu obećava blagoslov (usp. 2.Sam, 7,5-6). Upravo u tome se krije problematika cijeloga Staroga zavjeta. Kada su Izraelci sagradili veličanstveni hram svome Bogu, kada su razvili čitav sustav prinošenja žrtava, mislili su da su time kupili Božju naklonost. Bog ih je stalno opominjao po prorocima da ne prihvaća njihove žrtve, jer im je srce daleko od njega, jer su zaboravili tražiti i vršiti njegovu volju.

Starozavjetni proroci upozoravali su narod da nije važno što za Boga čine nego čine li to u duhu iskrene ljubavi i vjernosti. Zato su trajno pozivali na obraćenje, na promjenu života i vršenje Božje volje. Ono što je Bog poručio Davidu vrijedi za svakoga. Bogu nije važno da mu podignemo kuću od cedrovine i mramora nego da slušamo njegovu riječ i po njoj živimo. I kao što kaže naš bibličar **Ivan Dugandžić**: »Bez Boga, mi se Bogu ne možemo svidjeti«. Dakle, sve što činimo i kako živimo mora imati svoj izvor u ljubavi prema Bogu i našoj želji da se otvorimo njegovoj riječi i djelovanju njegova Duha. To postaje posebno aktualno u ove predbožićne dane kada se posebno zauzimamo oko ukrašavanja,

kićenja, uljepšavanja svojih domova. Ponude i ideje izviru sa svih strana, mladi se natječu u tome čiji će bor biti ljepši i u skladu s trendovima. Jaslice se izrađuju, ne iz pobožnosti nego isto tako, slijedeći trendove, pa umjesto izraza pobožnosti postaju dio božićne dekoracije, zajedno s Orašarom ili Djedom Božićnjakom, koji ništa s Božićem nemaju. To nikako nije u skladu s Božjom voljom. Nema Bog ništa protiv našega ukrašavanja, ali da ono ne zasjeni bit blagdana za koji se pripremamo. Jer, pripremiti najprije treba svoju dušu, a sve ostalo koliko možemo i stignemo, a mi uglavnom činimo obrnuto. Božić slavi Božje spasenje ponuđeno svima, a mi, kao kršćani, moramo biti primjer u prihvaćanju toga spasenja.

»Evo službenice Gospodnje«

Marija nam je trajni i najveći uzor u prihvaćanju i nasljedovanju Božje volje. Kada anđeo dolazi da joj prenese Božju poruku, ona, iako u glavi ima stotine pitanja i nedoumica, odgovara: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!« (Lk 1,38). Mogla je već tada naslutiti da joj neće biti lako, ali povjerenje u Boga veće je od straha. U tome je njena veličina, zbog toga je kršćani svih vremena štiju, zbog toga je bila dostojna da bude dio Božjega plana spasenja za sve ljude.

Kroz Marijin pristanak Bog se počinje ljudima približavati na najkonkretniji način, u ljudskom obliku. Njeno »Da« Bogu, donijelo joj je velike boli, kada je morala najprije svoje novorođenče položiti u jaslje, a puno godina kasnije kada je morala gledati kako joj sina muče i ubijaju. Ali ona nikada nije požalila što je bila vršiteljica Božje volje.

Vršiti Božju volju, vidimo po Marijinu primjeru, nije uvijek lako. Ali onaj tko nosi u srcu ljubav prema njemu, to će prihvatiti sa zahvaljivanjem i bez straha od svijeta. Stoga, neka nam ovi dani do Božića proteknu u pripravi srca kroz molitvu. Pronađimo vrijeme za nje, koje ćemo provesti u tišini i osami, jer tada Duh Božji progovara i otkriva što nam je činiti u skladu s Božjim naumom. Neka ovaj Božić bude drugačiji po tome što ćemo se više posvetiti Bogu, čije rođenje slavimo, a ne samo po tome što nam mjere zbog pandemije čine Božić drugačijim. Možda su te mjere baš tu da bi nas približile Bogu.

Izložba božićnjaka u Subotici

Jaslice na kruhu

Božićnjak prikazuje Isusovo rođenje na jednostavan i skroman način, a opet naviješta veliko otajstvo rođenja Sina Božjega

Tradicionalna izložba božićnjaka ove godine održana je u nešto skromnijim uvjetima, ali ne s manje žara i ljepote. Aktualna epidemiološka situacija nam puno toga uskrađuje, no, ne i radost Božića. Vrijedne ruke domaćica su to dokazale i na ovogodišnjoj XXIV. izložbi božićnjaka, koja je uz pridržavanje svih epidemioloških mjera otvorena 9. prosinca u velikoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici.

Etnološki odjel *Blaško Rajić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* svake godine uoči najradosnijeg kršćanskog blagdana Božića još od 1997. godine organizira radionice izrade božićnjaka, a zatim i izložbu.

Ne postoji narod, vjera bez tradicije

Ovogodišnju izložbu otvorio je mladomisnik, župni vikar u Horgošu vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov** istaknuvši kako je čovjek-vjernik velika otajstva kršćanske vjere, koja su često neshvatljiva, nepristupačna i neopipljiva, nastojao uprizoriti na sebi jednostavan i slikovit način.

»Ne postoji narod, vjera bez tradicije jer se jedno bez drugoga ne može oblikovati. Stoga danas posebno svjedočimo o povezanosti katoličke vjere bunjevačkih Hrvata i njihovog kulturnog, tradicijskog identiteta kojeg su njegovali kroz različite običaje, a osobito običaje vezane za adventsko i božićno vrijeme. U našem narodu kruh je simbol života, nade, vrijednih ruku, koji svoju osobitu vrijednost dobiva na Božić pod granom (borom). Kruh koji blagujemo svakog dana ne daje samo život nego i u ovo vrijeme iščekivanja postaje posebnim mjestom gdje se uprizoruje život Božjeg Sina, našeg nebeskog Kruha koji je s neba sišao radi nas i radi našega spasenja. Radi toga ovaj kruh nije običan kruh nego božićnjak«, rekao je Vojnić Mijatov

i pojasnio kako božićnjak prikazuje Isusovo rođenje na jednostavan i skroman način, a opet naviješta veliko otajstvo rođenja Sina Božjega.

Iako se za Božić u obiteljima pripremalo više kruha-kolača koji su se objedovali tijekom dana, samo se jedan božićnjak pravio u obitelji i imao je počasno mjesto na stolu uz *granu* tijekom božićnog vremena. Na božićnjaku se uvijek nalazila Sveta Obitelj (Marija, Josip i Isus), te pastiri, perad i *josag* (stoka) koji se nalazio na salašima. Tako su naši stari u jednostavnosti i skromnosti svoga doma, malene jaslice prenijeli na kruh – božićnjak.

Prepoznatljivi znak Božića

Po riječima pročelnice Etnološkog odjela *Blaško Rajić Jelene Piuković*, radionice su ove godine izostale u onome broju kako se inače održavaju, a održane su u OŠ *Matko Vuković* u Subotici i u HKPD-u *Matija Gubec* u Tavankutu.

»Otvorenje ovogodišnje izložbe održano je uz najmanje sudionika do sada, ali smo odlučili ne prekidati nit ove lijepe tradicije. Božićnjak je prepoznatljivi znak slavljenja Božića na nekadašnjim bačkim salašima, ali i među nama danas, a njegov značaj i ljepota postali su poznati i šire«, kaže Jelena Piuković koja je u ime organizatora zahvalila svima koji su izradili božićnjake i izložili ih na izložbi, kao i onima koji u svojim obiteljima potiču djecu i mlade na očuvanje ove tradicije.

Nazočne je pozdravio i predsjednik KD-a *Ivan Antunović* vlč. dr. **Ivica Ivanković Radak**, koji je u svom obraćanju izrazio zahvalnost svima koji sudjeluju u organiziranju izložbe, kao i udrugama s kojima se surađuje na očuvanju ovog vrijednog običaja, koji je primarno prožet kršćanskom porukom. Naglasio je ujedno kako je bilo važno i ove godine održati kontinuitet izložbe, unatoč vrlo skromnim mogućnostima koje nas uvjetuju.

Ovom prigodom svim izlagačima i sudionicima uručene su zahvalnice, a izložba je održana uz podršku Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine - nacionalne zajednice i Grada Subotice.

Ž. V.

Čestitamo Oce muškoj čeljadi!
Krasilo vas poštovanje
i dostojanstvo!

BOGATA BAŠTINA
TRAJNI ZALOG
NAŠE BUDUĆNOSTI

RECEPT NA TACNI

Pita s jabukama i orasima

Mislim da ne treba dijeliti poslove, stvari, uloge, očekivanja ili bilo što drugo u odnosu na nečiji spol, ali uvijek se iznenadim kad se djevojke dobro razumiju u nogomet ili automobile, kada muškarci šivaju, spremaju, vode djecu u kupovinu... I nikako nije negativno iznenađenje, sve mi je lijepo i pokazuje da smo se vremenom razvili, prevladali neke neutemeljene, čudne trenutke i sada plivamo jednako svugdje. I ne, ovo nema nikakve veze s bilo kakvom emancipacijom, feminizmom ili bilo kakvim -izmom, ovo je samo ljepota i dobar uvod u priču kako je ovaj recept stigao na tacnu. U divljini smo sreli grupu muškaraca okupljenih na vikendici, koji su kuhali i družili se, a sve to nije nimalo neobično, da nismo primijetili kore za pitu na stolu i pitali što će biti s njima. Ubrzo je stigao prijatelj koji je donio odgovor u obliku ribanih jabuka, jaja i griza i svega ostalog kako ga je naučila njegova supruga. I dodao da je to za kasnije kad im padne šećer.

Znam ja vrlo dobro da poslije padne šećer, ali isto tako znam da su radnje pune gotovih proizvoda za kad padne šećer, ali još bolje znam da ničije ono poslije neće mirisati kao njihovo te večeri iz pećnice *smederevca*. Zato, evo i recepta:

Potrebno: 1 kg jabuka / 1 šalica jogurta / 3 jaja / 1 pakiranje kora za pite / 2 šalice šećera / 1 šalica griza / 150 g oraha / 1 žličica cimeta / 1/2 šalice ulja / 1 prašak za pecivo / 1 vanilin šećer.

Postupak: Istući jaja, a zatim dodati šećer, vanilin šećer, jogurt, griz, ulje i prašak za pecivo te nastaviti miješati dok se ne dobije homogena smjesa. U drugoj posudi pomiješati ribane jabuke, cimet i mljevene orahe. Kore prerezati na pola i raditi s polovicama. Premazati prvu polovicu nadjevom iz prve posude, drugu polovicu staviti na prvu polovicu i premazati istim nadjevom, a zatim staviti treću polovicu, premazati je nadjevom, a zatim dodati naribane jabuke, pa zarolati. Ponavljati postupak dok ima kora. Pitu pecite u pećnici zagrijanoj na 180 stupnjeva dok kora ne porumeni. Dobar tek!

Gorana Koporan

KLINIKA za čarape

Prije sedam-osam desetljeća, fine, tanke ženske čarape, danas dostupne svima, bile su skupocjena roba, a neophodna svakoj dami po tadašnjoj elegantnoj, ženstvenoj modi, koju su činile haljine, suknje, mantili, kaputi... Koliko su bile elegantne i lijepe, toliko su »svilene« čarape lako pucale, a za nove se novac nije lako izdvajao. Bilo je to vrijeme snalažljivosti: čarape su popravljali... Ne samo ženske nego i muške. Netko je to umio sam uraditi, a za druge su postojale specijalizirane zanatske radnje. Jedna od njih, u Strossmayerovoj ulici broj 18 (u dvorištu), zvala se *Klinika čarapa*, što saznajemo iz reklame u *Privrednom oglasniku* 1946. godine: »Ako Vas zadesi maler i pukne Vam žica na čarapi – nemajte brige, 'Klinika čarapa', koja ove poslove vrši zaista solidno i za tren oka, očekuje Vas da Vam pomogne u neprilici. Štrossmayerova ul. br. 18. Od Gradske kuće lijevo, prema Pošti broj 1.«

Klijentima su se u to vrijeme obraćali i posredstvom novina: »Izvjješćujemo naše cijenjene mušterije da u ljetnoj sezoni popravljamo ženske čarape i s većim pogreškama, da uzmogne svatko koji par čarapa spremi za jesensku sezonu, jer je kasnije nemoguće, usljed prenatrpanosti posla. Za malo novca mogu i muškarci dati popravku svoje čarape«. U istoj radionici postojala je i usluga »štopovanja«, što je bila posebna vještina krpljenja odjeće s diskretnim ušivima i umjetcima. Vrijeme siromaštva, kada se pralo ručno u kućama bez kupatila i bojlera, ali, ipak, vodila posebna briga o eleganciji i dostojanstvenom držanju u izlascima i u šetnji gradskim ulicama.

Strossmayerova ulica na razglednicama 1928. godine (gore) i početkom dvadesetog stoljeća (dolje) iz pravca današnje Ulice Maksima Gorkog.

Ljope kao nezaobilazni modni detalj

Fotografija predstavljena u ovom izdanju našeg tjednika datira iz sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Na slici su **Pavle Darabašić, Snežana Čupić, Željko Darabašić, Jasna Kolarić** i dječak kojem, nažalost, nisam uspjela saznati ime. Svi oni su rođeni Gibarčani. Njih troje (Pavle, Snežana i Željko), ostali su nakon ratnih devedesetih živjeti u Gibarcu, dok je Jasna sa svojim roditeljima i bratom preselila u Hrvatsku. Danas sa suprugom **Vjekoslavom** i djecom **Markom** i **Mariom** živi u Osijeku. Ova stara fotografija koju čuvam pored ostalih posebno dragih, a koje bude uspomene na neka davno prošla sretna vremena, potaknula me je da napišem priču o starim gibaračkim nošnjama, po čijem uzoru su izrađene današnje nošnje Hrvatskog kulturnog društva *Šid*.

Nezaobilazne Ljope

Upravo su one predstavljene na ovoj slici. Od bijelog pamučnog ruha, majke i bake su izrađivale nošnje za svoje sinove i ukrašavale ih šlingama. Prsluci su izrađivani od crne svile, orubljene zlatnim koncem. Ženske nošnje su bile bogatije. Osim oplećaka (košulja) koje su se šile samo do struka i ukrašavale bogatim šlingerajima ili hekle-rajima, specifične su bile suknje ukrašene tkanicama s punijim vezom. Važan detalj bile su svilene marame, te kecelje i svakako dukati. Po njihovom broju oko vrata neke cure ocjenjivalo se je li iz bogate ili siromašnije obitelji. A ono što je bilo zajedničko za obje nošnje, i muške i ženske, bile su šarene Ljope, potpačune zepe koje su s ljubavlju štrikale bake iz Gibarca. Ljope su bile dio tradicionalne gibaračke nošnje bez kojih je nekada u selima šidske općine gdje su živjeli Hrvati bilo nezamislivo otići na nedjeljnu misu ili neku drugu svečanost. Danas ovaj običaj poštuju još samo neke bake u selu, one koje su ostale tu živjeti. Nekada je bilo nezamislivo otići na nedjeljnu misu, a ne obući se svečano: oplećak, skute, kecelju, vezenku i nezaobilazne Ljope.

Nadmetanje u odijevanju

Ljope su se izrađivale u vrijeme kada nije bilo cipela. Izrađivale su ih vrijedne ruke baka, i to po raznim mustrama i različitim bojama poslije čega su ih obučari »pendžetirali«. Danas se one rijetko nose, možda još poneka baka iz Gibarca, ali su ostale dio tradicionalne nošnje HKD-a *Šid*. A jedna od baka koja je pomogla pri izradi i darovanju hrvatskoj udruzi u Šidu upravo takvih

Ljopa je baka **Zlatica Marošičević** iz Gibarca. Iako danas ima 86 godina, još uvijek se dobro sjeća kako su se snašle nekada odijevale kada su odlazile na nedjeljnu misu:

»Nekada su se žene jednostavno nadmetale koja će se ljepše obući. Nije nam bilo teško šiti, heklati, štrikati. Poslije obavljenih poslova u kućanstvu i polju, okupljale smo se na ulici, družile se i izrađivale ručne radove i Ljope. Cijeli svoj život sam se oblačila u gibaračko ruho i ta navika mi je ostala do današnjih dana. Svojevremeno mi je sin kupio kompletno svečano odijelo, od haljina, čarapa, cipela, kako bih otišla u Beograd prisustvovati obrani nje-

govog maturalnog rada. Nisam otišla, jer se nisam mogla zamisliti u takvoj garderobi«, kaže baka Zlata.

Sa željom da dio tradicije prenese na najmlađe, većinu do sada izrađenih zepa darovala je kako hrvatskoj udruzi u Šidu tako i djeci u Tovarniku i u drugim mjestima u Hrvatskoj. Jer želi, kako kaže, da se sačuva ono što je nekada bilo prepoznatljivo u jednom selu, a to su, pored specifičnih običaja, i ruho koje su Gibarčani i Gibarčanke s ponosom nekada nosili, a čiju su vrijednost prepoznali i članovi HKD-a *Šid* prilikom odabira nošnji. Bogate nošnje koje danas ponosno nose članovi HKD-a izradile su vrijedne ruke žena iz Šida, Sota i Nijemaca po uzoru na gibaračku. A nama, mlađim gibaračkim snašama, ostale su u amanet nošnje naših muževa, koje su naslijedile naša djeca, a koje mi danas čuvamo za naše unuke s nadom da će i oni nekada prepričavati svojoj djeci o specifičnosti- ma jednog sela.

S. D.

Adventske aktivnosti u OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu

Čitamo priče dok čekamo Božića

Godina kojoj se polako bliži kraj bila je u mnogo čemu drugačija, ali učenici OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta ostali su dosljedni brojnim programima i aktivnostima. Unijeli su i neke nove, a među njima je sigurno i virtualno čitanje priča. Tako se u njihovoj školi dani adventa odbrojavaju uz pomoć priča. Što ima više pročitanih priča, sve nam je bliži Božić.

Od početka adventa, pa sve do Božića, svakoga dana možete poslušati novu priču.

»U posljednjem mjesecu odlučili smo ne klonuti duhom, te smo se udružili i osim prigodnoga igrokaza i adventskoga vašara, pripremili smo za naše učenike, ali i roditelje, te sve one koji prate rad ove škole, drugačije iščekivanje Božića«, kaže profesorica Hrvatskog jezika i književnosti **Morena Rendulić**, koja je bila pokretač ovoga projekta u školi.

»Sama ideja nije izvorno moja nego sam ju primijenila i u skladu s našim mogućnostima je izvodimo. Priče se čitaju na hrvatskom, srpskom jeziku, te na bunjevačkom govoru, a onaj tko čita, može i sam birati priču. Ono što mislim da je također dobro je što se sve priče snimaju, te se mogu naknadno pogledati – poslušati. Tako ostaju trajno zabilježene i mogu ih i drugi

koristiti, primjerice odgojitelji ili kolege u predmetnoj nastavi«, pojašnjava prof. Rendulić.

Kako bi imali adekvatan prostor, učenici su, skupa s nastavnicama, hodnik škole pretvorili u adventsko-božićni kutak za čitanje. Sve snimljene priče nalaze se na sajtu škole ili Facebook

profilu i mogu se pogledati odgođeno, a za to se pobrinuo **Dario Vojnić Hajduk**.

»Na to smo posebno ponosni. Sve priče snima i montira naš bivši učenik Dario, koji je sada učenik II. razreda srednje Politehničke škole. Rijetko je da se učenici vraćaju i da su na raspolaganju za potrebe svoje osnovne škole. No, mi se tim primjerom možemo pohvaliti«, priča prof. Rendulić i pojašnjava kako je veli-

ki i lijep odziv djece, ali i kolega koji su se uključili u ovaj projekt, kao i ravnateljica škole **Stanislava Stantić-Prčić**.

»Živimo u vremenu kad je moderno kritizirati društvo, a zaboravljamo da smo i mi dio tog društva. Dok ne odlučimo sami sebe mijenjati, neće biti promjena u cijelom društvu, a ovo su naše male aktivnosti – promjene na bolje. Sa svih strana nam stižu pohvale i pozitivni komentari, ljudi su ovo sjajno prihvatili«, kaže prof. Rendulić.

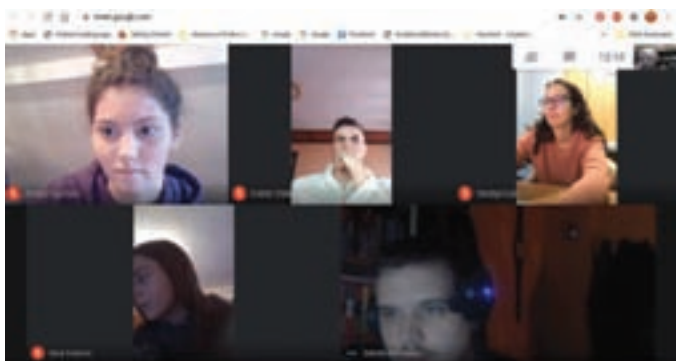
Na ovaj zanimljiv i originalni način učenici OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta poručuju svima: »Budi promjena koju želiš vidjeti u svijetu«.

Ž.V.

Održana prva razina kviza *Mreža čitanja* za srednjoškolce

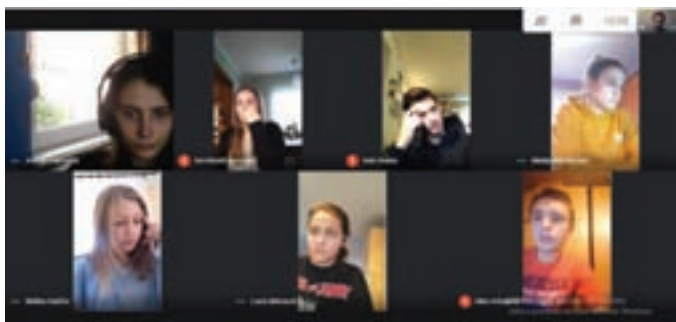
Uspješni subotički srednjoškolci

Od petnaest subotičkih srednjoškolaca, koliko ih je sudjelovalo na prvoj, školskoj razini kviza znanja i kreativnosti *Mreža čitanja* čak njih dvanaest se plasiralo na sljedeću razinu. To su iz Gimnazije *Svetozar Marković*: **Marija Milodanović, Iva Ivković Ivandekić, Lucia Mamužić, Luka Mrkaljević, Sara Vuković, Josipa Kujundžić, Zdenko Ivanković, Dražen Vidaković i Josipa Dulić**, a i iz subotičke Medicinske škole: **Jana Mihajlović, Božana Vujačić i Josipa Horvacki**.

Prema podacima organizatora - Hrvatske mreže školskih knjižničara, online kvizu znanja, koji je održan 4. prosinca, pristupilo je 416 srednjoškolaca iz cijele Hrvatske i Subotice. Svi koji su postigli 55% i više točnih odgovora stekli su pravo sudjelovanja u narednoj regionalnoj razini koja bi trebala biti održana u ožujku naredne godine. Do tada uz prvu knjigu s popisa, djelo **Nine George** *Mala pariška knjižara* trebaju pročitati i drugi naslov **Kako pronaći ljubav u knjižari** autorice **Veronice Henry**.

Istodobno, u kategoriji multimedijskog uratka, sudjelovalo je čak 23 učenika među kojima je i **Dario Vojnić Hajduk** iz subotičke Politehničke škole. Njihovi rezultati bit će poznati za tjedan dana.

Ovogodišnji kviz posvećen je temi *Knjiga, knjižara, knjižnica*, a organizira ga Hrvatska mreža školskih knjižničara, dok provedbu u Subotici realizira Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU Hrvatska riječ.

B. I.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Anamarija Begov**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Aleksa Šantić*, Vajska – 5. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam

VOLIM: igrati se s bratom

NE VOLIM: svađati se

U SLOBODNO VRIJEME: igram se s prijateljima i pomažem mami

NAJ PREDMET: srpski, hrvatski i tjelesno

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: liječnica

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.	Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.
Prodaje se građevinska parcela površine 844 m ² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.	Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.
U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.	Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m ² . Tel.: 064 18-39-591.
Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m ² . Dragan 063-509-902.	Hitno i povoljno prodajem zemlju u Subotici, 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.
Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.	Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.
Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.	Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570
Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.	Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.
Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.	Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.
Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.	Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.
	Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m ² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.
	Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

GRADSKA UPRAVA GRADA SUBOTICE TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO

U skladu s člankom 50. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 – ispr., 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – dr. zakon i 9/2020) i čl. od 55. do 68. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade planskih dokumenata (*Službeni glasnik RS*, br. 32/19)

Oglašava JAVNI UVID u

Nacrt Izmjene i dopune dijela Plana detaljne regulacije za dio MZ Prozivka u Subotici

Javni uvid može se obaviti od 21. prosinca 2020. do 22. siječnja 2021.

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Planu, na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Primjedbe na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 i 9), od 21. prosinca 2020. do 22. siječnja 2021.

Javna sjednica Komisije za planove bit će održana 28. siječnja 2021. u 13 sati u zgradi Stare gradske kuće (u Plavoj sali), Trg slobode br. 1.

Pravne i fizičke osobe mogu pred Komisijom za planove obrazložiti svoje primjedbe koje su u pisanom obliku dostavljene tijekom javnog uvida.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 22. 12. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

Astra Telekom

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.stratelekom.com

KRISTIJAN SEKULIĆ 35	Obrana, opravdanje, govor	Kompleksno, osjetljivo, škakljivo	Mjesto gdje izvire voda, vrela	European Public Prosecutors Office	Muslimansko žensko ime	Trans Thoracic Needle Aspiration		Auto oznaka Pule	Auto oznaka Osijeka	Jedanaesto slovo	Suho stabiljke žitarica
Vrijeme isčekivanja nadolazećeg Božića							Srbijanska polit. udruga University of the Arts London				
Biskup iz Toursa, ustanovitelj dolašća 490 g										Litar	
Dobijala stran, kni, starina za otpad									Igra u Kazinu (fr.) Roulette	Anafy Uzvišenje na zemljnoj površini	
Probna zona, vodeni Biom								Revolutions Per Minute Pakovanje slikarske boje			
Stara mjera za težinu				Prvo slovo Prvi i četvrti samoglasnik		Postaja, pošta (eng.)	Oblast južno od Moskve Umjetnost (eng.)				
Oskanje gusaka, gak					Manekenka ...Hubin Pound						Niska planina u Srbiji
To (eng.)			Opozidni, suprotni Božića Artemida (grč.)								
Jugoslavci, Narodna Armija				Jedna strana svijeta	Držač, nosač Mladostin otac u Srbu						
Prošlo svršeno vrijeme							Lore (lat.)	Tal, Plac Umberto 1932-2016	Nick Evans Tropsko drveće		
	Šiba	Lanac jeftine robe u Srbiji Amer. aktiv - stica za životinje				Mužjak divlje svinje Jedno poduzeće u Novom Sadu					
Kika, vrtica upletene kose										Austrija Interrupt Service Routine	
Pripadnik rimokatoličke crkve											
Štekeri, produžni kablovi								Multiple- Sclerosis Tona			Italija
Vaga				Geometrijski pravilni uzorak linija, točkica (mn.)							

RJEŠENJE

Vodoravno: ADVENT, POKS, PERPETUUS, L. OLUPINA, A. LITORAL, RPM, OKA, A. TULA, GAKA, PAULA, IT, OPORBENI, JMA, STATIV, AORIST, NE, TSV, VEPAR, PLETENICA, A. RIMOKATOILIK, UMIKAČI, MS, TAS, RASTERI
Okomito: APOLOGIA, PRUT, DELIKATNO, LITA, VRUTAK, ARTEMIS, EPPO, AO, ISTOK, NEIRA, P, SVEKAR, TINA, POST, NAČA, UAL, ART, VITIS, PU, TUBA, ECO, T, OS, RILET, PALME, K, PLANINA, ISR, SLAMA, IVERAK, I

Sestre Jana i Lenka Mihaljev iz Sonte

Uplejadi mladih nada ŽRK *Ravangrad* iz Sombora svojom skromnošću, radnim navikama i ponad svega kućnim odgojem u duhu već pomalo zaboravljenih vremena, pozornost plijene sestre **Jana** (2007.) i **Lenka** (2009.) **Mihaljev** iz Sonte. Potječu iz sportske obitelji. Rukometne gene baštinili su od majke **Sanje**, bivše rukometašice koja se mlada povukla u sportsku mirovinu, a otac **Oliver**, nogometaš, ostavio je za-

Sport u krvi i genima

Starija sestra, Jana, učenica 7. razreda OŠ *Ivan Goran Kovačić*, u rukometu je godinu dana kraće od mlađe, Lenke.

»Rukomet sam počela trenirati prošle zime, posve neplan-ski. Lenka je već trenirala, a ja sam s ocem redovito posjećivala treninge i sve s velikom pozornošću promatrala. Dopalo mi se

mjetan trag u sončanskom *Dinamu*. Zbog specifičnosti svojega posla vozača kamiona, autobusa, danas vlasnika prijevoznice tvrtke, sportu nije dao onoliko koliko su njegove kvalitete nagovještavale.

ozračje, dopao mi se način rada, pa sam rekla ocu da bih se i ja voljela okušati. Trener **Stevan Mihaljev** me je obodrio, pozvao me da se priključim treninzima bez ikakvih obveza, a ukoliko se pokaže da je to moj sport, u klubu ću svakako biti dobrodošla. Tako sam počela, a po trenerovoj preporuci skupa sa sestrom, uz punu podršku roditelja i njihov potpis, pristupila sam ŽRK-u *Ra-*

vangrad iz Sombora. Imponira mi što je riječ o prvoligašu, to mi je najljepše priznanje za dosadašnji rad. Treninzi su mi istinska relaksacija od učenja, a nastupi za klub u mlađim kategorijama velika motivacija za budućnost. Osobito sam ponosna na podatak da smo i Lenka i ja 18. studenog na prvenstvenoj utakmici protiv RK-a *Jadran* iz Feketića debitirale za seniorsku ekipu Somborki. Bez obzira na sve rečeno, voljela bih da se ŽRK *Sonta* ponovno natjecateljski aktivira. Dragi su mi nastupi za *Ravangrad*, volim natjecanja, ali bi mi bilo još draže zaigrati u našoj dvorani u Sonti, pred sončanskim publikom, pred ljudima koji me znaju od malih nogu«, kaže Jana. Mlađa, Lenka, učenica je 5. razreda.

»S rukometom sam počela u 3. razredu u školskoj sekciji, a u *Ravangradu* sam skoro godinu dana. Treniram redovito, igram za mlađe kategorije, a u studenom smo i Jana i ja debitirale za seniorsku ekipu na prvoligaškoj utakmici protiv *Jadrana*. Čak mislim da sam po godinama i mjesecima i najmlađa debitantica u analima kluba, što me ispunjava ponosom. Na premijernoj utakmici imala sam jako malu minutažu, ali ne ljutim se, bar sam osjetila ozračje na pravoj, natjecateljskoj prvoligaškoj utakmici. Prezadovoljna sam i mislim da moje vrijeme tek dolazi«, kaže Lenka.

Sport i škola se nadopunjuju

Pored toga što je uzorna sportašica, Jana je i odlična učenica.

»Učim dosta, a sudionica sam i školskih natjecanja. Sve postižem dobrom organizacijom vremena. Na natjecanja odlazim dobro pripremljena, a redovita sam i na klupskim treninzima. Do sada nisam propustila niti jedan. Sport mi nije opterećenje, naprotiv, relaksira me od učenja, a relaksacija od sporta mi je učenje. Rukomet sam shvatila vrlo ozbiljno, uporna sam na treninzima, a kad mi se ukazala prilika sjediti na klupi na prvoligaškoj utakmici, gledala sam i upijala svaki potez iskusnijih suigračica, nije me smetalo što ne igram. Kad sam prvi put ušla u igru, mojoj sreći nije bilo kraja. Jedino mi je nedostajala podrška navijača, jer zbog aktualne zdravstvene situacije igramo pred pra-

znim gledalištima«, kaže Jana. Po odluci nadležnih, rukometno prvenstvo je prekinuto najmanje do veljače, a trenutačno su sve sportske dvorane zatvorene, pa nema ni treninga.

»Ne znamo koliko ćemo dugo igrati, niti koliko ćemo ostati u klubu. Sve ovisi o obvezama u daljem školovanju. I sestra i ja bismo voljele igrati dugo, suigračice su nam druga obitelj, ali ipak škola će nam uvijek biti prioritet«, u dahu nam priča Lenka.

Trener mlađih kategorija ŽRK-a *Ravangrad* Stevan Mihaljev prezadovoljan je radom ovih perspektivnih rukometašica.

»Za početak moram istaknuti dobar i savjestan rad ovih darovitih djevojaka. Fantastične radne navike i za današnje pojmove netipično dobar odgoj donijele su iz obitelji. Tako je klub njihovim dolaskom dobio igračice koje su odlični temelji za nadogradnju. Njihov odnos prema igri, protivnicama i suigračicama za primjer je svima koji s njima dijele parket. Pruženu priliku u klubu u punoj mjeri iskoristile i ukoliko ostanu u rukometu, usprkos mladosti, predstavljat će osnovu ekipe u budućnosti«, kaže Mihaljev.

Perspektive

Sestre Mihaljev već pomalo planiraju i budućnost.

»Za sada, mada imam više kombinacija, najsklonija sam medicini. Kako se u krugu obitelji o svemu dogovaramo, svaki dobar savjet i sugestija roditelja dobro su mi došli, ali kad sve to pretresemo, konačna odluka bit će moja«, kaže Jana.

»Ja još nisam donijela konačnu odluku, a za sada sam najsklonija veterini. Od malih nogu volim životinje, pa bih njima i posvetila svoju profesionalnu budućnost. No, imam još tri godine do konačne odluke, pa su i promjene moguće. I meni, kao i Jani, škola je prioritet u odnosu na sport. Dogod ne smeta školovanje, rukomet namjeravamo igrati, a najveća želja nam je da se ŽRK *Sonta* reaktivira i da se natječemo pred svojom publikom.«

Ivan Andrašić

POGLED S TRIBINA Euro derbi

Prošlog tjedna pisali smo o euro kodu koji su tijekom ove nogometne jeseni posjedovala dva trenutačno najbolja hrvatska kluba, *Dinamo* i *Rijeka*. Nastupi u Ligi Europe pokazali su kako nogomet zemlje aktualnih viceprvaka svijeta ne mora strahovati za svoju budućnost. Prije svega zbog zagrebačkih *modrih* i njihovog osvajanja prvoga mjesta u skupini (impresivnih 14 bodova uz samo jedan primljeni gol) koji im je priskrbio status nositelja u ždrijebu nastavka izlučnog dijela natjecanja na proljeće. Pobjedom u posljednjem susretu protiv AZ *Alkmara*, nogometaši *Rijeke* su potvrdili odličnu igru iz duela s *Real Sociedadom* i navijestili svijetlu budućnost ove generacije koja se, uz malo više sportske sreće, također mogla naći u šesnaestini finala. Ali, europska storija je za ovu godinu završena i treba se okrenuti domaćem prvenstvu. I kao po najboljem scenariju, u nedjelju je na Rujevici odigran euro derbi 1. HNL. Izravni sraz dvije europske momčadi donio

je odličan nogomet, četiri gola i dinamičnu igru s puno rezultat-skih preokreta.

Dinamo je šokirao domaćina ranim pogotkom, ali je potom uslijedio kontra udar s dva vezana pogotka i na odmor je *Rijeka* otišla s golom prednosti. No, u nastavku je aktualni prvak povezoao svoje redove i nakon nekoliko izglednih prilika konačno uspio izjednačiti na 2:2, što je i bio krajnji rezultat jedne od najboljih utakmica dosadašnjeg dijela prvenstva. Dva odlična stratega, **Mamić** i **Rožman**, pokazala su zavidno trenersko umijeće koje ih je, na koncu, i odvelo na euro staze. *Dinamo* se, s osvojenim bodom, vratio na čelnu poziciju uz podatak kako ima dva susreta manje od *Osijeka*, a *Riječani* s čak četiri susreta zaostatka trenutačno zauzimaju četvrtu poziciju.

Euro tjedan su obilježila dva značajna dometa hrvatskih sportaša i sportašica i u drugim sportovima. Skijaš **Filip Zubčić** je fenomenalnim nastupima u Santa Caterini osvojio prvo i treće mjesto u dvije veleslalomске utrke, podsjetivši na zlatne dane hrvatskog skijaškog sporta. Na Europskom prvenstvu u Danskoj rukometašice Hrvatske su najugodnije iznenađenje i nalaze se nadomak jednog od najboljih rezultata u novijoj povijesti. Trijumfalni prolaz kroz skupinu s maksimalnim bodovnim učinkom obradovao je sve ljubitelje rukometa.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Izložba božićnjaka

Iz Ivković šora

Buđelar

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Nikako da vam se već dospijem javit, sve me stisnilo. Što kažu: sto nevolja. Ova moja me natirala da mažem kujnu. Velim joj: »Ta di'š mazat sad prid Materice, Bože iz ženom; to se radi s prolića a ne sad«. A ona meni veli da sam zdravo starovinski. Kadgod se borme samo krečom i freskom farbom mazalo, a sad ima ti moderni farba u onim kanama. Vele da zamazivaju svakake jame, a ni na ruvu ne ostaju kad se slučajno ožulja čovik kad dođe kući u sitne sate. Namignila na komšincu Lucu, pa tira dalje: »A ima tu taki što su iđuć na salaš ožuljali obadva ramena«. »Dobro, dobro«, velim ja, jel vidim da će krenit i ozbiljan divan. A divan je na priliku o meni. Velim ja njoj: »Jevo, latiću se pa ću ti umazat tu kujnu, al kad su take dobre te farbe zašto triba mackat i s prolića i s jeseni? Jeto, pa baš mi ne ide u ovu moju glavurdu pa nek kaže ko šta oće«. »Samo ti umaži tu kujnu i ne mišaj se meni u moj poso«, veli ona sad već nakostrušene konđe. A ja onda lagacko izvitrim. Velim vam: ni se dobro svađat sa ženama. Moj komšo Periša se jedared tako istiravo i svađo, pa borme bio na suvoj rani nedilju dana. »Snaću se ja i za taj kablčić farbe«, mislim se, »samo se ti nemoj uzjogunit sad prid svece, a buđelar mi prazan i suv ko Bečar atar«. Ded, triba ovo, ded ono, a sve dvared na cini osim naše paorske robe. Na priliku, jaja su i dalje pošto su bila još za vrime one prijašnje vlasti. Niko se, borme, nije sitio da i naše malkoc odigne, pa da i nama salašarima ostane po koja krajcara. Nas se site samo kad triba poverit porez, jal kake druge davačine u džak brez dnola, a ovi na vlasti stalno viču da nije dosta. Baš se pitam dokleg? Jel vaki mali je vrlo malo ostalo. Fajin salaša je porušito, mladež na drugim mistu traži kruva a velike gazde koliko znam porez ni ne plaćaju, tako bar pišu novine. Oni par što još smiju pisat to malo istine što nam ostala. Kadgod, čeljadi, nije stalno bilo kojikaki svakaki visti; te ovaj ovo, te onaj ono. Da bi štogod došlo na televiziju, borme je moralo bit zdravo veliko. A sad, ha pa još malo će javljat ko je kad kinio. Periša do sad ćutio, a sad i on u smij, pa veli: »Ta di ti živiš? Ta o kijanju nemoj ni divanit: svaki dan ima kojikaki visti o ovoj novoj boli, sve nam se već javna čeljad porazboljavala, popovi isto, a jeto svit se još, fala Bogu, drži makar već u firmama među mašine što divane koliko si zdrav i koliko imaš vatru. I u našoj varoši ima taka jedna. Jeto, da ne poviruješ. A još kaže da ideš dalje jal da odeš bliže njozi. Misto te mašine bolje da su nakupovali mikulaša za tu dičicu od rabadžija, već poklončice ni ne spominju«. »Sram i bilo«, veli moja. A ona se opšte, ko velim, ne razumi u politiku. Neg, čeljadi moja, ja se bojim tog kalamljenja. Ta čim vidim špricu, ja se prikošedim u nesvist. Ni mi bilo dobro ni kad je naš najbolji veterinar, bać Lazo Žegarac, kadgod kalamio vaške ispid doma a kamol da mene kalame. Valjdar neće do tog doć. Dosta nam i ove siromaške nevolje, još i da nas kalame. Zbogom, čeljadi.

Bać Ivin štodir

Tako nam i triba

piše: Ivan Andrašić

Došla i srida. Bać Iva i njegova utorak uveče nisu ni legali, a Marka par sati trenijo, pa se digo oma potli po noći. Na erodrumu mora bit u podne, eroplan mu ide u tri. Prija toga mora vratit lemuzinu i platit arendu za nju, pa bi bijo rad dojt u varoš na vrime i sve komotno poobavljat. Bać Ivina tila skuvat kafu. Veli, ne bi, ni mu vrime za nju. Fruštukovat ni tijo, veli ni to ne može baš u gluvo doba noći. Ni tijo ništa ni nosit šnjim, jedino nekoliko paretaka što bać Ivina sinoć spekla. Bać Ive i Marke ni divan ni išo. Istom koji o nji zine, al glas mu ne izlazi iz usti, ko da zapne za kaku guku u grlu. Obadva zašli u godine, pa se boju da se možda više neće ni vidit. Istina, Marka zvo bać Ivu i njegovu da mu na lito dojd u goste, veli mogli bi lipo ostat i nekoliko miseci. Samo, ko zna oće se i moć kud-goda it i kad? Kako va vražja gripa zavladała, svaj svit se porametijo. Marka najedamput teško izdanijo, digo se i ispozdravijo š njima. Bać Iva mu pono kufer do lemuzine, ni bijo težak. Ka se ide na eroplanu, ne mož se ne znam koliko ni naprtit. Marka za dram zapalijo lemuzinu i krenijo se, vada ni tijo da mu vidu mokre obraze, a ni tijo ni da ga još i vitar uvati. Bać Iva i njegova dugo maveli za njim. I njima bilo ko da jim ošo kogod najrođeniji. »Daće Bog da i va gripa projde, pa ćemo vada moć i otit u goste«, veli bać Iva i strese se. Cigurno o ladanoga vitra, toič mu uvatijo mokre obraze. Unišli unutra, nusput latili i cidulju što bila zataknita za vraca. Bać Iva samo blecnijo, vidi, vodu triba platit za polak više neg prošloga miseca, a potrošili malo manje. Spavalo jim se ni, pa sili zastal i latili se čistit gra. Njegova donela punu košaricu, veli ide Božić, pa će za Badnjak tribat napraviti papule, a tu je i Nova godina. Isto ko i njevi stari, na Novu godinu za ručak kuvu gra, pa nameću novi kobasica, pušiti rebara i obavezno pušitu svinjcku njušku. Stari rekli, ako se notaj dan u gra metne njuška, kako svinče unaprid riva, tako će unaprid it i kuća. A viruju i da će jim na ručak dojt i obadve cure iu njevi. »Bome, nikako mi vi nasapili jako puno vode. Božem prosti, potrošili ko da napajamo deset kra-va i poljivamo lanac bašće«, najedamput veli bać Ivina. »Ne znam, čujem okolo da se svi žalu, a ko zna kako se i pročitalo i natrukovalo nonomu što miri, danas to radi svako. A i mi smo se najedamput primundurili, pa nam više ni valjala voda iz naši bunara. A naši je pili godina i svi lipo u zdravlju poživili. A ne mož zaboravit kako se u bunaru lipo znala oladit i katarka i ljubenica. I ni nikomu bolilo grlo. A gle samo moja sestra i šogor. Kadgod bi dolazili ko dade i matere na urlab, pa kogod njevomu ditetu dade bukaricu vode sa bunara, oma bi skakali i ispirali mu usta. A gledaj koliki je danas izraso, al vazdan kašljuca, kažu obolijo još o dičji dana. A šogorovi dada i ma-ter se prvi u selu ujavili za vodu i prvi u bunar pušćali prljavštine iz kupatila, iz ajzle i odande di peru sude. E, pa ka smo taki, tako nam i triba!«, veli bać Iva, duboko izdane i iz košarice uzme par šaka gra.

NARODNE POSLOVICE

- Blago onom tko zna da ne zna, a hoće da zna.
- Gladan pas i na gazdu laje.
- Kad čovjek tone, i za vrelo željezo se hvata.

VICEVI, ŠALE...

Sjedi čovjek u kafiću i pije piće za pićem.

Kad se dobro napio, uzima kaput i kreće prema vratima, a konobar mu vikne:

- Ali, gospodine, zaboravili ste platiti!
- Znam! Ja pijem da zaboravim.

Pita doktor pacijenta:

- I, jeste li mogli zaspati nakon brojanja?

Pacijent odgovara:

- Ne, morao sam na posao!

MUDROLIJE

- Ako odugovlačite da donesete odluku, znači da ste je već donijeli – da ostane sve po starom.
- U životu imate dvije opcije: da pronađete svoj put ili da napravite svoj put.
- Kad kažu svoje mišljenje o vama, ostanite ravnodušni u bilo kom slučaju, i pohvale i osude. Vaš sugovornik je pokazao stanje svog uma, a ne vašeg.

Vremeplov – iz naše arhive

Konstitutivna sjednica HNV-a, 2003.

**PETAK
18.12.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:11 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:18 Gorski spašavatelji
11:08 Ekumenizam i religije
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:17 Dr. Oz
14:03 Normalan život
14:56 Vlakom kroz Kinu, dokumentarna serija
15:53 Velečasni Brown
7:00 Vijesti u 17
17:22 Kod nas doma
18:10 Potjera
18:58 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:49 Sport
20:00 Vrijeme
20:10 Povratnik, američko-hongonsko-tajvanski film
22:50 5.com s Danielom, zabavni talk show
23:54 Dnevnik 3
00:29 Zaraza, američko-arapski film
02:14 Vlakom kroz Kinu, dokumentarna serija
03:08 Doktorica Foster
04:00 Dnevnik 3
04:15 Vijesti iz kulture
04:24 Iskrice, dokumentarni film
05:29 Skica za portret
05:36 Dnevnik 2
06:25 Diva, telenovela

05:25 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:33 Juhuhu
10:29 Andyjeve prapovijesne pustolovine, serija za djecu
10:43 Krunski dokaz,
11:00 Psi, ta izvanredna bića: Iznad svega odani - dokumentarna serija
11:33 Veterinar Engel
12:27 EBU: Talijanska kuhinja Catherine Fulvio
12:55 EBU: Talijanska kuhinja Catherine Fulvio
13:20 Cesarica - HIT studenog
13:30 Mala ubojstva Agathe Christie: Konj sivac, francuski film

15:06 Kirstien Božić ručne izrade, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:44 Rat i mir na selu: Mali stanovnici polja, dokumentarni film
17:38 "Ko te šiša
18:10 Krleža, dokumentarni film
19:30 POPROCK.HR
20:05 Spašavanje čimpanzica: Novi početak, dokumentarna serija
21:00 Zagonetni slučajevi Blakeovih - Priče o duhovima, serija
22:41 Zla krv
00:21 Mala ubojstva Agathe Christie: Konj sivac, francuski film
01:51 Pobjednici, dokumentarni film
03:01 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
19.12.2020.**

07:26 Klasika mundi: Bachove božićne kantate u izvedbi ansambla Collegium Vocale Gent pod ravnanjem Philippea Herreweghea, 1.dio
08:07 Buchanan jaše sam, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:09 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:26 Veterani mira
13:18 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma
15:05 Istrage prometnih nesreća
15:35 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:09 Potrošački kod
16:40 Manjinski mozaik: Selo kojeg više nema
17:00 Vijesti u 17
17:16 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Rab
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 7
20:12 The Voice Hrvatska koncert
21:39 Loto 7 - izvještaj
21:45 Dnevnik 3
22:22 Tragovi u snijegu, američko-kanadski film
00:12 Bijela pustolovina, norveško-švedsko-francuski film
01:54 Dnevnik 3
02:09 Vijesti iz kulture
02:17 Buchanan jaše sam,

američki film
03:33 Fotografija u Hrvatskoj
03:39 14 prepreka, film
04:14 Kultura s nogu
04:40 Veterani mira
05:25 Prizma,
06:07 Dnevnik 2
06:56 Lijepom našom: Rab

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela, crtana serija
10:50 Vrtlarica: Zimnica
11:25 Monty Don predstavlja rajske vrtove, film
12:20 Dom na kvadrat
12:55 Operne legende: Mario Lanza, dokumentarna serija
13:45 Auto Market
14:20 Zagonetni slučajevi Blakeovih - Priče o duhovima, serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Spašavanje čimpanzica: Novi početak, dokumentarna serija
17:20 Vjerujem u anđele, hrvatski film
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Starsky i Hutch, film
21:45 Ben Fogle - Ljudi od divljine
22:45 Koristoljublje
23:40 Laž, serija
01:10 KK Split - Odiseja u žutom, dokumentarni film
02:30 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
20.12.2020.**

08:25 Još jednom, osjećajnije, američki film
10:00 Zagreb: Misa, prijenos
11:05 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u 2
14:59 Božićno drveće, film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 Berge Istra, film
21:02 Loto 6 - izvještaj
21:07 Žene diktatora: Opsjenarke, dok serija
22:05 Dnevnik 3
22:40 Još jednom, osjećajnije, američki film

00:14 Nedjeljom u 2
01:09 Dnevnik 3
01:24 Vijesti iz kulture
01:33 Mir i dobro
01:58 Maria Callas svojim riječima, glazbeno-dokumentarni film
03:51 Karipski cvijet
04:36 Fotografija u Hrvatskoj
04:50 Dnevnik 2
05:39 Zadar: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela, crtana serija
08:30 Top-lista DTV-a
09:10 Frankie Drake istražuje
09:54 Alta Badia: Svjetski skijaški kup - veleslalom
11:05 Re)kreativac
11:35 Lidijina kuhinja
12:00 Planeti izbliza: Odlazak u tamu
12:15 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
13:24 Alta Badia: Svjetski skijaški kup - veleslalom
14:35 Sjedni, odličan
15:05 Klub 7
16:05 Ben Fogle - Ljudi od divljine
17:00 Magazin LP
17:25 Sportski prijenos ili snimka
18:55 Koncert Doris Dragović u Areni Zagreb, 30.11.2019., snimka
20:05 Blijedi jahač, ifilm
22:00 Poldark
22:55 Graham Norton i gosti
23:40 Maria Callas svojim riječima, glazbeno-dokumentarni film
01:35 Imitacije aristokracije
02:00 Alta Badia: Svjetski skijaški kup - veleslalom
03:00 Mersin: Gimnastika EP
04:40 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
21.12.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:06 Treća dob
11:31 Informativka:
12:00 Dnevnik 1
12:28 Diva, telenovela
13:19 Dr. Oz
14:06 Globalna Hrvatska HTV
14:50 Vlakom kroz Kinu, dokumentarna serija
15:48 Velečasni Brown

17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:09 Potjera
18:58 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
20:10 Puma - Vrijeme pobjeda, dokumentarni film
21:04 Crno-bijeli svijet
22:00 Otvoreno
22:51 Dnevnik 3
23:25 Vlakom kroz Kinu, dokumentarna serija
00:20 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:54 Velečasni Brown
01:39 Dr. Oz
02:21 Dnevnik 3
02:44 Medvjedi s Kamčatke - buđenje života, dokumentarni film
03:37 Karipski cvijet
04:22 Skica za portret
04:36 Dnevnik 2
05:25 Diva, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Ekumenizam i religije
06:34 Juhuhu
09:54 Alta Badia: Svjetski skijaški kup - slalom
10:55 Dino Dana
11:15 Krunski dokaz, serija
11:30 Sjedni, odličan
12:02 Veterinar Engel
12:54 Alta Badia: Svjetski skijaški kup - slalom
13:55 Žene diktatora: Opsjenarke
14:55 Božić Jamesa Martina i prijatelja
15:40 Planeti izbliza: Zemlja i Mars - Sestrinski planeti
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Medvjedi s Kamčatke - buđenje života
18:20 TV Bingo
19:15 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Zagreb: Veliki dan hrvatskog sporta, prijenos
21:20 Stadion, emisija
22:15 Izgubljeni grad Z, film
00:35 Crna lista
01:20 Alta Badia: Svjetski skijaški kup - slalom
02:20 O hokeju i Medvjedima, film
03:10 Zagreb: Veliki dan hrvatskog sporta
04:20 Noćni glazbeni program

**UTORAK
22.12.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:09 Glas domovine
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Vlakom kroz Kinu, dokumentarna serija
15:55 Velečasni Brown
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu: Vanna
21:05 Sedam svjetova jedan planet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Hrvatska za 5
00:16 Vlakom kroz Kinu, dokumentarna serija
01:08 Velečasni Brown
01:58 Dr. Oz
02:43 Dnevnik 3
02:58 Ptice zimskog doba, dokumentarni film
03:51 Karipski cvijet, telenovela
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja, telenovela

05:00 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:33 Andyjeve prapovijesne pustolovine, serija za djecu
10:53 Krunski dokaz, serija
11:35 Veterinar Engel
12:30 Ovo je umjetnost
13:30 Knjiga uspomena, film
15:00 Božić Jamesa Martina

i prijatelja, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Ptice zimskog doba
17:39 Madonna di Campiglio: Svjetski skijaški kup - slalom
18:40 "Ko te šiša
19:18 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:00 Europska ekspedicija: Rođenje kontinenta
20:52 Madonna di Campiglio: Svjetski skijaški kup - slalom
21:48 Hotel Marigold, britansko-američko-arapski film
23:48 Ray Donovan
00:38 I to je Hrvatska:
01:00 Košarka, NBA liga: Brooklyn Nets - Golden State Warriors, prijenos
03:30 Madonna di Campiglio: Svjetski skijaški kup - slalom
05:00 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 23.12.2020.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:09 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:02 Potrošački kod
14:27 Pogled preko granice - Hrvati u BiH 25:01
14:56 Šetnja Kanarskim otocima, dokumentarni film
15:58 Velečasni Brown
16:43 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17

17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 7
20:10 Ben-Hur, američki film
22:15 Dnevnik 3
22:51 Šetnja Kanarskim otocima, dokumentarni film
23:48 Istrage prometnih nesreća
00:13 Velečasni Brown
00:58 Dr. Oz
01:43 Dnevnik 3
01:58 The Christmas Tree's Journey, dokumentarni film
02:48 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
03:01 Reprizni program
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja, telenovela

05:20 Što je klasičar?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Ro-Ro-Rođenand
10:33 Andyjeve prapovijesne pustolovine, serija za djecu
10:53 Krunski dokaz, serija
11:05 Luka i prijatelji: Božić
11:35 Veterinar Engel
12:30 Sedam svjetova jedan planet
13:35 Savršeno božićno selo, američki film
15:10 Staklene kuglice, slamnate zvijezde i lamete, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Dugo putovanje božićnog drvca
17:35 Košarka, NBA liga: Brooklyn Nets - Golden State Warriors, snimka
19:13 Alvin i vjeverice

19:25 POPROCK.HR
20:00 Guru brze igre, film
20:55 Bilo jednom u Veneciju, američki film
22:30 Igra prijestolja
23:30 Crna lista
01:00 Savršeno božićno selo, američki film
02:25 Barakude, film
03:50 Lino Červar - prvak svijeta, dokumentarni film
04:30 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 24.12.2020.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:09 Položaji, betlemaši, kralji, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:30 Ben-Hur, američki film
14:40 Marley i ja, američki film
17:00 Vijesti u 17
17:20 Veselje ti navješćujem, koncert Kape Sveti Juraj HRM
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 Božićna čestitka kardinala Josipa Bozanića
20:25 Tko želi biti milijunaš?
21:15 Loto 6 - izvještaj
21:20 Daj mi sebe, američki film
23:30 Dnevnik 3

23:57 Zagreb: Misa polnočka, prijenos
01:30 Fairytale Christmas, američki film
02:55 Dnevnik 3
03:10 Tajni život zoološkog vrta
04:00 Karipski cvijet, telenovela
04:45 Položaji, betlemaši, kralji, emisija pučke i predajne kulture
05:15 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:25 Dnevnik 2
06:14 Serija

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Ro-Ro-Rođenand
10:33 Andyjeve prapovijesne pustolovine, serija za djecu
10:53 Krunski dokaz, serija za djecu
11:05 Pozitivno
11:35 Veterinar Engel
12:30 Berge Istra, dokumentarni film
13:30 Fairytale Christmas, američki film
15:05 Božićno preuređenje doma, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Tajni život zoološkog vrta
17:35 Šegrt Hlapić, hrvatski film za djecu
19:15 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Deset zapovijedi, američki film
23:40 Sve najbolje, hrvatski film
01:20 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Prstom po svijetu

Zemlja sedam čudesa

Kada želja za nekom aktivnošću postane toliko velika, vjerujem da su mnogi u raspoloženju »daj šta daš« u smislu »toliko mi se igra nogomet i nije bitno što nemam loptu, igrat ću ga onom za tenis«, ili »toliko mi se jede ona torta, pa i oni kolači, ali kod kuće nemam ništa i onda pravo uživanje nađem u običnom petit keksu«. Ili možda onaj primjer kad ti se toliko ide na neki koncert, a koncerata neće skoro biti, pa pozoveš prijatelja koji dobro svira gitaru i napravite koncert u stanu. Popis je ogroman, pogotovo u ovim okolnostima i baš tako nešto slično se događa meni sa smišljanjem destinacije na koju bih ovog tjedna išla. Moje raspoloženje za pakiranje kofera je toliko sjajno da mogu svuda, pa odlučujem odabrati destinacije zatvarajući oči i stavljajući prst bilo gdje na kartu svijeta.

Prst u Ukrajini

E sad, taj odabir mog prsta, iskreno, nije ono što sam očekivala, ali promjene, odustajanja i ponavljanja nema. Dakle, putujemo u Ukrajinu. Ali, odmah da se dogovorimo: nema priče o ratovima, o revolucijama i što manje o Černobilu. Oko nas je dovoljno loših priča i želim stvarati bajke. Barem na putovanjima.

Kad smo kod bajki, Ukrajina ima svojih sedam čudesa i to su: Nacionalni rezervat povijesti i arhitekture Kamjanec, Kijevsko-pečerska lavra, Hotinska tvrđava, Park Sofijivka, Sofijski sabor, Hersones Tavrijski i Nacionalni park – otok Hortica nalaze se na popisu svjetske baštine UNESCO-a.

Ali prije svega, locirajmo moj prst za neupućene.

Ukrajina je istočnoeuropska zemlja koja se graniči s Poljskom, Slovačkom, Rusijom, Bjelorusijom, Moldavijom, Mađarskom i Rumunjskom. Ukrajina se također graniči s Azovskim

i Crnim morem i u njoj živi više od 45 milijuna ljudi. Njena se prostranstva uglavnom sastoje od plodnih visoravni i stepa koje prelaze rijeke. Brojni nacionalni parkovi, od kojih sam neke već nabrojala, stvoreni su kako bi zaštitili biološku raznolikost zemlje i pomažu u očuvanju raznolikog ekosustava i bogate biološke raznolikosti.

Ukrajina je vrlo velika zemlja i ako ne računamo Rusiju, s površinom od 603.628 četvornih kilometara najveća je država na europskom kontinentu, a odmah iza nje je Francuska s 551.695 četvornih kilometara. Govoreći o zanimljivim činjenicama o Ukrajini, možemo primijetiti da je najveći zrakoplov na svijetu napravljen u Sovjetskom Savezu, točnije u Ukrajini. Riječ je o poznatom *Antonov An 225*, teretnom avionu, zrakoplovu s najvećim rasponom krila – 88,4 metra, koji teži 640.000 kg.

U Ukrajini možete skijati, ali je možda popularnija među turistima obala Crnog mora, koja nema ni plimu ni oseku. Ukrajinci su poznati i po tome što puno piju i obožavaju brzu hranu, vrlo su topli i ugodni ljudi.

Tunel ljubavi

Nije uključen u sedam ukrajinskih čudesa, ali je svakako poseban. Tunel ljubavi nalazi se u blizini Klevana, grada na istoku Ukrajine, i postao je omiljeno mjesto za romantične parove, kako onima koji žive u blizini, tako i turistima iz cijelog svijeta. Prema lokalnoj legendi, vjeruje se da će se, ako dvoje iskreno zaljubljenih ljudi prođu kroz tunel držeći se za ruke, ostvariti sve njihove želje.

U Ukrajini možda samo ime zvuči malo, sve ostalo je prekrasno i ima puno toga za ponuditi. Prijedlog za posjet Ukrajini zasigurno je njezin glavni grad Kijev, ali svakako bih istaknula Karpate – »zeleni biser« Ukrajine. Prekrasna kombinacija prirode, šume, livada, pastira i ljudi koji žive u skladu s prirodom ono je što ove planine čini toliko privlačnima za turiste. Dalje, Kamenets Podolsky, Lavov, Odesa, Kijevo-Pečerska lavra, Mystetskyi Arsenal, a ako ste dovoljno hrabri i naravno znatiželjni, obilazak Černobila je neophodan.

Na kraju krajeva, dok smo dosjetljivi i veselog duha, svaki dan je jedno novo putovanje, putovali nogama, glavom ili prstom. Najvažnije je da smo zdravi. Svako dobro svima!

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na Internetno izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

GODIŠNJI KONCERT 20. XII. 2020. u 19.00 h. *na TV kanalu*

www.k23tv.com

KONCERT POMOGLI:

Podrška izvanjskega za
organiziranje projekata
umjetničke i kulturne
djelatnosti

HRVATSKO
NACIONALNO
VIEĆE

ZAGOD ZA
KULTURU
VOLIOVANISKAH
HRVATSKA

MEDIJSKI SPONZORI:

Hrvatska
Rijec

Cro Media
Subotica